

**Cynulliad Cenedlaethol Cymru
(Y Cofnod Swyddogol)**

**The National Assembly for Wales
(The Official Record)**

Dydd Iau 19 Hydref 2000

Thursday 19 October 2000

Cynnwys Contents

- 3 Datganiad gan y Llywydd
Statement by the Presiding Officer
- 3 Ethol Dirprwy Lywydd
Election of Deputy Presiding Officer
- 6 Cwestiynau i'r Gweinidog dros Gyllid, Llywodraeth Leol a Chymunedau
Questions to the Minister for Finance, Local Government and Communities
- 13 Cwestiynau i'r Gweinidog dros yr Amgylchedd
Questions to the Minister for Environment
- 22 Pwyntiau o Drefn
Points of Order
- 25 Datganiad ar Orchymyn Deunydd Risg Penodedig (Diwygio) (Cymru) 2000
Statement on the Specified Risk Material (Amendment) (Wales) 2000
- 26 Cymeradwyo Gorchymyn Deddf Llywodraeth Leol 2000 (Cychwyn) (Cymru) 2000
Approval of the Local Government Act 2000 (Commencement) (Wales) 2000
- 33 Cymeradwyo Rheoliadau Hadau (Rhestr Genedlaethol o Amrywiadau) 2000
Approval of the Seeds (National List of Varieties) Regulations 2000
- 53 Y Llyfrgell Genedlaethol
The National Library
- 79 Cynnig Trefniadol
Procedural Motion
- 80 Dadl Fer: Y Goblygiadau i'r Cynulliad Cenedlaethol yn sgîl Clymblaid y Grŵp Llafur
a Grŵp y Democratiaid Rhyddfrydol
*Short Debate: The Implications for the National Assembly of a Coalition of the Labour
and Liberal Democrat Groups*

Yn y golofn chwith, cofnodwyd y trafodion yn yr iaith y llefarwyd hwy ynnddi yn y Siambr.
Yn y golofn dde, cynhwyswyd cyfieithiad o'r areithiau hynny.

*In the left-hand column, the proceedings are recorded in the language in which they were
spoken in the Chamber. In the right-hand column, a translation of those speeches has been
included.*

*Cyfarfu'r Cynulliad am 9.05 a.m. gyda'r Llywydd yn y Gadair.
The Assembly met at 9.05 a.m. with the Presiding Officer in the Chair.*

Datganiad gan y Llywydd Statement by the Presiding Officer

Y Llywydd: Mae'r Clerc wedi derbyn ymddiswyddiad y Dirprwy Lywydd yn ôl Rheol Sefydlog Rhif 1.13. Fel Llywydd, carwn ddiolch i Jane Davidson am ei chyfraniad fel Dirprwy Lywydd at sefydlu'r Cynulliad. Yr oedd y ddau ohonom mewn sefyllfa gwbl newydd, a chredaf ein bod wedi creu tîm a lwyddodd i lywio'r Cynulliad drwy ddyfroedd eithaf dyfnion. Yr wyf yn arbennig o ddiolchgar iddi am ei gwaith yn cadeirio'r Pwyllgor Busnes ac yn cynnal y swydd honno mewn modd a'n galluogodd i osod y Pwyllgor Busnes ar ei draed fel creadur eithaf unigryw mewn unrhyw senedd neu gynulliad democrataidd.

Yr wyf hefyd yn ddiolchgar iddi am ei gallu i wahaniaethu rhwng ei swyddogaethau fel Aelod Cynulliad, aelod o grŵp gwleidyddol a Dirprwy Lywydd. Nid yw hynny'n rhwydd bob amser, ac efallai nad wyf i, fel Llywydd, wedi llwyddo i wneud hynny bob amser. Mae'n hanfodol inni i gyd ein bod yn gallu gwneud hynny wrth wasanaethu'r corff hwn. Diolch iti, Jane, am dy gydweithrediad dros y flwyddyn a hanner ddiwethaf. Cei ddigon o gyfle i siarad eto fel Gweinidog, a dymunaf yn dda iti yn bersonol yn dy swydd newydd.

The Presiding Officer: The Clerk has received the resignation of the Deputy Presiding Officer in accordance with Standing Order No. 1.13. As Presiding Officer, I wish to thank Jane Davidson for her contribution as Deputy Presiding Officer in setting up the Assembly. We were both in a completely new situation, and I believe that we have created a team that succeeded in steering the Assembly through quite deep waters. I am particularly grateful to her for her work in chairing the Business Committee and in conducting that position in a way that allowed us to set up the Business Committee as quite a unique animal in any democratic parliament or assembly.

I am also grateful to her for her ability to differentiate between her duties as an Assembly Member, a member of a political group and Deputy Presiding Officer. That is not always easy, and I, as Presiding Officer, have possibly not always managed to do so. It is vital for us all that we are able to do so when serving this body. Thank you, Jane, for your co-operation over the past year and a half. You will have plenty of opportunity to speak again as a Minister, and I personally wish you well in your new post.

Ethol Dirprwy Lywydd Election of Deputy Presiding Officer

Y Llywydd: Gwahoddaf enwebiadau o dan Reol Sefydlog Rhif 1.13 ar gyfer swydd y Dirprwy Lywydd.

Karen Sinclair: I formally propose Rosemary Butler for the post of Deputy Presiding Officer.

The Presiding Officer: Karen Sinclair has proposed Rosemary Butler. Is there a seconder for that nomination?

Peter Black: I second that nomination.

The Presiding Officer: I invite nominations under Standing Order No. 1.13 for the post of Deputy Presiding Officer.

Karen Sinclair: Cynigiai Rosemary Butler yn ffurfiol ar gyfer swydd y Dirprwy Lywydd.

Y Llywydd: Mae Karen Sinclair wedi cynnig Rosemary Butler. A oes eilydd ar gyfer yr enwebiad hwnnw?

Peter Black: Eiliaf yr enwebiad hwnnw.

The Presiding Officer: Peter Black has seconded Rosemary Butler. Under Standing Order No. 1, I must ask whether the person nominated, Rosemary Butler, is content to be nominated.

Rosemary Butler: Yes, I am content.

The Presiding Officer: Rosemary Butler is content to be nominated. Are there any other nominations?

David Melding: I would like to nominate Dr John Marek in his capacity as an individual constituency AM.

The Presiding Officer: Dr John Marek has been nominated by David Melding. Is that nomination seconded?

Jocelyn Davies: I second that nomination.

The Presiding Officer: That nomination is seconded. Does the nominated Member consent?

John Marek: Yes, I consent.

The Presiding Officer: The nominated Member does consent. Therefore, since we have two candidates who have—

Richard Edwards: Point of order.

The Presiding Officer: Order. We are in the process of conducting an election. I will not take points of order during the conduct of the election.

Richard Edwards: I thought that there was an agreement that there was to be a gender balance between the Presiding Officer and the Deputy Presiding Officer.

The Presiding Officer: We are not conducting a debate. We are in the middle of an election process. We have two nominations, so I call for a secret ballot.

O dan Reol Sefydlog Rhif 1.4 bydd pleidlais ddirgel. Byddaf felly'n gohirio gweithgareddau'r Cynulliad am 10 munud i sicrhau bod y Clercod yn paratoi'r papurau balot. Bydd y pleidlais ddirgel yn digwydd yn Ystafell Bwyllgor 3. Bydd y Clerc—[Torri

Y Llywydd: Mae Peter Black wedi eilio Rosemary Butler. O dan Reol Sefydlog Rhif 1, rhaid imi ofyn a yw'r person a enwebwyd, Rosemary Butler, yn fodlon cael ei henwebu.

Rosemary Butler: Ydwyf, yr wyf yn fodlon.

Y Llywydd: Mae Rosemary Butler yn fodlon cael ei henwebu. A oes unrhyw enwebiadau eraill?

David Melding: Hoffwn enwebu Dr John Marek yn rhinwedd ei swydd fel AC etholaeth unigol.

Y Llywydd: Enwebwyd Dr John Marek gan David Melding. A eilir yr enwebiad hwnnw?

Jocelyn Davies: Eiliaf yr enwebiad hwnnw.

Y Llywydd: Eiliwyd yr enwebiad hwnnw. A yw'r Aelod a enwebwyd yn fodlon?

John Marek: Ydwyf, yr wyf yn fodlon.

Y Llywydd: Mae'r Aelod a enwebwyd yn fodlon. Felly, gan fod gennym ddau ymgeisydd sydd wedi—

Richard Edwards: Pwynt o drefn.

Y Llywydd: Trefn. Yr ydym wrthi'n cynnal etholiad. Ni chymeraf bwyntiau o drefn yn ystod yr etholiad.

Richard Edwards: Credais fod cytundeb y byddai cydbwysedd rhyw rhwng y Llywydd a'r Dirprwy Lywydd.

Y Llywydd: Nid ydym yn cynnal dadl. Yr ydym yng nghanol proses ethol. Mae gennym ddau enwebiad, felly galwaf am bleidlais ddirgel.

Under Standing Order No. 1.4 there will be a secret ballot. I will therefore adjourn the Assembly's deliberations for 10 minutes to ensure that the Clerks prepare the ballot papers. The secret ballot will be conducted in Committee Room 3. The Clerk—

ar draws.]

Trefn, os gwelwch yn dda. Mae hyn yn bwysig. Hwn yw'r tro cyntaf i ni gynnal pleidlais o'r fath. Cynhelir y bleidlais ddirgel yn Ystafell Bwyllgor 3. Cenir y gloch i'ch hysbysu pan fydd amser pleidleisio'n cychwyn ac yna, pan fydd y pleidleisiau wedi eu tafoli, cenir y gloch eilwaith i chi ddychwelyd i'r Siambr i gael canlyniad yr etholiad. Gohiriaf y cyfarfod.

*Gohiriwyd y cyfarfod o 9.11 a.m. i 9.41 a.m.
The session was postponed from 9.11 a.m. to 9.41 a.m.*

Y Llywydd: Galwaf y Cynulliad i drefn a chyhoeddaf ganlyniad yr etholiad ar gyfer Dirprwy Lywydd. Cafodd Rosemary Butler 27 pleidlais a chafodd John Marek 28. Cyfanswm y pleidleisiau oedd 55. Yr wyf yn datgan bod John Marek wedi ei ethol yn Ddirprwy Lywydd y Cynulliad Cenedlaethol.

John Marek: Thank you very much, Dafydd. It is a great honour to be elected Deputy Presiding Officer by the Assembly. I have always believed that this is a post elected by the Assembly for the Assembly and I hope to carry out my duties impartially and fairly and to be a servant of the Assembly as a whole. I also hope to give everybody an equal chance to be able to represent their constituents and pursue their policies without fear or favour. Lastly, Dafydd, I hope to be your servant as your deputy for the time that I am in this post.

Rosemary Butler: I congratulate John on winning the election and I hope that he will uphold Jane Davidson's excellent standards as the Assembly's first Deputy Presiding Officer.

Brian Gibbons: Point of order.

The Presiding Officer: Order. Does it relate to the election?

Brian Gibbons: It relates to Richard Edwards's earlier point of order.

The Presiding Officer: It can, therefore, wait until after questions.

[Interruption.]

Order please. This is important. This is the first time that we have conducted such a vote. The secret ballot will be held in Committee Room 3. The bell will ring to inform you when voting time will commence and then, when the votes have been counted, the bell will ring for a second time for you to return to the Chamber for the result of the election. I adjourn the session.

The Presiding Officer: I call the Assembly to order and announce the result of the election for Deputy Presiding Officer. Rosemary Butler received 27 votes and John Marek received 28. The total votes cast were 55. I declare that John Marek has been elected Deputy Presiding Officer of the National Assembly.

John Marek: Diolch yn fawr iawn, Dafydd. Mae'n anrhydedd mawr i gael fy ethol yn Ddirprwy Lywydd gan y Cynulliad. Yr wyf bob amser wedi credu bod hon yn swydd a ddewisir gan y Cynulliad ar gyfer y Cynulliad a gobeithiaf gyflawni fy nyletswyddau yn ddiduedd a theg gan fod yn was i'r Cynulliad cyfan. Gobeithiaf hefyd roi cyfle cyfartal i bawb allu cynrychioli eu hetholwyr a bwrw ati gyda'u polisiau yn ddirprwyder a heb ffafwr. Yn olaf, Dafydd, gobeithiaf fod yn was i chi fel eich dirprwy am y cyfnod y byddaf yn y swydd hon.

Rosemary Butler: Hoffwn longyfarch John ar ennill yr etholiad a gobeithiaf y bydd yn cynnal safonau rhagorol Jane Davidson fel Dirprwy Lywydd cyntaf y Cynulliad.

Brian Gibbons: Pwynt o drefn.

Y Llywydd: Trefn. A yw'n ymwneud â'r etholiad?

Brian Gibbons: Mae'n ymwneud â phwynt o drefn cynharach Richard Edwards.

Y Llywydd: Gall aros tan ar ôl y cwestiynau felly.

9:42 a.m.

Cwestiynau i'r Gweinidog dros Gyllid, Llywodraeth Leol a Chymunedau
Questions to the Minister for Finance, Local Government and Communities

Cynllun Grant Adnewyddu Tai
Housing Renovation Grant Scheme

Q1 Christine Chapman: What assessment has Edwina Hart made of the effectiveness of the housing renovation grant scheme in Wales? (OAQ7083)

C1 Christine Chapman: Pa asesiad y mae Edwina Hart wedi ei wneud o effeithiolrwydd y cynllun grant adnewyddu tai yng Nghymru? (OAQ7083)

The Minister for Finance, Local Government and Communities (Edwina Hart): Successive Welsh house conditions surveys have shown improvements in the condition of private sector homes in Wales, and the renovation grants system has made an important contribution to those improvements. However, there is still much work to be done in this area.

Y Gweinidog dros Gyllid, Llywodraeth Leol a Chymunedau (Edwina Hart): Mae arolygon olynol o gyflwr tai Cymru wedi dangos gwelliannau yng nghyflwr cartrefi sector preifat yng Nghymru, ac mae'r system grantiau adnewyddu wedi gwneud cyfraniad pwysig i'r gwelliannau hynny. Fodd bynnag, mae llawer o waith eto i'w wneud yn y maes hwn.

Christine Chapman: Thank you for that answer. Are you aware of the current lack of payments to residents in Rhondda Cynon Taff under the housing renovation grant scheme and, if so, do you share my concerns about that? Are you further aware, and perhaps more concerned, that Rhondda Cynon Taff is telling all applicants that they will not receive money because the Assembly has cut its funding for the scheme by £4 million? According to a written answer from the Assembly Library, that is incorrect. Do you agree that that is incorrect and, if so, that it is misrepresenting the Assembly?

Christine Chapman: Diolch ichi am yr ateb hwnnw. A ydych yn ymwybodol o'r diffyg taliadau presennol i drigolion yn Rhondda Cynon Taf o dan y cynllun grantiau adnewyddu tai ac, os felly, a ydych yn rhannu fy mhryderon ynglŷn â hynny? A ydych yn ymwybodol hefyd, ac efallai yn gofidio mwy, bod Rhondda Cynon Taf yn dweud wrth bob ymgeisydd na fyddant yn cael arian am fod y Cynulliad wedi cwtogi £4 miliwn oddi ar ei arian ar gyfer y cynllun? Yn ôl ateb ysgrifenedig gan Lyfrgell y Cynulliad, mae hynny'n anghywir. A ydych yn cytuno fod hynny'n anghywir ac, os felly, ei fod yn camgynrychioli'r Cynulliad?

Edwina Hart: I understand that the Assembly has not cut Rhondda Cynon Taff's renovation grant budget by £4 million. There were changes this year to how capital resources were distributed. The total amount available to Welsh local authorities in the current financial year is £6 million less than in the previous year. In consultation with the Welsh Local Government Association, the formula used to distribute resources is simplified and changed to take account of the last Welsh house conditions survey and to limit specific funding for mandatory renovation grants, which were abolished in 1996 in consultation with the WLGA. The

Edwina Hart: Deallaf nad yw'r Cynulliad wedi cwtogi £4 miliwn oddi ar gyllideb grant adnewyddu Rhondda Cynon Taf. Bu newidiadau eleni i'r modd y dosbarthwyd adnoddau cyfalaf. Mae'r cyfanswm sydd ar gael i awdurdodau lleol Cymru yn y flwyddyn ariannol gyfredol £6 miliwn yn llai nag yn y flwyddyn flaenorol. Mewn ymgynghoriad â Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru, symleiddiwyd y fformwla a ddefnyddir i ddosbarthu adnoddau a'i newid er mwyn ystyried arolwg cyflwr tai diwethaf Cymru ac er mwyn cyfyngu ar ariannu penodol ar gyfer grantiau adnewyddu gorfodol, a ddiddymwyd yn 1996 mewn

proportion of total resources distributed by the formula has increased from 50 per cent to 75 per cent. There are many key issues related to that. If it would be helpful to Members, I will make a formal record of this and distribute an answer to Members to outline the current position.

Janet Davies: According to last year's formula, it appears that there was £4 million less for Rhondda Cynon Taff.

Given that the Cabinet agreed to a low level of credit approval for repair grants last year for owner-occupied and privately rented houses, and particularly in the light of the 1998 estimate of a requirement of £980 million, how do you propose to deal with an inevitably increasing level of unfitness?

Edwina Hart: The issue of unfitness has been illustrated over the years in terms of housing standards. Grants are available to improve houses to housing fitness standards and to carry out works to higher standards. The bulk of resources for renovation grants for the current year are included in the local authorities' general capital funding, which gives local authorities the necessary flexibility. The Assembly is currently considering the proposals on the Green Paper on housing, major changes in the renovation grant system and the issue of housing. During future discussion on those issues, we can address some of the concerns that you have raised today.

cydweithrediad â Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru. Mae'r gyfran o gyfanswm yr adnoddau a ddosbarthwyd gan y fformwla wedi cynyddu o 50 y cant i 75 y cant. Mae sawl mater allweddol yn gysylltiedig â hynny. Pe bai o fudd i'r Aelodau, gwnaf gofnod ffurfiol o hyn a dosbarthu ateb i'r Aelodau i amlinellu'r sefyllfa gyfredol.

Janet Davies: Yn ôl fformwla y llynedd, ymddengys bod £4 miliwn yn llai ar gyfer Rhondda Cynon Taf.

O gofio bod y Cabinet wedi cytuno ar lefel isel o gymeradwyaeth credyd ar gyfer grantiau adnewyddu y llynedd ar gyfer tai perchnogion preswyl a thai wedi eu rhentu'n breifat, ac yn arbennig yng ngoleuni amcangyfrif 1998 fod angen £980 miliwn, sut ydych yn bwriadu ymdrin â lefel gynyddol anochel o anaddasrwydd?

Edwina Hart: Mae mater anaddasrwydd wedi codi dros y blynyddoedd yn nhermau safonau tai. Mae grantiau ar gael i wella tai i safonau addasrwydd ac i gyflawni gwaith i safonau uwch. Cynhwysir y rhan fwyaf o'r adnoddau ar gyfer grantiau adnewyddu ar gyfer y flwyddyn gyfredol o fewn arian cyfalaf cyffredinol awdurdodau lleol, sydd yn rhoi'r hyblygrwydd angenrheidiol i awdurdodau lleol. Ar hyn o bryd mae'r Cynulliad yn ystyried y cynigion ar y Papur Gwyrdd ar dai, newidiadau o bwys yn y system grantiau adnewyddu a mater tai. Mewn trafodaeth yn y dyfodol ar y materion hynny, gallwn ymdrin â rhai o'r pryderon a godwyd gennych heddiw.

Cynllun Cefnogi Tenantiaid Newydd New Tenancy Support Schemes

Q2 Kirsty Williams: What consideration has Edwina Hart given to introducing new tenancy support schemes to help homeless people after they are housed? (OAQ7198)

Edwina Hart: Tenancy support schemes are already provided through Section 108 funding and supported housing revenue grants. I will be looking at this matter.

Kirsty Williams: Does Edwina Hart agree that the extra money that has been put into housing for the next three years under the

C2 Kirsty Williams: A yw Edwina Hart wedi ystyried cyflwyno cynlluniau cefnogi tenantiaid newydd i helpu pobl ddigartref sydd newydd gael eu lletya? (OAQ7198)

Edwina Hart: Darperir cynlluniau cefnogi tenantiaid eisoes drwy arian Adran 108 a grantiau refeniw tai a gynorthwyr. Byddaf yn edrych ar y mater hwn.

Kirsty Williams: A yw Edwina Hart yn cytuno y bydd yr arian ychwanegol a neilltuwyd ar gyfer tai am y tair blynedd

partnership agreement will help make significant in-roads into abolishing homelessness in Wales? What plans does she have to take forward a homelessness strategy?

Edwina Hart: The focus in the partnership agreement will allow us to develop a housing strategy. I have already advised the Local Government and Housing Committee that I intend my deputy, Peter Black, to take a lead on housing and homelessness issues to develop a coherent policy, which we can discuss in the Assembly.

Helen Mary Jones: Will Edwina Hart ensure that, as the homelessness strategy develops, it addresses the particular needs of those groups that are over-represented among the roofless? For example, people with a mental illness, care leavers and people with substance abuse problems. What is her view about support schemes that are geared specifically to deal with the special needs of black homeless people, including the development of a black housing association for Wales?

Edwina Hart: I am positive about all the issues that Helen Mary mentioned. I have had discussions recently with the black community about its particular needs in the area of homelessness. It is an area that we must explore. We should give a higher profile to those groups and their homelessness problems than we have previously given.

Glyn Davies: Do you agree with the Westminster Government and offer the same advice in Wales that people should not give money to the homeless here?

Edwina Hart: It is a difficult position for me, because I have always given money when asked. It is difficult for me not to give when I see homeless people. It is a pure act of charity. I know that perhaps we should not give because, for some people, begging is a profession, but in my heart of hearts, I have to give when I see homeless people. I am sorry, I am soft.

Val Feld: The supported housing grant scheme that has been running for several

nesaf o dan y cytundeb partneriaeth yn helpu'n sylweddol i ddiddymu digartrefedd yng Nghymru? Pa gynlluniau sydd ganddi i ddatblygu strategaeth digartrefedd?

Edwina Hart: Bydd y ffocws yn y cytundeb partneriaeth yn caniatáu inni ddatblygu strategaeth tai. Yr wyf eisoes wedi dweud wrth y Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai fy mod yn bwriadu i'm dirprwy, Peter Black, gymryd yr awenau ar faterion tai a digartrefedd er mwyn datblygu polisi cydlynus, y gallwn ei drafod yn y Cynulliad.

Helen Mary Jones: A wnaiff Edwina Hart sicrhau, wrth i'r strategaeth digartrefedd ddatblygu, ei bod yn ymdrin ag anghenion penodol y grwpiau hynny sydd wedi eu gorgynrychioli ymhlith y rheini heb do uwch eu pen? Er enghraifft, pobl â salwch meddwl, rhai sydd yn gadael gofal a phobl â phroblemau camddefnyddio sylweddau. Beth yw ei barn am gynlluniau cefnogi sydd wedi'u hanelu'n benodol at ddelio ag anghenion arbennig pobl ddu digartref, gan gynnwys datblygu cymdeithas dai i bobl ddu yng Nghymru?

Edwina Hart: Yr wyf yn bositif ynglŷn â'r holl faterion a grybwyllodd Helen Mary. Cefais drafodaethau yn ddiweddar gyda'r gymuned ddu am ei hanghenion penodol ym maes digartrefedd. Mae'n faes y mae'n rhaid inni ymchwilio iddo. Dylem roi proffil uwch i'r grwpiau hynny a'u problemau digartrefedd nag y rhoesom yn y gorffennol.

Glyn Davies: A ydych yn cytuno â Llywodraeth San Steffan ac yn cynnig yr un cyngor yng Nghymru na ddylai pobl roi arian i'r digartref yma?

Edwina Hart: Mae'n sefyllfa anodd imi, gan fy mod bob tro wedi rhoi arian pan ofynnwyd imi. Mae'n anodd imi beidio â rhoi pan welaf bobl ddigartref. Gweithred elusennol lwyr ydyw. Gwn efallai na ddylem fod yn rhoi am fod cardota, i rai pobl, yn broffesiwn, ond yn nwfyn fy nghalon, mae'n rhaid imi roi pan welaf bobl ddigartref. Mae'n ddrwg gennyf, ond person sentimental ydwyf.

Val Feld: Mae'r cynllun grant tai a gynorthwyir sydd wedi bod yn rhedeg ers

years only allows funding for workers to work with people who are rehoused in housing association tenancies. This is becoming a major problem because so many vacancies are in council properties. It is difficult for homeless organisations to support people in such properties. Will you review the sheltered housing grant scheme to see if it can be extended to the rehousing of people in council property?

Edwina Hart: I would like to discuss this matter with my colleague, Peter Black, and the Local Government and Housing Committee to see if we can assist in any way with a type of review and take a general consensus across parties about what further work we can do in that area.

Y Llywydd: Tynnwyd cwestiwn 3 Michael German yn ôl.

sawl blwyddyn ddim ond yn caniatáu arian er mwyn i weithwyr weithio gyda phobl a ailgartrefir mewn tenantiaethau cymdeithasau tai. Mae hyn yn datblygu'n broblem fawr gan fod cymaint o'r lleoedd gwag yn rhai sydd yn eiddo i'r cyngor. Mae'n anodd i sefydliadau digartrefedd gefnogi pobl mewn eiddo o'r fath. A wnewch adolygu y cynllun grantiau tai lloches er mwyn gweld a ellir ei ehangu i ailgartrefu pobl yn eiddo'r cyngor?

Edwina Hart: Hoffwn drafod y mater hwn gyda'm cyd-Aelod, Peter Black, a'r Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai er mwyn gweld a allwn gynorthwyo mewn unrhyw ffordd gyda math o arolwg a chael barn gyffredinol y pleidiau ynglŷn â pha waith pellach y gallwn ei wneud yn y maes hwnnw.

The Presiding Officer: Michael German's question 3 has been withdrawn.

Newidiadau i System Gyllid Llywodraeth Leol Changes to the Local Government Finance System

Q4 David Davies: Can Edwina Hart guarantee that, unlike the recent standard spending assessment consultation, there is widespread consultation, allowing sufficient time for the consultees to submit their views on changes to the local government finance system in Wales? (OAQ7084)

Edwina Hart: I do not agree that the consultation on the standard spending assessment formula was rushed. The review of the local government finance system consultation ends on 31 December, as you know from your involvement in the Local Government and Housing Committee and as a member of the partnership council.

David Davies: Does she agree that some of the proposals in that paper will have far-ranging consequences for people and businesses across Wales? For example, the decision to end business rate relief for all but the smallest companies. Will she please ensure that everyone has an opportunity to comment on these proposals, particularly the landlords of small pubs who are suffering so much in my constituency? Given the generous nature about which she has just told us, can I put my hand out for the owners of rural pubs who have been forced out of

C4 David Davies: A all Edwina Hart warantu y bydd, yn wahanol i'r ymgynghori diweddar ar yr asesiad gwariant safonol, ymgynghori eang gyda digon o amser i bobl fynegi eu barn, ar y newidiadau i system gyllid llywodraeth leol yng Nghymru? (OAQ7084)

Edwina Hart: Ni chytunaf fod yr ymgynghori ar y fformwla asesiad gwariant safonol wedi cael ei ruthro. Daw'r adolygiad o'r ymgynghoriad ar system gyllid llywodraeth leol i ben ar 31 Rhagfyr, fel y gwyddoch o'ch ymwneud â'r Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai ac fel aelod o'r cyngor partneriaeth.

David Davies: A ydyw'n cytuno y bydd gan rai o'r cynigion yn y papur hwnnw ganlyniadau pellgyrhaeddol i rai pobl a busnesau ledled Cymru? Er enghraifft, y penderfyniad i ddileu rhyddhad treth busnes i bawb heblaw'r cwmnïau lleiaf. A wnaiff hi sicrhau y caiff pawb gyfle i roi eu sylwadau ar y cynigion hynny, yn arbennig landlordiaid tafarndai bach sydd yn dioddef gymaint yn fy etholaeth? O gofio'r natur hael y soniodd amdani ychydig funudau ynghynt, a allaf estyn fy llaw ar ran perchnogion tafarndai gwledig a orfodwyd allan o fusnes

business and ask that something be done to help them and that something be put into that paper to ensure that rural pubs across Wales do not have to close down?

Edwina Hart: If comments are made in respect of the consultation document they will be taken into account. However, I would not put my hand out if I were you, David, as you may have a little slap with a ruler.

Janet Ryder: I am sure that you will agree that, of all the consultation documents that will go to local government, this is the most important. Do you agree that, in this consultation document, we need to re-empower local government, enabling it to make those decisions that it perceives necessary for its local communities and for their benefit? Through years of Tory and Labour Governments, there has been a restriction on the number of decisions to increase use of hypothecation and specific grants. Are you now prepared to take the opportunity to radically reconsider how we finance local government?

9:52 a.m.

Edwina Hart: I am prepared to look at all radical solutions in the interest of partnership with local government. I made it clear in the partnership council on Monday that partnership and local democracy and how they run their affairs is important to us. They are a key plank in developing policy in a new devolved Wales. I welcome the opportunity that I had in the partnership council on Monday to have honest discussions with local authorities. I want to develop that approach. It is so important. I was delighted that the Local Government and Housing Committee agreed yesterday that it will discuss the partnership council minutes so that it can have access to us through the issues that it discusses. Partnership requires radical solutions and I know that this administration does not object to radicalism.

Richard Edwards: Do you agree that it is ironic for a Conservative to ask a question about consultation, especially on local government, given that party's abysmal track record in Wales?

gan ofyn i rywbeth gael ei wneud i'w helpu hwy ac i rywbeth gael ei roi ar bapur er mwyn sicrhau nad oes rhaid i dafarndai gwledig ledled Cymru gau?

Edwina Hart: Os gwneir sylwadau mewn perthynas â'r ddogfen ymgynghorol, cânt eu hystyried. Fodd bynnag, ni fyddwn yn estyn fy llaw yn eich lle chi, David, rhag ofn i bren mesur ei tharo'n ysgafn.

Janet Ryder: Yr wyf yn siŵr y cytunwch, o'r holl ddogfennau ymgynghorol a aiff i lywodraeth leol, mai hon yw'r un bwysicaf. A ydych yn cytuno, yn y ddogfen ymgynghorol hon, fod angen inni roi awdurdod o'r newydd i lywodraeth leol, a fydd yn ei galluogi i wneud y penderfyniadau hynny sydd yn angenrheidiol ar gyfer ei chymunedau lleol ac er mwyn eu lles yn ei barn hi? Ar hyd blynyddoedd o Lywodraethau Toriaidd a Llafur, bu cyfyngiad ar nifer y penderfyniadau i gynyddu'r defnydd o bridiau a grantiau penodol. A ydych yn barod yn awr i fanteisio ar y cyfle i ailystyried yn radical y modd yr ariannwn lywodraeth leol?

Edwina Hart: Yr wyf yn barod i edrych ar bob ateb radical er budd partneriaeth â llywodraeth leol. Eglurais yn y cyngor partneriaeth ddydd Llun fod partneriaeth a democratiaeth leol a'r modd y maent yn cynnal eu busnes yn bwysig inni. Maent yn elfen allweddol wrth ddatblygu polisi yn y Gymru ddatganoledig newydd. Croesawaf y cyfle a gefais yn y cyngor partneriaeth ddydd Llun i gynnal trafodaethau gonest ag awdurdodau lleol. Yr wyf am ddatblygu'r ymagwedd honno. Mae mor bwysig. Yr oeddwn yn falch fod y Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai wedi cytuno ddoe i drafod cofnodion y cyngor partneriaeth fel y gall gysylltu â ni drwy'r materion y mae'n eu trafod. Mae partneriaeth yn galw am atebion radical a gwn nad yw'r weinyddiaeth hon yn gwrthwynebu radicaliaeth.

Richard Edwards: A ydych yn cytuno ei bod yn eironig i Geidwadwr ofyn cwestiwn am ymgynghori, yn arbennig ar lywodraeth leol, o gofio hanes trychinebus y blaid honno yng Nghymru?

Edwina Hart: The irony was not lost on me either, Richard.

Edwina Hart: Sylwais innau ar yr eironi hwnnw hefyd, Richard.

The Presiding Officer: As Christine Humphreys is not present to ask question 5, we will move on to question 6.

Y Llywydd: Gan nad yw Christine Humphreys yn bresennol i ofyn cwestiwn 5, symudwn ymlaen at gwestiwn 6.

Camau i Foderneiddio Llywodraeth Leol Measures to Modernise Local Government

Q6 David Melding: What measures is Edwina Hart taking to modernise local government? (OAQ7066)

C6 David Melding: Pa gamau y mae Edwina Hart yn eu cymryd i foderneiddio llywodraeth leol? (OAQ7066)

Edwina Hart: All local authorities in Wales, as you know, David, have been under a duty of Best Value since April this year, which is a key part of the process of modernisation. Policy agreements with local authorities will add to this by focusing on key issues for local authority performance. I appreciate the past work that has been carried out on this modernisation agenda. There will be an open discussion about the elements of the partnership agreement concerning modernisation before any detailed proposals are put forward. That is the key. There will be further discussions on it. I am committed to the modernising local government agenda.

Edwina Hart: Mae pob awdurdod lleol yng Nghymru, fel y gwyddoch, David, wedi bod o dan ddyletswydd Gwerth Gorau ers Ebrill eleni, sydd yn rhan allweddol o'r broses foderneiddio. Bydd cytundebau polisi ag awdurdodau lleol yn ychwanegu at hyn drwy ganolbwyntio ar faterion allweddol ar gyfer perfformiad awdurdod lleol. Gwerthfawrogaf y gwaith a gyflawnwyd eisoes ar yr agenda foderneiddio hon. Bydd trafodaeth agored ar elfennau'r cytundeb partneriaeth sydd yn ymwneud â moderneiddio cyn i unrhyw gynigion manwl gael eu cyflwyno. Dyna'r allwedd. Bydd trafodaethau pellach arno. Yr wyf yn ymrwymedig i'r agenda moderneiddio llywodraeth leol.

David Melding: I was deeply shocked by your answer to David Davies's question. Do you not know that the use of implements in the physical punishment of children is now to be prohibited? Will you raise the threshold—the laugh has come slowly—do you intend to raise—

David Melding: Fe'm syfrdanwyd o glywed eich ateb i gwestiwn David Davies. Oni wyddoch fod defnyddio offer wrth gosbi plant yn gorfforol i'w wahardd bellach? A godwch y trothwy—daeth y chwerthin yn araf—a fwriadwch godi—

The Presiding Officer: Order. Can we have a question, please?

Y Llywydd: Trefn. A allwn gael cwestiwn, os gwelwch yn dda?

David Melding: Do you intend to raise the threshold for the number of electors required to call for an elected mayor?

David Melding: A fwriadwch godi'r trothwy ar gyfer nifer yr etholwyr sydd yn ofynnol i alw am faer etholedig?

Edwina Hart: That is an issue that we must consider and take on board. I apologise for any offence, because I do not believe in any physical punishment in respect of children. It was simply a light-hearted remark in response to a light-hearted question.

Edwina Hart: Mae hynny'n fater y mae'n rhaid inni ei ystyried. Ymddiheuraf am unrhyw dramgwydd, oherwydd ni chredaf mewn unrhyw gosb gorfforol mewn perthynas â phlant. Mater ysgafn ydoedd mewn ymateb i gwestiwn ysgafn.

Refferenda Lleol yng Nghymru (Awdurdod Statudol)
Local Referendums in Wales (Statutory Authority)

Q7 Janet Ryder: Will Edwina Hart make a statement on her statutory authority with regard to action taken concerning local referendums in Wales? (OAQ7109)

Edwina Hart: Local referendums or polls are currently a matter for individual local authorities.

Janet Ryder: Can you give an assurance that when a local authority holds a referendum, you will abide by the results of that referendum?

Edwina Hart: I assume that you refer to Llangollen. I took the result of that referendum into account when arriving at my decision to direct the Local Government Boundary Commission to conduct a review. I assume that that is the background to this question. It is important, in any decision-making process, that you take into account the outcome of a referendum.

Peter Rogers: Do you agree that a referendum result should be honoured? In Llangollen, the boundary dispute has been sent to the Local Government Boundary Commission. The time factor will probably mean that the result will not be given until next year. No authority will want to invest in that area until those boundary disputes are levelled. It is a great disadvantage to the town of Llangollen.

Edwina Hart: I understand your concerns, but I am advised that as this issue is in the hands of the Local Government Boundary Commission, it would be inappropriate for me to comment in any detail. However, I appreciate from your perspective why you made those particular points about the local economy.

C7 Janet Ryder: A wnaiff Edwina Hart ddatganiad ar ei awdurdod statudol o ran y camau a gymerir ynghylch refferenda lleol yng Nghymru? (OAQ7109)

Edwina Hart: Ar hyn o bryd, mater i awdurdodau lleol unigol yw refferenda neu bleidleisiau lleol.

Janet Ryder: A allwch roi sicrwydd y byddwch yn glynu wrth ganlyniadau'r refferendwm honno, pan fydd awdurdod lleol yn cynnal un?

Edwina Hart: Cymeraf yn ganiataol eich bod yn cyfeirio at Langollen. Ystyriais ganlyniad y refferendwm honno wrth ddod i'm penderfyniad i gyfarwyddo'r Comisiwn Ffiniau Llywodraeth Leol i gynnal arolwg. Cymeraf yn ganiataol mai dyna yw'r cefndir i'r cwestiwn hwn. Mae'n bwysig, mewn unrhyw broses gwneud penderfyniadau, eich bod yn ystyried canlyniad refferendwm.

Peter Rogers: A gytunwch y dylid anrhydeddu canlyniad refferendwm? Yn Llangollen, anfonwyd yr anghydfod ffiniau i'r Comisiwn Ffiniau Llywodraeth Leol. Bydd y ffactor amser yn golygu siŵr o fod na roddir y canlyniad tan y flwyddyn nesaf. Ni fydd unrhyw awdurdod eisiau buddsoddi yn y maes hwnnw nes i'r anghydfodau ffiniau hynny gael eu datrys. Mae'n anfantais fawr i dref Llangollen.

Edwina Hart: Deallaf eich pryderon, ond fe'm cynghorir, gan fod hwn yn fater sydd yn nwylo'r Comisiwn Ffiniau Llywodraeth Leol, y byddai'n amhriodol imi roi fy sylwadau yn fanwl. Fodd bynnag, gwerthfawrogaf pam, o'ch safbwynt chi, y gwnaethoch y pwyntiau penodol hynny ynglŷn â'r economi leol.

Rhoi Deddf Hawliau Dynol 1998 ar Waith (Paratodau)
Implementation of the Human Rights Act 1998 (Preparations)

Q8 Jocelyn Davies: Will Edwina Hart make a statement on preparations made by chief officers in local authorities in Wales for the implementation of the Human Rights Act 1998? (OAQ7119)

C8 Jocelyn Davies: A wnaiff Edwina Hart ddatganiad ar baratodau prif swyddogion awdurdodau lleol yng Nghymru ar gyfer rhoi Ddeddf Hawliau Dynol 1998 ar waith? (OAQ7119)

Edwina Hart: All public authorities in Wales have been issued with guidance from the Act. Each local authority is responsible for developing its practices and procedures in line with that guidance. If it would help Members, I would be more than happy to collate the information on the Human Rights Act across Wales, with any bodies for which we are responsible, until full statements are given in this Chamber before Christmas.

Jocelyn Davies: Are you aware that in a reply to my colleague, Pauline Jarman, the Assembly Library stated that it is predicted that the commencement of this Act will have no impact at all on educational services delivered by local authorities in Wales?

Edwina Hart: No, I was not aware of that. As you have raised this matter, I will now take the opportunity of looking at that reply in some detail and come back to the Assembly, if it wishes, on the issue of the implementation of the Act. It warrants further discussion in this Chamber.

Edwina Hart: Rhoddwyd arweiniad o'r Ddeddf i bob awdurdod cyhoeddus yng Nghymru. Mae pob awdurdod lleol yn gyfrifol am ddatblygu ei arferion a'i weithdrefnau yn unol â'r arweiniad hwnnw. Pe bai'n helpu'r Aelodau, byddwn yn fwy na pharod i gasglu'r wybodaeth ar y Ddeddf Hawliau Dynol ledled Cymru, gydag unrhyw gyrff yr ydym yn gyfrifol amdanynt, nes y rhoddir datganiadau llawn yn y Siambr hon cyn y Nadolig.

Jocelyn Davies: A ydych yn ymwybodol fod Llyfrgell y Cynulliad, mewn ateb i'm cyd-Aelod Pauline Jarman, wedi nodi y rhagwelir na chaiff dechrau'r Ddeddf hon unrhyw effaith o gwbl ar y gwasanaethau addysgiadol a ddarperir gan awdurdodau lleol yng Nghymru?

Edwina Hart: Na, nid oeddwn yn ymwybodol o hynny. Gan ichi godi'r mater hwn, manteisiaf ar y cyfle yn awr i edrych ar yr ateb hwnnw yn fanwl a dychwelaf, os dymuna'r Cynulliad, at fater rhoi'r Ddeddf ar waith. Mae'n gwarantu trafodaeth bellach yn y Siambr hon.

Cwestiynau i'r Gweinidog dros yr Amgylchedd Questions to the Minister for Environment

Gwella Cynhwysiant Cymdeithasol Enhancing Social Inclusion

Q1 Janet Ryder: How is the Minister for Environment ensuring that public transport companies invest in measures to enhance social inclusion through their services? (OAQ7168)

The Minister for Environment (Sue Essex): First, through the bus subsidy grant scheme, we encourage local authorities to develop services that reflect the importance of socially necessary routes. In addition, we have a commitment to concessionary travel for pensioners and disabled people. Third, the new rail franchise gives us a good opportunity to encourage the development of socially necessary routes through the railways. We will be making—and have been making—that point to the shadow strategic

C1 Janet Ryder: Sut y mae'r Gweinidog dros yr Amgylchedd yn bwriadu sicrhau bod cwmnïau trafnidiaeth gyhoeddus yn buddsoddi mewn mesurau i wella cynhwysiant cymdeithasol drwy eu gwasanaethau? (OAQ7168)

Y Gweinidog dros yr Amgylchedd (Sue Essex): Yn gyntaf, drwy'r cynllun grant cymhorthdal bysys, anogwn awdurdodau lleol i ddatblygu gwasanaethau sydd yn adlewyrchu pwysigrwydd ffyrdd cymdeithasol angenrheidiol. Yn ogystal, yr ydym wedi ymrwymo i sicrhau system deithio ratach i bensiynwyr a phobl anabl. Yn drydydd, rhydd y fasnachfrait reilffordd newydd gyfle da inni annog datblygu ffyrdd cymdeithasol angenrheidiol drwy gyfrwng y rheilffyrdd. Byddwn yn gwneud—ac yr ydym

rail authority.

wedi bod yn gwneud—y pwynt hwnnw i'r awdurdod rheilffordd strategol cysgodol.

Janet Ryder: I am sure that you will agree that rural routes in particular tend to be ignored and have the oldest vehicles on them. What are you doing to ensure that rural routes get new vehicles, more loading buses and buses that people with a disability and older people can use easily and comfortably?

Janet Ryder: Yr wyf yn siŵr y cytunwch fod ffyrdd gwledig yn arbennig yn tueddu i gael eu hanwybyddu ac arnynt hwy y mae'r cerbydau hynaf. Beth wnewch chi yn awr i sicrhau bod ffyrdd gwledig yn cael cerbydau newydd, mwy o fysics llwytho a bysys y gall pobl ag anabledd a phobl hŷn eu defnyddio'n hawdd a chyfforddus?

Sue Essex: As I said, there is a bus subsidy grant that supports those routes and there are bus quality partnerships that have been established through local government. There is a problem with regard to many of the operators in Wales because of the commercial viability of the operations. We are working with the bus operators to try to improve quality. Community transport is important in rural areas, and we have put money into that. In many areas, there are specifically adapted vehicles for disabled people.

Sue Essex: Fel y dywedais, mae grant cymhorthdal bysys ar gael sydd yn cynnal y ffyrdd hynny a phartneriaethau ansawdd bysys a sefydlwyd drwy lywodraeth leol. Mae problem gyda llawer o'r gweithredwyr yng Nghymru oherwydd ymarferoldeb masnachol y gweithrediadau. Yr ydym yn gweithio gyda'r gweithredwyr bysys i geisio gwella ansawdd. Mae trafndiaeth gymunedol yn bwysig mewn ardaloedd gwledig, ac yr ydym wedi buddsoddi arian yn hynny. Mewn sawl ardal, mae cerbydau wedi eu haddasu'n benodol ar gyfer pobl anabl.

Mick Bates: I am pleased to hear about community transport, and I am sure that you agree that community transport schemes such as those developed in Montgomeryshire play a critical role in rural areas. How much extra money are you committing to rural community transport schemes?

Mick Bates: Mae'n bleser gennyf glywed am drafndiaeth gymunedol, ac yr wyf yn siŵr y cytunwch fod cynlluniau trafndiaeth gymunedol fel y rhai a ddatblygwyd yn Sir Drefaldwyn yn chwarae rhan holl bwysig mewn ardaloedd gwledig. Faint o arian ychwanegol a neilltuwch i gynlluniau trafndiaeth gymunedol wledig?

Sue Essex: The exciting thing about community transport is that it will give greater accessibility to whole groups of people in rural areas and in some urban areas. We gave money specifically last year and it was identified by the Welsh Transport Advisory Group. I cannot make statements about the budget, but it is an area that I have prioritised as one where we must be socially responsible.

Sue Essex: Yr hyn sydd yn gyffrous am drafndiaeth gymunedol yw y bydd yn rhoi mwy o hygyrchedd i grwpiau cyfan o bobl mewn ardaloedd gwledig ac mewn rhai ardaloedd trefol. Rhoddasom arian yn benodol y llynedd ac fe'i nodwyd gan Grŵp Ymgynghorol Trafnidiaeth Cymru. Ni allaf wneud datganiadau am y gyllideb, ond mae'n faes a flaenoriaethais fel un lle y mae'n rhaid inni fod yn gymdeithasol gyfrifol?

Nick Bourne: Will the Minister be supportive of measures to extend and enhance services on the Heart of Wales railway line going through Brecon and Radnorshire?

Nick Bourne: A fydd y Gweinidog yn gefnogol i'r mesurau i estyn a gwella'r gwasanaethau ar linell rheilffordd Canolbarth Cymru sydd yn mynd drwy Sir Frycheiniog a Sir Faesyfed?

Sue Essex: I will. I hope that that comes through in the new franchise. I believe that we had six to eight bidders. I cannot

Sue Essex: Byddaf. Gobeithiaf y caiff hynny ei gynnwys yn y fasnachfaint newydd. Credaf y cawsom chwech i wyth o gynigwyr.

remember exactly, but this is an area in which we would like to see improvements. It is a commercially difficult service—I understand that—but it provides an important service for those rural communities.

Ni allaf gofio'n union, ond mae hwn yn faes lle yr hoffwn weld gwelliannau. Mae'n wasanaeth sydd yn anodd yn fasnachol—deallaf hynny—ond mae'n darparu gwasanaeth pwysig i'r cymunedau gwledig hynny.

Asesu Cynlluniau Trafnidiaeth Leol Assessing Local Transport Plans

Q2 Geraint Davies: How is the assessment of local transport plans proceeding? (OAQ7166)

C2 Geraint Davies: Sut y mae'r asesiad o gynlluniau trafndiaeth leol yn mynd rhagddo? (OAQ7166)

Sue Essex: All 22 local authorities have submitted local transport plans to the Assembly. These are currently being analysed and will be taken into account in funding decisions in the transport grant bid round this year.

Sue Essex: Mae pob un o'r 22 awdurdod lleol wedi cyflwyno cynlluniau trafndiaeth leol i'r Cynulliad. Maent yn cael eu dadansoddi ar hyn o bryd ac fe'u hystyrir mewn penderfyniadau ariannu yn y cylch cynigion am grantiau trafndiaeth eleni.

Geraint Davies: The Rhondda Cynon Taff local transport plan refers to two important road schemes, namely the Treorchy and Gelli bypass and the Rhondda Fach phase 2 relief road. Do you realise that these plans are currently on hold and that the Rhondda is the only major valley in south Wales without major modern roads? Will you reconsider your decision, prior to the comprehensive spending review, to not accept any new bids for road schemes? Will you reconsider that decision now that we are in a better financial situation so that these vital road schemes can go ahead to maintain these valley communities.

Geraint Davies: Mae cynllun trafndiaeth leol Rhondda Cynon Taf yn cyfeirio at ddau gynllun ffordd pwysig, sef ffordd osgoi Treorci a'r Gelli a ffordd liniaru cam 2 Rhondda Fach. A sylweddolwch fod y cynlluniau hyn wedi eu gohirio dros dro ac mai'r Rhondda yw'r unig gwm mawr yn ne Cymru heb ffyrdd mawr modern? A wnewch chi ailystyried eich penderfyniad, cyn yr arolwg cynhwysfawr o wariant, i beidio â derbyn unrhyw gynigion newydd am gynlluniau ffordd? A wnewch chi ailystyried y penderfyniad hwnnw gan ein bod mewn sefyllfa ariannol well fel y gall y cynlluniau ffordd holl bwysig hyn fynd yn eu blaenau i gynnal y cymunedau hynny yn y cymoedd.

10:02 a.m.

Sue Essex: I have not seen the Rhondda Cynon Taff bid in detail. However, my officials have informed me that they feel it is a good plan, as are the bids that have come with it. However, it would be wrong of me to give an answer and a commitment on one authority. Geraint knows that a huge number of bids are submitted every year. Bids have been submitted on this year's criteria. Geraint will remember that the Environment, Planning and Transport Committee took a decision on no new roads. 'New', in this context, means new roads that we have not seen before, not roads that are in the system.

Sue Essex: Nid wyf wedi darllen cynnig Rhondda Cynon Taf yn fanwl. Fodd bynnag, mae fy swyddogion wedi dweud wrthyf ei fod yn gynllun da yn eu barn hwy, fel y mae'r cynigion a ddaeth gydag ef. Fodd bynnag, byddem yn gwneud cam â chi drwy roi ateb ac ymrwymiad i un awdurdod. Gŵyr Geraint fod nifer enfawr o gynigion yn cael eu cyflwyno bob blwyddyn. Cyflwynwyd cynigion yn ôl meini prawf eleni. Bydd Geraint yn cofio bod Pwyllgor yr Amgylchedd, Cynllunio a Thrafnidiaeth wedi penderfynu peidio ag adeiladu unrhyw ffyrdd newydd. Mae 'newydd' yn y cyd-destun hwn, yn golygu ffyrdd newydd nad ydym wedi eu

gweld o'r blaen, nid ffyrdd sydd yn y system.

The difficulty in previous years was that we asked all local authorities to prioritise their bids. As Edwina said in her answer to Janet, we want to give local authorities the right to decide in their local communities. That has not happened this year, but I hope that it will happen. I know it is difficult because both the Church Village and the lower Rhondda schemes are very good ones. However, it would help us as a strategic authority if we knew the council's priorities.

Yr anhawster mewn blynyddoedd blaenorol oedd ein bod wedi gofyn i bob awdurdod lleol flaenoriaethu eu cynigion. Fel y dywedodd Edwina yn ei hateb i Janet, yr ydym am roi'r hawl i awdurdodau lleol benderfynu yn eu cymunedau lleol. Nid yw hynny wedi digwydd eleni, ond gobeithiaf y bydd yn digwydd. Gwn fod hynny'n anodd oherwydd bod cynlluniau Gartholwg a Rhondda isaf yn rhai da iawn. Fodd bynnag, byddai'n ein helpu ni fel awdurdod strategol pe baem yn gwybod beth yw blaenoriaethau'r cyngor.

Alun Pugh: The last new road that went through the Rhondda is a death trap for cyclists. Therefore, will you ensure that these plans encourage the growth of cycling because it is good for the environment and health?

Alun Pugh: Mae'r ffordd newydd ddiwethaf a aeth drwy'r Rhondda yn drap marwol i feicwyr. Felly, a sicrhewch fod y cynlluniau hyn yn annog cynnydd mewn beicio gan ei fod yn dda i'r amgylchedd ac i iechyd?

Sue Essex: In our consultation, and in inviting others to submit bids, we emphasised that we consider cycling to be a great opportunity in terms of health and in trying to get more people off the roads. In recent years, local authorities, aided and abetted by active cycling groups, have made great strides and I expect to see that continuing this year.

Sue Essex: Yn ein hymngynghoriad, ac wrth wahodd eraill i gyflwyno cynigion, pwysleisiodd ein bod yn ystyried bod beicio yn gyfle gwych o ran iechyd ac wrth geisio cael mwy o bobl oddi ar y ffyrdd. Dros y blynyddoedd diwethaf, gwnaeth awdurdodau lleol, wedi eu helpu a'u hategu gan grwpiau beicio gweithredol, gamau breision a disgwyliaf weld hynny'n parhau eleni.

Jonathan Morgan: Cardiff's local transport plan argues that the construction of the eastern bay link of the peripheral distributor road in Cardiff will be essential to prevent log jams in the capital city. Therefore, when will the Minister announce Assembly resources for the project?

Jonathan Morgan: Mae cynllun trafndiaeth leol Caerdydd yn dadlau y bydd adeiladu cyswllt bae dwyreiniol y ffordd ddsbarthu ymylol yng Nghaerdydd yn hanfodol i atal tagfeydd traffig yn y brifddinas. Felly, pryd fydd y Gweinidog yn cyhoeddi adnoddau'r Cynulliad ar gyfer y prosiect hwn?

Sue Essex: As I said, it would be inappropriate for me to make an announcement on anything that is the responsibility of a local authority. We understand the requirements. However, there are also other requirements in this area for supporting public transport. I know that the local authority is working with employers and others to look at ways of financing that eastern link.

Sue Essex: Fel y dywedais, byddai'n amhriodol imi wneud cyhoeddiad ar unrhyw beth y mae awdurdod lleol yn gyfrifol amdano. Deallwn y gofynion. Fodd bynnag, mae gofynion eraill yn y maes hwn hefyd ar gyfer cynnal trafndiaeth gyhoeddus. Gwn fod yr awdurdod lleol yn gweithio gyda chyflogwyr ac eraill i edrych ar ffyrdd o ariannu'r cyswllt dwyreiniol hwnnw.

Mynd i'r Afael â Blocâd Tanwydd yn y Dyfodol Tackling Future Fuel Blockades

Q3 David Davies: What plans are in place to tackle any future fuel blockades? (OAQ7096)

Sue Essex: Plans for handling any further restrictions on fuel supplies are being put in place. It would be inappropriate for me to publish these plans in detail. However, they are designed to ensure that there is a co-ordinated response to any restrictions in supply, that robust crisis management schemes are in place and that the movement of fuel to users, especially priority users, is facilitated as much as possible

David Davies: I am concerned that a Minister in a Government that prides itself on openness, feels that it is inappropriate to further discuss these plans with Assembly Members. Will she confirm that she supports the rights of farmers, hauliers and members of the general public to protest democratically about the usurious rates of taxation that have been levied on fuel by this Government so that it can buy votes for the next election?

Sue Essex: I thought that we discussed this a few weeks ago. We have made considerable progress. A fuel taskforce has been established in London. I have had meetings with people involved in the protests and representatives of bodies such as the haulier's associations. The meetings that I have had have been very positive, unlike David's stance on this issue. I understand the concerns about prices throughout Wales and a report has been prepared on that. As David rightly said, many held a peaceful protest. Many of the protesters to whom I spoke did not want another protest and felt that they had made their point. People are listening.

Helen Mary Jones: Thank you for that response, Sue. I was also pleased to hear the First Minister report that you were in consultation with some of the groups that represent people who were involved in the blockade. Can you tell us more about the

C3 David Davies: Pa gynlluniau sydd yn bod i fynd i'r afael â blocâd tanwydd yn y dyfodol? (OAQ7096)

Sue Essex: Mae cynlluniau ar gyfer ymdrin ag unrhyw gyfyngiadau pellach ar gyflenwadau tanwydd yn cael eu rhoi ar waith. Byddai'n amhriodol imi gyhoeddi'r rhain yn fanwl. Fodd bynnag, fe'u lluniwyd er mwyn sicrhau bod ymateb cydlynus i unrhyw gyfyngiadau mewn cyflenwad, bod cynlluniau rheoli argyfwng cadarn mewn grym a bod dull symud tanwydd i ddefnyddwyr, yn arbennig defnyddwyr sydd yn cael blaenoriaeth, yn cael ei hwyluso gymaint â phosibl.

David Davies: Pryderaf fod Gweinidog mewn Llywodraeth sydd yn ymfalchïo yn ei natur agored, yn teimlo ei bod yn amhriodol trafod y cynlluniau pellach hyn gydag Aelodau'r Cynulliad. A wnaiff gadarnhau ei bod yn cefnogi hawliau ffermwyr, cludwyr ac aelodau o'r cyhoedd i brotestio'n ddemocrataidd ynglŷn â'r cyfraddau treth usuriaidd a godwyd ar danwydd gan y Llywodraeth hon fel y gall brynu pleidleisiau ar gyfer yr etholiad nesaf?

Sue Essex: Credais ein bod wedi trafod hyn ychydig wythnosau yn ôl. Yr ydym wedi gwneud cynnydd sylweddol. Sefydlwyd tasglu tanwydd yn Llundain. Yr wyf wedi cyfarfod â phobl sydd yn gysylltiedig â'r protestiadau a chynrychiolwyr cyrff fel cymdeithasau'r cludwyr. Bu'r cyfarfodydd a gefais yn gadarnhaol iawn, yn wahanol i safbwynt David ar y mater hwn. Deallaf y pryderon am brisiau ledled Cymru a pharatowyd adroddiad ar hynny. Fel y dywedodd David yn gywir, cynhaliodd llawer brotest heddychlon. Nid oedd llawer o'r protestwyr y siaradais i â hwy am gynnal protest arall a chredasant eu bod wedi gwneud eu pwynt. Mae pobl yn gwrando.

Helen Mary Jones: Diolch ichi am yr ymateb hwnnw, Sue. Yr oeddwn innau hefyd yn falch o glywed Prif Weinidog Cymru yn dweud eich bod yn ymgynghori â rhai o'r grwpiau sydd yn cynrychioli pobl a oedd yn gysylltiedig â'r blocâd. A allwch ddweud

outcome of those discussions, and whether they are being shared with colleagues at Westminster, where some the decisions will undoubtedly need to be made?

Sue Essex: Helen Mary's point links to David Davies's question 8. In a few days, I hope that you will have reports that have been prepared for those groups. There was a report led by the Freight Transport Association on obvious issues such as price, supplies and distribution. Another report considered the socio-economic situation in Wales and the fact that the high cost of fuel has hit differentially here because we are a low-income country. That has been led by the Welsh Consumer Council. There is also a report on integrated transport. That will all be pulled together. It does not imply an ownership by us or anything of the sort, but hopefully in a couple of days all Members will have access to those reports. On your last point, that matter will go to the Treasury and Lord Macdonald, as Transport Minister.

rhagor wrthym am ganlyniad y trafodaethau hynny, ac a gânt eu rhannu â chyd-Aelodau yn San Steffan, lle, yn ddiau, bydd yn rhaid gwneud rhai o'r penderfyniadau?

Sue Essex: Mae pwynt Helen Mary yn cysylltu â chwestiwn 8 David Davies. Mewn rhai dyddiau, gobeithiaf y bydd gennych adroddiadau a baratowyd ar gyfer y grwpiau hynny. Yr oedd adroddiad a arweiniwyd gan y Gymdeithas Gludiant ar faterion amlwg fel pris, cyflenwadau a dosbarthiad. Ystyriodd adroddiad arall y sefyllfa gymdeithasol-economaidd yng Nghymru a'r ffaith bod cost uchel tanwydd wedi effeithio'n wahanredol yma am ein bod yn wlad incwm isel. Arweiniwyd hwnnw gan Gyngor Defnyddwyr Cymru. Mae adroddiad hefyd ar drafnidiaeth integredig. Caiff y cyfan ei goladu. Nid yw'n awgrymu perchenogaeth gennym ni nac unrhyw beth o'r fath, ond gobeithio mewn ychydig ddyddiau y bydd yr holl Aelodau yn gallu gweld yr adroddiadau hynny. Ar eich pwynt diwethaf, bydd y mater hwnnw yn mynd i'r Trysorlys ac i Arglwydd Macdonald, fel y Gweinidog Trafnidiaeth.

Diogelu'r Tir Glas yng Nghyffiniau Caerdydd Protecting the Green Belt around Cardiff

Q4 David Melding: What steps is Sue Essex taking to protect the green belt around Cardiff? (OAQ7080)

Sue Essex: Planning Guidance Wales encourages local authorities to consider designating green belts, particularly in the more heavily populated parts of Wales. Under the first partnership agreement in the National Assembly, there is a commitment to creating green spaces around urban centres throughout Wales. I have always gone on record as supporting a green belt or something of the sort around Cardiff.

David Melding: Will the Minister revisit the need to set a target for new build on brownfield sites as one of the best ways of protecting rural areas and, would a 60 per cent target be reasonable?

Sue Essex: We have had this debate in the past but I am happy to return to it. The report

C4 David Melding: Pa gamau y mae Sue Essex yn eu cymryd er mwyn diogelu'r tir glas yng nghyffiniau Caerdydd? (OAQ7080)

Sue Essex: Mae Canllawiau Cynllunio Cymru yn annog awdurdodau lleol i ystyried dynodi tiroedd glas, yn arbennig o fewn rhannau dwysach eu poblogaeth yng Nghymru. O dan y cytundeb partneriaeth cyntaf yn y Cynulliad Cenedlaethol, mae ymrwymiad i greu mannau glas o amgylch canolfannau trefol ledled Cymru. Yr wyf bob amser wedi dweud ar goedd fy mod yn cefnogi tir glas neu rywbeth o'r fath o amgylch Caerdydd.

David Melding: A wnaiff y Gweinidog ailystyried yr angen i osod targed ar gyfer gwaith adeiladu newydd ar feysydd llwyd fel un o'r ffyrdd gorau o ddiogelu ardaloedd gwledig, ac, a fyddai targed o 60 y cant yn rhesymol?

Sue Essex: Cawsom y ddadl hon yn y gorffennol ond yr wyf yn fodlon dychwelyd

of the planning forum, which consists of a range of experts including professional developers and conservation bodies in Wales, has suggested a sequential approach. It is rather complicated and I do not want to go through it now, but I suggest that David Melding and his colleagues read that report and come back to me with their views on whether or not it is an appropriate way forward. That way is being adopted in England and most of the experts seem to think that that is the appropriate way for Wales. In that way, we will protect the green land that I am sure that David wants to protect and try to ensure that brownfield sites are developed first.

Owen John Thomas: Given that the National Assembly will shortly be studying unitary development plans, and given the desirability of stemming the formation in the Cardiff region of an unbroken built-up zone stretching east to west from Newport to Barry and northwards to Caerphilly, will Sue Essex consider recommending specific primary legislation at Westminster for the creation of a green belt around the city and county of Cardiff?

Sue Essex: We do not need primary legislation here, because the south-east authorities have come together and prepared their regional guidance. This suggested areas for designation of green belt, green girdle, green fringe or whatever you want to call it. I am expecting and hoping that local authorities will take on board the suggestions from the regional guidance. It is my understanding that we and Cardiff council will be examining all the unitary development plans to ensure that that happens. As an Assembly, we have the power of modification over those plans, so I think that that is the better, quicker and more acceptable method of doing it.

John Griffiths: Are you aware of the growing concern in Newport about the erosion of the green gap between Newport and Cardiff, the feeling that there is precious little left and that if radical action is not taken, there will be nothing left in a few years' time?

ati. Mae adroddiad y fforwm cynllunio, sydd yn cynnwys ystod o arbenigwyr gan gynnwys datblygwyr proffesiynol a chyrrff cadwraeth yng Nghymru, wedi awgrymu ymagwedd ddilyniannol. Mae braidd yn gymhleth ac nid wyf am fynd drwyddi yn awr, ond awgrymaf fod David Melding a'i gyd-Aelodau yn darllen yr adroddiad hwnnw ac yn dod yn ôl ataf gyda'u safbwyntiau ar pa un a yw'n ffordd briodol ymlaen ai peidio. Mae'r ffordd honno'n cael ei mabwysiadu yn Lloegr ac ymddengys bod y rhan fwyaf o'r arbenigwyr yn credu mai dyna'r ffordd briodol i Gymru. Yn y ffordd honno, byddwn yn diogelu'r tir glas ac yr wyf yn siŵr bod David am ddiogelu a cheisio sicrhau y datblygir meysydd llwyd yn gyntaf.

Owen John Thomas: O gofio y bydd y Cynulliad Cenedlaethol yn astudio'r cynlluniau datblygu unedol yn fuan, ac o gofio buddioldeb atal ardal adeiledig heb ei thorri rhag ffurfio yn ardal Caerdydd a fyddai'n ymestyn o'r dwyrain i'r gorllewin o Gasnewydd i'r Barri ac i'r gogledd tua Chaerffili, a wnaiff Sue Essex ystyried argymhell deddfwriaeth sylfaenol benodol yn San Steffan ar gyfer creu tir glas o amgylch dinas a sir Caerdydd?

Sue Essex: Nid oes angen deddfwriaeth sylfaenol yma, oherwydd mae awdurdodau'r de-ddwyrain wedi dod ynghyd ac wedi paratoi eu harweiniad rhanbarthol. Awgrymodd hyn ardaloedd dynodedig o dir glas, llain las, cwr glas neu beth bynnag yr ydych am ei alw. Yr wyf yn disgwyl ac yn gobeithio y bydd awdurdodau lleol yn cynnwys yr awgrymiadau o'r arweiniad rhanbarthol. Deallaf y byddwn ni a chyngor Caerdydd yn archwilio pob cynllun datblygu unedol i sicrhau bod hynny'n digwydd. Fel Cynulliad, mae gennym y grym i addasu'r cynlluniau hynny, felly credaf mai hwnnw yw'r dull gorau, mwyaf cyflym a mwyaf derbyniol o'i wneud.

John Griffiths: A ydych yn ymwybodol o'r pryder cynyddol yng Nghasnewydd ynglŷn â'r bwlch gwyrdd sydd yn erydu rhwng Casnewydd a Chaerdydd, y teimlad mai ychydig sydd yn weddill ac os na chaiff camau radical eu cymryd, ni fydd dim ar ôl mewn rhai blynyddoedd?

Sue Essex: From speaking to people across Wales, it is obvious that they like to have their own local community identity. Even in a metropolitan area they like to feel that that is identified. The normal way of ensuring that is to see, as you say, a visible green space. I hope and I am sure that that will be in the designation in the Cardiff plan and the Newport unitary development plan. As I said to Owen, if it is not—and I get the feeling from the population and Members from within this Chamber that we would like to see that on behalf of future generations—then we have powers to do that.

Sue Essex: Wrth siarad â phobl ledled Cymru, mae'n amlwg eu bod yn hoffi cael eu hunaniaeth gymuned leol eu hunain. Hyd yn oed mewn ardal fetropolitanaidd hoffant deimlo fod yna hunaniaeth. Y ffordd arferol o sicrhau hynny yw gweld, fel y dywedwch, fan gwyrdd gweladwy. Gobeithiaf ac yr wyf yn siŵr y bydd hynny yn y disgrifiad yng nghynllun Caerdydd ac yng nghynllun datblygu unedol Casnewydd. Fel y dywedais wrth Owen, os na fydd—a châf y teimlad oddi wrth y boblogaeth a'r Aelodau o fewn y Siambr hon y byddem yn hoffi gweld hynny ar ran cenedlaethau i ddod—yna mae'r pwerau gennym i wneud hynny.

Y System Drafnidiaeth yn Nghanol De Cymru Transport Communications in South Wales Central

Q5 David Melding: How does Sue Essex plan to enhance transport communications in South Wales Central? (OAQ7069)

C5 David Melding: Sut y mae Sue Essex yn bwriadu gwella'r system drafnidiaeth yng Nghanol De Cymru? (OAQ7069)

Sue Essex: There is an integrated plan for this part of Wales through the South Wales Integrated Fast Transit consortium to improve links throughout the area. We funded that this year and there will be bids for the subsequent year.

Sue Essex: Mae cynllun intregredig ar gyfer y rhan hon o Gymru drwy gonsortiw Teithio Cyflym Integredig De Cymru, SWIFT, i wella cysylltiadau drwy'r ardal. Ariannwyd hyn eleni a bydd cynigion ar gyfer y flwyddyn ddilynol.

David Melding: Does the Minister agree with the First Minister that the call by the Confederation of British Industry to make the airport access road a trunk road scheme is a mere accountancy trick or do you think that it is the only way of achieving this essential strategic project?

David Melding: A yw'r Gweinidog yn cytuno â'r Prif Weinidog fod yr alwad gan Gyd Ffederasiwn Diwydiant Prydain i wneud ffordd fynediad y maes awyr yn gynllun cefnffordd yn ddim ond tric cyfrifo neu a gredwch mai dyna'r unig ffordd o gyflawni'r prosiect strategol hanfodol hwn?

Sue Essex: The Assembly is currently preparing a joint study with Cardiff City and County Council and the Vale of Glamorgan Council, which have prime interest in this to address congestion problems at Culverhouse Cross and has asked the Vale of Glamorgan Council to investigate alternative proposals to improve access to the airport. I will also mention rail, because I think that it is important. Much work has been done to investigate the possibility of reintroducing passenger rail services on the Vale of Glamorgan line and under the transport grant and that will probably include a shuttle bus to the airport. A road-link and rail-link are under consideration.

Sue Essex: Mae'r Cynulliad ar hyn o bryd yn paratoi astudiaeth ar y cyd â Chyngor Dinas a Sir Caerdydd a Chyngor Bro Morgannwg, sydd â diddordeb mawr yn hyn i ymdrin â phroblemau tagfeydd yng Nghroes Cwrlwys ac mae wedi gofyn i Gyngor Bro Morgannwg ymchwilio i gynigion amgen er mwyn gwella mynediad i'r maes awyr. Soniaf hefyd am y rheilffordd, oherwydd credaf ei bod yn bwysig. Gwnaethpwyd llawer o waith i ymchwilio i'r posibilrwydd o ailgyflwyno gwasanaethau rheilffordd i deithwyr ar linell Bro Morgannwg ac o dan y grant trafnidiaeth a bydd hynny siŵr o fod yn cynnwys bws gwennol i'r maes awyr. Mae cyswllt ffordd a chyswllt rheilffordd dan ystyriaeth.

10:12 a.m.

Rhodri Glyn Thomas: O gofio penderfyniad y corff hwn ar ddatblygu cynaliadwy—y dylai fod yn greiddiol ac yn ganolog i holl weithgareddau a pholisïau'r Cynulliad—a yw'r Gweinidog yn cytuno â mi, yn enwedig yng nghyd-destun ei chyfrifoldebau newydd am ddatblygu cynaliadwy, fod y cynllun hwn, fel ag y mae, hyd yn oed gydag ambell ychwanegiad o'r sector cyhoeddus, yn annigonol i ateb y meini prawf o ran datblygu cynaliadwy?

Sue Essex: At the moment I do not want to comment on that. Officials have considered that. I have discussed some points with other organisations. It is important that these plans respond to their local communities and to the Assembly's wishes. There are proposals on integrated transport. Also, Cardiff is part of the SWIFT consortium so, in terms of sustainable development, many of SWIFT's proposals reflect the strategic direction that they would develop prior to a commitment on sustainable development for the Assembly. However, I am pleased to see that the approach that is underpinning SWIFT is based on the same kinds of principles as ours in terms of sustainable development.

Rhodri Glyn Thomas: Bearing in mind this body's decision on sustainable development—that it should be core and central to all the Assembly's activities and policies—does the Minister agree with me, especially in the context of her new responsibilities for sustainable development, that this plan, as it stands, even with some additions from the public sector, is inadequate to fulfil the criteria as regards sustainable development?

Sue Essex: Ar hyn o bryd nid wyf am roi sylwadau ar hynny. Mae swyddogion wedi ystyried hynny. Yr wyf wedi trafod rhai pwyntiau gyda sefydliadau eraill. Mae'n bwysig bod y cynlluniau hyn yn ymateb i'w cymunedau lleol ac i ddymuniadau'r Cynulliad. Mae cynigion ar drafnidiaeth integredig. Mae Caerdydd hefyd yn rhan o gonsortiwwm SWIFT felly, yn nhermau datblygiad cynaliadwy, mae llawer o gynigion SWIFT yn adlewyrchu'r cyfeiriad strategol y byddent yn ei ddatblygu cyn ymrwymo i ddatblygiad cynaliadwy ar gyfer y Cynulliad. Fodd bynnag, mae'n bleser gennyf weld fod yr ymagwedd sydd wrth wraidd SWIFT yn seiliedig ar yr un mathau o egwyddorion â'n rhai ni o ran datblygiad cynaliadwy.

Adeiladu Ffyrdd yng Nghymru yn y Dyfodol Future Road Construction in Wales

Q6 Brian Gibbons: Does Sue Essex have any plans to investigate how a conduit for broadband information technologies could be built in to future road construction in Wales? (OAQ7076)

Sue Essex: My officials are exploring the opportunities for working in partnership with the private sector to make use of the telecommunications infrastructure already installed on some trunk roads. However, there are opportunities to develop that further with new construction.

Brian Gibbons: Most people would agree about the desirability of extending broadband through Wales, but the biggest problems are the expense of digging up the road and the

C6 Brian Gibbons: A oes gan Sue Essex gynlluniau i ymchwilio i'r dull o gynnwys cludydd technoleg gwybodaeth band eang wrth adeiladu ffyrdd yng Nghymru yn y dyfodol? (OAQ7076)

Sue Essex: Mae fy swyddogion yn ymchwilio i'r cyfleoedd i weithio mewn partneriaeth â'r sector preifat er mwyn gwneud defnydd o'r isadeiledd telathrebu sydd eisoes wedi ei osod ar rai cefnffyrdd. Fodd bynnag, mae cyfleoedd i ddatblygu hynny ymhellach gyda gwaith adeiladu newydd.

Brian Gibbons: Byddai'r rhan fwyaf o bobl yn cytuno ynglŷn â buddioldeb estyn band eang drwy Gymru, ond y problemau mwyaf yw'r gost o geibio'r ffordd a'r anghyfleustra

inconvenience of obstructing traffic. If we put in a conduit, do you agree that that would allow the wider dissemination of broadband technology and the opportunities that flow from it?

Sue Essex: That is an interesting point and an opportunity that we must consider, from the environmental and transport view, and as regards economic development. We are all familiar with the phenomenon where one organisation digs up a road and another digs up the same road a fortnight later. I am interested to see whether there are ways in which we can try to co-ordinate this strategically, particularly in terms of putting in the communication arteries that we need to take Wales forward. I will go back to my officials and see if we can pull organisations together on that.

o rwystro traffig. Os cyflwynwn gludydd, a gytunwch y byddai hynny'n caniatáu i dechnoleg band eang a'r cyfleoedd sydd yn llifo ohoni gael eu dosbarthu'n ehangach?

Sue Essex: Mae hynny'n bwynt diddorol ac yn gyfle y mae angen inni ei ystyried o safbwynt amgylcheddol a thrafnidiaeth, ac o ran datblygiad economaidd. Yr ydym oll yn gyfarwydd â'r ffenomenon lle mae un sefydliad yn ceibio ffordd ac un arall yn ceibio'r un ffordd bythefnos yn ddiweddarach. Mae gennyf ddiddordeb mewn gweld a oes ffyrdd y gallwn geisio cydlynu hyn yn strategol, yn arbennig yn nhermau gosod y rhydweiliau cyfathrebu sydd eu hangen arnom i ddatblygu Cymru. Af yn ôl at fy swyddogion i weld a allwn dynnu'r sefydliadau ynghyd ar hynny.

Pwyntiau o Drefn Points of Order

Richard Edwards: I raise a point of order about points of orders and how you take them, Llywydd. If you take the point of order after the event, the damage is done. I wanted to raise the point of order about gender balance between the Presiding Officer and the Deputy Presiding Officer. There was an understanding that that gender balance should be maintained and that has now been breached.

The Presiding Officer: I take points of order in this way because I prefer that procedural discussions do not interrupt our normal flow. I have repeatedly requested that people raising points of order should follow the excellent practice of the European Parliament and other parliaments by pointing out to me, in advance if possible, to which section of Standing Orders they refer. Points of order are not devices for Members to raise questions that they have not been able to ask, or to make speeches that they have not yet made. Points of orders concern nothing but how we conduct our proceedings, or proceedings in Committees, or any matters to do with order as defined in our Standing Orders.

Richard Edwards: Codaf bwynt o drefn ynglŷn â phwyntiau o drefn a'r modd y cymerwch hwy, Lywydd. Os cymerwch y pwynt o drefn ar ôl y digwyddiad, mae'r difrod wedi ei wneud. Yr oeddwn am godi'r pwynt o drefn ynglŷn â chydbwysedd rhyw rhwng y Llywydd a'r Dirprwy Lywydd. Yr oedd dealltwriaeth y dylid cynnal y cydbwysedd rhyw hwnnw a bellach fe'i torrwyd.

Y Llywydd: Cymeraf bwyntiau o drefn yn y modd hwn oherwydd mae'n well gennyf nad yw'r trafodaethau gweithdrefnol yn ymyrryd â'n llif arferol. Droeon, yr wyf wedi gofyn i bobl sydd yn codi pwyntiau o drefn ddilyn arfer rhagorol Senedd Ewrop a seneddau eraill drwy roi gwybod imi, ymlaen llaw os yw'n bosibl, at ba adran o'r Rheolau Sefydlog y cyfeiriant. Nid dyfeisiau i Aelodau godi cwestiynau nad oeddent wedi llwyddo i'w gofyn yw pwyntiau o drefn, na dyfais i wneud araith nad ydynt eto wedi ei gwneud. Nid yw pwyntiau o drefn ond yn ymwneud â'r modd yr ydym yn cynnal ein trafodion, neu drafodion mewn Pwyllgorau, neu unrhyw faterion sydd yn ymwneud â threfn fel y'i diffiniwyd yn ein Rheolau Sefydlog.

In answering your specific point, there is no reference to gender balance between the posts of Presiding Officer and Deputy Presiding Officer in our Standing Orders. If the Assembly wishes to undertake such a change, Members or groups should propose for the matter to be taken to the Business Committee. To use the phrase used by the new Deputy Presiding Officer, I am a servant. I am a servant of the Assembly and of the Standing Orders.

David Melding: Point of order. Presiding Officer, you know that, in advance of the election that was conducted earlier this morning, both sides that were going to nominate a Deputy Presiding Officer discussed the arrangements to make that nomination and agreed not to make speeches on behalf of their nominees. The point about gender balance may be valid as a political matter, but it should have been raised in the nomination speech. I was prepared to make a nomination speech. It was the other side that wanted to avoid that.

The Presiding Officer: That is not a matter for me, as you know.

Cynog Dafis: Pwynt o drefn. A ydych wedi cael cais gan Mike German i wneud datganiad i'r Cynulliad ynglŷn â'r honiadau yn ei erbyn dros y dyddiau diwethaf?

Y Llywydd: Nid wyf wedi cael cais gan Lywodraeth Cymru na chan y Dirprwy Brif Weinidog i wneud datganiad. Deallaf fod datganiadau wedi cael eu gwneud y tu allan i'r Cynulliad, ond nid oes datganiad wedi ei gyflwyno i'w wneud yn y Cynulliad.

Brian Gibbons: Point of order. I am not sure that what Cynog raised was a point of order.

The Presiding Officer: It was a point of order because it related to the order of business, which includes making statements. I hope that your point of order will also be related to the order of business.

Brian Gibbons: It is related to the order of business, under Standing Order No. 6.8,

Wrth ateb eich pwynt penodol, nid oes cyfeiriad at gydbwysedd rhyw rhwng swyddi'r Llywydd a'r Dirprwy Lywydd yn ein Rheolau Sefydlog. Os dymuna'r Cynulliad ymgymryd â newid o'r fath, dylai Aelodau neu grwpiau gynnig i'r mater fynd i'r Pwyllgor Busnes. I ddefnyddio'r ymadrodd a ddefnyddiwyd gan y Dirprwy Lywydd newydd, gwas ydwyf. Gwas y Cynulliad a'r Rheolau Sefydlog ydwyf.

David Melding: Pwynt o drefn. Lywydd, gwyddoch, cyn yr etholiad a gynhaliwyd yn gynharach y bore yma, fod y ddwy ochr a oedd yn mynd i enwebu Dirprwy Lywydd wedi trafod y trefniadau i wneud yr enwebiad hwnnw ac wedi cytuno i beidio â gwneud areithiau ar ran eu henwebion. Efallai fod y pwynt am gydbwysedd rhyw yn ddilys fel mater gwleidyddol, ond dylid bod wedi ei godi yn yr araith enwebu. Yr oeddwn yn barod i wneud araith enwebu. Yr ochr arall oedd am osgoi hynny.

Y Llywydd: Nid mater imi yw hynny, fel y gwyddoch.

Cynog Dafis: Point of order. Have you had a request from Mike German to make a statement to the Assembly regarding the allegations levelled against him over the past few days?

The Presiding Officer: I have not received a request to make a statement from the Government of Wales or from the Deputy First Minister. I understand that statements have been made outside the Assembly, but no statement has been tabled to be made in the Assembly.

Brian Gibbons: Pwynt o drefn. Nid wyf yn siŵr mai pwynt o drefn oedd yr hyn a gododd Cynog.

Y Llywydd: Yr oedd yn bwynt o drefn am ei fod yn ymwneud â threfn y busnes, sydd yn cynnwys gwneud datganiadau. Gobeithiaf y bydd eich pwynt o drefn chithau hefyd yn ymwneud â threfn busnes.

Brian Gibbons: Mae'n ymwneud â threfn busnes, o dan Rheol Sefydlog Rhif 6.8, sydd

which deals with Richard's point that, if somebody wants to raise a point of order that is pertinent to business in hand, it is not satisfactory that that point of order will be dealt with after the business has been completed. I urge you to consider giving guidance on when you are likely to take points of order, particularly if they are of immediate relevance to the business in hand.

The Presiding Officer: I will take points of order relevant to business, but I have not, as a matter of custom and practice, taken points of order during question time—arising from my bad experiences in other places—nor during votes. A vote had been called. There was an opportunity for Members, in making nominations, to make a speech had they wished to do so. I would not have prevented them because I have no right to do so under Standing Orders. The decision was taken elsewhere not to make proposing or seconding speeches and I took that to be an indication that we were to proceed with the election. Therefore, I was not prepared to take points of order in the middle of voting because that would have disrupted the proceedings. If you want to take up the tradition of wearing opera hats, which some of us love to see at Westminster, you are welcome to try that.

Brian Gibbons: If the point of order is pertinent to business that is being carried out, it is no consolation that you will deal with that point of order later. We need a mechanism by which Members can indicate that the point of order that they are raising is relevant to the matter in hand.

The Presiding Officer: Precisely. When I have notice, either by e-mail or verbally, of the relevance of the point to the Standing Order, I will consider whether to take it immediately. I will do so if I am notified of it during a debate. I will not do so, in accordance with practice so far, during question time or during divisions. We will see whether the new Deputy Presiding Officer has a different view on these matters. That will emerge.

Val Feld: Further to that point of order, you

yn delio â phwynt Richard sef, os bydd rhywun am godi pwynt o drefn sydd yn berthnasol i'r busnes dan sylw, nid yw'n foddhaol ymdrin â'r pwynt o drefn hwnnw ar ôl i'r busnes gael ei gwblhau. Fe'ch anogaf i ystyried rhoi arweiniad ar pryd yr ydych yn debygol o gymryd pwyntiau o drefn, yn arbennig os ydynt yn uniongyrchol berthnasol i'r busnes dan sylw.

Y Llywydd: Cymeraf bwyntiau o drefn sydd yn berthnasol i fusnes, ond nid wyf, fel mater o arfer, wedi cymryd pwyntiau o drefn yn ystod y sesiwn gwestiynau—yn deillio o'm profiadau gwael mewn lleoedd eraill—nac yn ystod pleidleisiau. Galwyd am bleidlais. Yr oedd cyfle i'r Aelodau, wrth wneud enwebiadau, wneud araith pe dymument wneud hynny. Ni fyddwn wedi eu hatal am nad oes gennyf hawl i wneud hynny o dan y Rheolau Sefydlog. Gwnaethpwyd y penderfyniad yn rhywle arall i beidio â gwneud areithiau cynnig nac eilio a chymerais hynny i fod yn arwydd inni fynd ymlaen â'r etholiad. Felly, nid oeddwn yn barod i gymryd pwyntiau o drefn yng nghanol pleidleisio oherwydd byddai hynny wedi amharu ar y trafodion. Os ydych am ddechrau'r traddodiad o wisgo hetiau opera, y mae rhai ohonom wrth ein bodd yn ei weld yn San Steffan, mae croeso ichi roi cynnig ar hynny.

Brian Gibbons: Pe bai'r pwynt o drefn yn berthnasol i'r busnes sydd yn cael ei gyflawni, nid yw'n gysur gwybod y byddwch yn delio â'r pwynt o drefn hwnnw yn ddiweddarach. Mae angen dull arnom lle gall yr Aelodau nodi bod y pwynt o drefn y maent yn ei godi yn berthnasol i'r mater dan sylw.

Y Llywydd: Yn union. Pan gaf fy hysbysu, naill ai drwy e-bost neu ar lafar, o berthnasedd y pwynt i'r Rheol Sefydlog, byddaf yn ystyried a wnaef ei dderbyn ar unwaith. Gwnaf hynny os caf fy hysbysu ohono yn ystod dadl. Ni wnaef hynny, yn unol â'r arfer hyd yn hyn, yn ystod y sesiwn gwestiynau neu yn ystod pleidleisiau. Cawn weld a oes gan y Dirprwy Lywydd newydd farn wahanol ar y materion hyn. Daw hynny i'r amlwg.

Val Feld: Ymhellach i'r pwynt hwnnw o

will recall that last week I raised with you declarations of interest and the fact that you wanted to take them at the end of debates or questions on a statement. If we feel that there is an issue that is pertinent to the debate and therefore needs urgent consideration, should we e-mail you?

The Presiding Officer: Members are welcome to e-mail me at all times, and most of you do. I try to respond. I point out, as I see Phil Williams shaking his head, that when I am sitting in the Chamber I prefer to receive e-mails in the Chamber rather than upstairs in my office.

Phil Williams: Point of order. You do not appear on the Chamber map. I tried to send you e-mails.

The Presiding Officer: I have been known as 01 since I sat in this chair.

Geraint Davies: Point of order. In reference to my question earlier, I declare an interest as a member of Rhondda Cynon Taff County Borough Council.

10:22 a.m.

Datganiad ar Orchymyn Deunydd Risg Penodedig (Diwygio) (Cymru) 2000 Statement on the Specified Risk Material (Amendment) (Wales) Order 2000

The Minister for Rural Affairs (Carwyn Jones): It has come to my attention that the Specified Risk Material (Amendment) (Wales) Order 2000 contained a clerical error in the explanatory notes. The Order itself is sound and good law. The explanatory note does not form part of the Order. When the Order was approved, it was stated in the explanatory note that food and feeding stuffs containing specified risk material would, where they are imported from non-European Community countries, need to be accompanied by a certificate. The Order states that imported food and feeding stuffs must not contain specified risk material. The certificate referred to is required to confirm that fact. The Order's intention is that no food or feeding stuffs containing specified risk material should enter the UK or Wales.

drefn, fe gofiwch imi godi datganiadau o fuddiant gyda chi yr wythnos diwethaf a'r ffaith eich bod am eu derbyn ar ddiwedd dadleuon neu gwestiynau ar ddatganiad. Os teimlwn fod mater sydd yn berthnasol i'r ddadl y mae angen rhoi ystyriaeth frys iddo felly, a ddylem anfon e-bost atoch?

Y Llywydd: Mae croeso i'r Aelodau anfon e-bost ataf ar unrhyw adeg, ac mae'r rhan fwyaf ohonoch yn gwneud hynny. Ceisiaf ymateb. Nodaf, gan fy mod yn gweld Phil Williams yn ysgwyd ei ben, pan fyddaf yn eistedd yn y Siambr, fod yn well gennyf dderbyn negeseoun e-bost yn y Siambr yn hytrach nag i fyny'r grisiau yn fy swyddfa.

Phil Williams: Pwynt o drefn. Nid ydych yn ymddangos ar map y Siambr. Ceisiais anfon negeseoun e-bost atoch.

Y Llywydd: Fe'm hadwaenid fel 01 ers imi eistedd yn y gadair hon.

Geraint Davies: Pwynt o drefn. Yn dilyn fy nghwestiwn yn gynharach, datganaf fuddiant fel aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf.

Y Gweinidog dros Faterion Gwledig (Carwyn Jones): Daeth i'm sylw fod Gorchymyn Deunydd Risg Penodedig (Diwygio) (Cymru) 2000 yn cynnwys gwall clerigol yn y nodiadau esboniadol. Mae'r Gorchymyn ei hun yn gadarn ac yn gyfraith dda. Nid yw'r nodyn esboniadol yn ffurfio rhan o'r Gorchymyn. Pan gymeradwywyd y Gorchymyn, nodwyd yn y nodyn esboniadol y byddai angen tystysgrif i gyd-fynd â bwyd a phorthiant sydd yn cynnwys deunydd risg penodedig, pan gânt eu mewnfario o wledydd nad ydynt yn perthyn i'r Gymuned Ewropeaidd. Noda'r Gorchymyn fod yn rhaid i fwyd a phorthiant a fewnforir beidio â chynnwys deunydd risg penodedig. Mae'n ofynnol i'r dystysgrif y cyfeirir ati gadarnhau'r ffaith honno. Bwriad y Gorchymyn yw na ddylai bwyd neu borthiant sydd yn cynnwys deunydd risg penodedig

ddod i mewn i'r DU neu i Gymru.

As I said in my speech last week, the Order reduces the risk of specified risk material being imported into the UK, increases standards of public health and makes UK producers more competitive. It was right to clarify this matter so that the National Assembly understands the intention of the Order.

Fel y dywedais yn fy araith yr wythnos diwethaf, mae'r Gorchymyn yn lleihau'r risg o ddeunydd risg penodedig yn cael ei fewnforio i'r DU, yn cynyddu safonau iechyd cyhoeddus ac yn gwneud cynhyrchwyr y DU yn fwy cystadleuol. Yr oedd yn iawn egluro'r mater hwn fel bod y Cynulliad Cenedlaethol yn deall bwriad y Gorchymyn.

The Presiding Officer: Are there questions on that brief statement? I see that there are none, so we will move on.

Y Llywydd: A oes cwestiynau ar y datganiad byr hwnnw? Gwelaf nad oes, felly symudwn ymlaen.

Cymeradwyo Gorchymyn Deddf Llywodraeth Leol 2000 (Cychwyn) (Cymru) 2000

Approval of the Local Government Act 2000 (Commencement) (Wales) Order 2000

The Minister for Finance, Local Government and Communities (Edwina Hart): I propose that

Y Gweinidog dros Gyllid, Llywodraeth Leol a Chymunedau (Edwina Hart): Cynigiaf fod

the National Assembly

y Cynulliad Cenedlaethol

considers the principle of the Local Government Act 2000 (Commencement) (Wales) Order 2000 laid in the Table Office on 4 October 2000;

yn ystyried egwyddor Gorchymyn Deddf Llywodraeth Leol 2000 (Cychwyn) (Cymru) 2000 a osodwyd yn y Swyddfa Gyflwyno ar 4 Hydref 2000;

I also propose that

Cynigiaf hefyd fod

the National Assembly

y Cynulliad Cenedlaethol

(a) considers the report of the Legislation Committee relating to the draft Local Government Act 2000 (Commencement) (Wales) Order 2000 laid in the Table Office on 11 October 2000;

(a) yn ystyried adroddiad y Pwyllor Deddfau ynglŷn â'r Gorchymyn drafft, Gorchymyn Deddf Llywodraeth Leol 2000 (Cychwyn) (Cymru) 2000 a osodwyd yn y Swyddfa Gyflwyno ar 11 Hydref 2000;

(b) approves that the Order is made in accordance with the draft laid in the Table Office on 4 October 2000.

(b) yn cymeradwyo gwneud y Gorchymyn yn unol â'r drafft a osodwyd yn y Swyddfa Gyflwyno ar 4 Hydref 2000.

With all this discussions of hats, I wondered whether we were talking about Ascot earlier. I have great pleasure in moving these motions to introduce the provisions of the Local Government Act 2000, which gives secondary powers to the Assembly. This is a technical Order and, if approved, will allow us to proceed to propose items of secondary

Gyda'r holl drafodaethau hyn ar hetiau, tybiais a oeddem yn siarad am Ascot yn gynharach. Mae'n bleser mawr gennyf cynnig y cynigion hyn i gyflwyno darpariaethau Deddf Llywodraeth Leol 2000, sydd yn rhoi pwerau eilaidd i'r Cynulliad. Mae hwn yn Orchymyn technegol ac, os caiff ei gymeradwyo, bydd yn caniatáu inni fynd

legislation to the Assembly in coming months. It is important to recognise that this Order allows the Assembly to continue the process of local government modernisation in Wales that began with the Secretary of State for Wales's White Paper, 'Local Voices', in 1998. Gains from that paper were included in the Assembly's Better Wales programme and have been continued through the Local Government Act 1999, which introduced the Best Value regime in Welsh local government. The Local Government Act 2000, as you know, introduces the concept of local authorities as community leaders responsible for the wellbeing of their people. It also introduces new political management structures that separate the executive and scrutiny functions, and a new ethical framework for councillors and their officers.

The primary purpose of the Act is to introduce decision-making processes that are transparent, efficient and accountable. As the Local Government and Housing Committee knows, I spoke at the partnership council meeting when it raised issues regarding the possibility of a streamlined committee structure for local government as part of the partnership agreement between ourselves and the Liberal Democrats. I said that we would work closely with local government in defining any further options for modernisation. I am aware that three-quarters of Welsh local authorities have moved to some sort of executive model in advance of the Act coming into force and I am well aware of the Welsh Local Government Association's position on this.

It is essential that we consider some of these issues when we debate this Act fully in the Chamber. In particular, I refer to the point that, I think, David Melding made to me earlier and which I questioned, that we will be able to vary the proportion of the electorate required to trigger a referendum on a directly elected mayor and authority. It has been argued that a target of 5 per cent of the electorate would be too easy to achieve in areas with relatively small populations but a high proportion of residents in one or two towns. We will return to those issues.

ymlaen i gynnig eitemau o ddeddfwriaeth eilaidd i'r Cynulliad yn y misoedd i ddod. Mae'n bwysig cydnabod bod y Gorchymyn hwn yn caniatáu i'r Cynulliad barhau â'r broses o foderneiddio llywodraeth leol yng Nghymru a ddechreuodd gyda Phapur Gwyn Ysgrifennydd Gwladol Cymru, 'Lleisiau Lleol', yn 1998. Cynhwyswyd enillion o'r papur hwnnw yn rhaglen Gwell Cymru y Cynulliad ac maent wedi parhau drwy Ddeddf Llywodraeth Leol 1999, a gyflwynodd y gyfundrefn Gwerth Gorau o fewn llywodraeth leol Cymru. Fel y gwyddoch, mae Deddf Llywodraeth Leol 2000, yn cyflwyno'r cysyniad o awdurdodau lleol fel arweinwyr cymuned sydd yn gyfrifol am les eu pobl. Mae hefyd yn cyflwyno strwythurau rheoli gwleidyddol newydd sydd yn gwahanu'r swyddogaethau gweithredol ac archwilio, a fframwaith moesol newydd ar gyfer cynghorwyr a'u swyddogion.

Prif bwrpas y Ddeddf yw cyflwyno prosesau gwneud penderfyniadau sydd yn eglur, effeithlon ac atebol. Fel y gwyr y Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai, siaradais yng nghyfarfod y cyngor partneriaeth pan gododd faterion yn ymwneud â phosibilrwydd cael strwythur pwyllgor wedi ei resymoli ar gyfer llywodraeth leol fel rhan o'r cytundeb partneriaeth rhyngom ni a'r Democratiaid Rhyddfrydol. Dywedais y byddem yn gweithio'n agos gyda llywodraeth leol wrth ddiffinio unrhyw opsiynau pellach ar gyfer moderneiddio. Yr wyf yn ymwybodol bod tri chwarter o awdurdodau lleol Cymru wedi symud i ryw fath o fodel gweithredol cyn i'r Ddeddf ddod i rym ac yr wyf yn ymwybodol o safbwynt Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru ar hyn.

Mae'n hanfodol inni ystyried rhai o'r materion hyn pan drafodwn y Ddeddf hon yn llawn yn y Siambr. Yn arbennig, cyfeiriai at y pwynt a wnaethpwyd imi yn gynharach, gan David Melding, dybiaf i, ac a gwestiynais, y byddwn yn gallu amrywio cyfran yr etholaeth sydd yn ofynnol i gychwyn refferendwm ar faer wedi ei ethol yn uniongyrchol ac awdurdod. Dadleuwyd y byddai targed o 5 y cant o'r etholaeth yn rhy hawdd i'w gyflawni mewn ardaloedd â phoblogaethau cymharol fach ond cyfran uchel o drigolion mewn un neu ddwy o drefi. Dychwelwn at y materion hynny.

The Act will also enhance the role of the Commission for Local Administration in Wales, the ombudsmen, in investigating allegations of breaches of conduct and codes. There is also a new ethical framework for local authority members, which we welcome.

Part IV of the Act allows the Assembly to change the year of local government elections. I will consult on that shortly, because it is an issue of widespread concern in local government.

Many issues arise from our agreement with the Liberal Democrats. These were raised in the Local Government and Housing Committee yesterday. However, I stress that this is a Commencement Order that will allow me to bring to the table any proposals, which will then be discussed fully in this Chamber. We can address all the bits and pieces—what others may want to input to what we put into the Local Government Act—at another time. Our discussion today is strictly about commencement, not the detail.

Janet Ryder: I welcome your statement and the points that you clarified.

I will return to some of our discussions on the Partnership Council and our discussion in yesterday's Local Government and Housing Committee. This is the Commencement Order that will enable us to start work on this. However, we need a new timetable as soon as possible to show local government clearly when you expect it to implement the new structures and to clarify the implications of the new agreement with the Liberal Democrats, which alters the consultation documents that have already been sent out.

Will you clarify when you are likely to bring forward the proposed Local Government Act for the National Assembly? What will the role of town and community councils be within that Act, as the agreement with the Liberal Democrats specifies a high degree of delegation of functions from principal councils to town and community councils? I declare an interest as a member of a town council.

David Davies: I will pick up on a point I

Bydd y Ddeddf hefyd yn gwella rôl y Comisiwn ar gyfer Gweinyddiaeth Leol yng Nghymru, yr ombwdsmyrn, wrth ymchwilio i honiadau o dor-ymddygiad a chodau. Mae fframwaith moesol newydd hefyd ar gyfer aelodau awdurdod lleol, a chroesawn hynny.

Mae rhan IV o'r Ddeddf yn caniatáu i'r Cynulliad newid blwyddyn etholiadau llywodraeth leol. Byddaf yn ymgynghori ar hynny'n fuan, oherwydd mae'n fater sydd yn achosi pryder cyffredinol mewn llywodraeth leol.

Cyfyd llawer o'r materion o'n cytundeb â'r Democratiaid Rhyddfrydol. Fe'u codwyd yn y Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai ddoe. Fodd bynnag, pwysleisiaf fod hwn yn Orchymyn Cychwyn a fydd yn caniatáu imi gyflwyno unrhyw gynigion, a gaiff eu trafod wedyn yn llawn yn y Siambr hon. Gallwn ymdrin â'r manion bethau—y mewnbwn y bydd eraill efallai am inni ei gynnwys yn y Ddeddf Llywodraeth Leol—rywbryd arall. Mae ein trafodaeth heddiw yn ymwneud yn gyfan gwbl â chychwyn, ac nid â'r manylion.

Janet Ryder: Croesawaf eich datganiad a'r pwyntiau a eglurasoch.

Dychwelaf at rai o'n trafodaethau ar y Cyngor Partneriaeth a'n trafodaeth yn y Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai ddoe. Dyma'r Gorchymyn Cychwyn a fydd yn ein galluogi i ddechrau gweithio ar hyn. Fodd bynnag, mae angen amserlen newydd arnom cyn gynted â phosibl er mwyn dangos i lywodraeth leol pryd yr ydych yn disgwyl iddi weithredu'r strwythurau newydd ac egluro goblygiadau'r cytundeb newydd â'r Democratiaid Rhyddfrydol, sydd yn newid y dogfennau ymgynghorol a anfonwyd eisoes.

A eglurwch pryd yr ydych yn debygol o gynnig y Ddeddf Llywodraeth Leol arfaethedig ar gyfer y Cynulliad Cenedlaethol? Beth fydd rôl y cynghorau tref a chymuned o fewn y Ddeddf honno, gan fod y cytundeb â'r Democratiaid Rhyddfrydol yn nodi y bydd nifer uchel o'r cyfrifoldebau yn cael eu dirprwyo o'r prif gynghorau i'r cynghorau tref a chymuned? Datganaf fuddiant fel aelod o gyngor tref.

David Davies: Gwnaf ailafael yn y pwynt a

made yesterday. I have been looking through this document, and everything in it tells me that any decision to change the voting system will not be put into the secondary powers to be decided by the National Assembly. That means that any moves towards proportional representation will remain at Westminster. Will the Minister clarify why so much money is being spent on setting up a commission to look into the possibility of changing to a system of proportional representation, when the Act makes it clear that we will have no power to implement any proposals that the Commission may present? Is it not the case that this is being done to stitch up this aptly named 'glum-blaid' agreement between Labour and the Liberal Democrats. Therefore, the Liberal Democrat Party can tell its members not to worry because there is a commission looking into proportional representation, and the Labour Party can tell its members who do not want PR not to worry about it because it is only a commission. The real losers in this deal are the taxpayers of Wales who will see their money spent on a commission so that you can sell the 'glum-blaid' agreement instead of putting it into schools, hospitals and securing jobs and investment for Wales.

Peter Black: I cannot pretend to have understood everything that David said but there is a commitment in the partnership agreement that we will look at voting systems for local government. My understanding of how that is phrased in the agreement is that an independent commission will be set up, which will look at the whole range of voting systems, not just proportional representation. The commission's recommendations will come back to the Assembly and, if they are accepted and a change is needed, we will take that to Westminster and seek to promote our own Bill there. David is concerned that the Assembly does not have the extra powers it needs if it is to fulfil its functions. However, there are ways around that. The promotion of Bills in Westminster is not something that we have taken up before, but we now have the opportunity and should do so in the future if we are to make a difference in Wales.

wneuthum ddoe. Yr wyf wedi bod yn edrych drwy'r ddogfen hon, ac mae popeth ynnddi yn dweud wrthyf na chaiff unrhyw benderfyniad i newid y system bleidleisio ei roi yn y pwerau eilaidd y bydd y Cynulliad Cenedlaethol yn penderfynu arnynt. Golyga hyn y bydd unrhyw symudiad tuag at gynrychiolaeth gyfrannol yn aros yn San Steffan. A wnaiff y Gweinidog egluro pam y caiff cymaint o arian ei wario ar sefydlu comisiwn i ymchwilio i'r posibilrwydd o newid i system o gynrychiolaeth gyfrannol, pan eglura'r Ddeddf na fydd gennym unrhyw bŵer i weithredu unrhyw gynigion a gyflwynir efallai gan y Comisiwn? Onid yw'n wir y caiff hyn ei wneud er mwyn creu trafferthion i gytundeb y *glum-blaid* rhwng Llafur a'r Democratiaid Rhyddfrydol. Felly, gall y Democratiaid Rhyddfrydol ddweud wrth ei haelodau i beidio â phoeni gan fod comisiwn yn ymchwilio i gynrychiolaeth gyfrannol, a gall y Blaid Lafur ddweud wrth ei haelodau nad ydynt eisiau cynrychiolaeth gyfrannol i beidio â phoeni amdano oherwydd comisiwn yn unig ydyw. Y rhai sydd ar eu colled yn wirioneddol yn y cytundeb hwn yw trethdalwyr Cymru a fydd yn gweld eu harian yn cael ei wario ar gomisiwn fel y gallwch werthu cytundeb y *glum-blaid* yn lle gwario'r arian ar ysgolion, ysbytai a sicrhau swyddi a buddsoddiad i Gymru.

Peter Black: Ni allaf esgus fy mod wedi deall popeth a ddywedodd David ond mae ymrwymiad yn y cytundeb partneriaeth y byddwn yn edrych ar systemau pleidleisio ar gyfer llywodraeth leol. Y ffordd y geiriwyd hyn yn y cytundeb, yn ôl yr hyn a ddeallaf, yw y caiff comisiwn annibynnol ei sefydlu, a fydd yn edrych ar yr ystod gyfan o systemau pleidleisio, nid cynrychiolaeth gyfrannol yn unig. Daw argymhellion y comisiwn yn ôl i'r Cynulliad ac, os cânt eu derbyn a bydd angen newid, byddwn yn mynd â hynny i San Steffan ac yn ceisio hyrwyddo ein Mesur ein hunain yno. Mae David yn pryderu nad oes gan y Cynulliad y pwerau ychwanegol sydd eu hangen arno er mwyn cyflawni ei swyddogaethau. Fodd bynnag, mae'n bosibl goresgyn hynny. Nid yw hyrwyddo Mesurau yn San Steffan yn rhywbeth yr ydym wedi ymgymryd ag ef o'r blaen, ond bellach mae'r cyfle gennym a dylem wneud hynny yn y dyfodol os ydym i wneud gwahaniaeth yng

Nghymru.

Janet Ryder: On a point of clarification—

The Presiding Officer: There is no such thing as a point of clarification. Do you want to intervene?

Janet Ryder: Will Peter clarify whether he was speaking as an individual or as a Deputy Minister?

The Presiding Officer: Order. When I call Members to speak in the Chamber, I call them as Assembly Members.

Peter Black: We had this charade yesterday in the meeting of the Local Government and Housing Committee. Guidance on the role of Deputy Ministers has been posted on the intranet for some time, where it is made clear that a Deputy Minister speaks in a personal capacity unless that person has been requested to speak on behalf of the Government. As I said in the meeting yesterday, Edwina speaks on behalf of the Government on local government, and I speak in my capacity as the Liberal Democrats' spokesperson, unless otherwise stated.

10:32 a.m.

Edwina Hart: I find it quite touching that people think I cannot speak for myself on issues. I assure you that it will be me who speaks on the issues of local government in this Chamber as I am now the Minister who now has that responsibility. Janet Ryder's points about a new timetable for local government were well made. There is an issue with regard to timetables. I will endeavour to arrange a timetable as soon as possible to discuss this issue. On the issue of town and community councils, there was considerable discussion in the partnership council about the nature of delegation and what would happen with functions. There needs to be greater clarity before I suggest what proposals would be introduced. We will need to discuss that not only with town and community councils, but with our colleagues in Welsh local government to see what we can do on delegation and the functions argument. I thank you for making those

Janet Ryder: Ar bwynt eglurhad—

Y Llywydd: Nid oes y fath beth â phwynt eglurhad. A ydych am ymyrryd?

Janet Ryder: A wnaiff Peter egluro a oedd yn siarad fel unigolyn neu fel Dirprwy Weinidog?

Y Llywydd: Trefn. Pan alwaf ar Aelodau i siarad yn y Siambr, galwaf arnynt fel Aelodau Cynulliad.

Peter Black: Cawsom y siarad hwn ddoe yng nghyfarfod y Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai. Mae arweiniad ar rôl Dirprwy Weinidogion wedi cael ei osod ar y fewnrwyd ers peth amser, lle yr eglurir bod Dirprwy Weinidog yn siarad ar ei ran ei hun yn bersonol oni ofynnir i'r person hwnnw siarad ar ran y Llywodraeth. Fel y dywedais yn y cyfarfod ddoe, siarada Edwina ar ran y Llywodraeth ar lywodraeth leol, a siaradaf i yn rhinwedd fy swydd fel llefarydd y Democratiaid Rhyddfrydol, oni nodir fel arall.

Edwina Hart: Diolch ichi am fod mor ystyriol â chredu na allaf siarad ar fy rhan fy hun ar faterion. Gallaf eich sicrhau mai fi fydd yn siarad ar faterion llywodraeth leol yn y Siambr hon gan mai fi yn awr yw'r Gweinidog sydd â'r cyfrifoldeb hwnnw. Yr oedd y pwyntiau a godwyd gan Janet Ryder ynglŷn ag amserlen newydd ar gyfer llywodraeth leol yn rhai da. Mae mater i'w drafod o ran amserlenni. Ymdrechaf i drefnu amserlen cyn gynted â phosibl i drafod y mater hwn. Ar fater cynghorau tref a chymuned, bu cryn drafodaeth yn y cyngor partneriaeth ar natur dirprwyo a beth fyddai'n digwydd o ran swyddogaethau. Mae angen mwy o eglurhad cyn imi awgrymu pa gynigion fyddai'n cael eu cyflwyno. Bydd angen inni drafod hyn nid yn unig gyda'r cynghorau tref a chymuned ond gyda'n cyd-Aelodau o fewn llywodraeth leol Cymru er mwyn gweld beth y gallwn ei wneud ynglŷn â dirprwyo a'r ddadl ynglŷn â

points.

swyddogaethau. Diolch ichi am godi'r pwyntiau hynny.

On David's points, the independent commission is an independent commission. As Peter outlined, that is the position. If it is agreed and we decide to pursue it, we must then get it onto the Westminster primary legislation agenda.

Ynglŷn â phwyntiau David, mae'r comisiwn annibynnol yn gomisiwn annibynnol. Fel yr amlinellodd David, dyna'r sefyllfa. Os cytunir arno a phenderfynwn ei ddatblygu, yna mae'n rhaid inni lwyddo i'w gael ar agenda deddfwriaeth eilaidd San Steffan.

David Davies: Will the Minister say what the cost is?

David Davies: A wnaiff y Gweinidog ddweud beth fydd y gost?

Edwina Hart: I assumed from your comments, David, that you knew all about the costs. You seemed to have detailed information about the costs. I will look in detail at any cost implications for this. When the proposals are formalised, we will decide who will chair the commission, its membership and its nature. I will then—with my other hat on as Finance Minister—report back to you.

Edwina Hart: Cymerais yn ganiataol o'ch sylwadau, David, eich bod yn gwybod popeth am y costau. Ymddengys bod gennych wybodaeth fanwl am y costau. Edrychaf yn fanwl ar unrhyw oblygiadau cost ar gyfer hyn. Pan ffurfiolir y cynigion, byddwn yn penderfynu pwy fydd yn cadeirio'r comisiwn, ei aelodaeth a'i natur. Yna byddaf—gan wisgo fy het arall fel y Gweinidog dros Gyllid—yn adrodd yn ôl ichi.

The Presiding Officer: It seems to be hats day today, Edwina.

Y Llywydd: Ymddengys mai diwrnod hetiau ydyw heddiw, Edwina.

Pleidleisiwn yn awr i gymeradwyo egwyddor y Gorchymyn.

We will now vote to approve the principle of the Order.

*Cynnig: O blaid 48, Ymatal 0, Yn erbyn 0.
Motion: For 48, Abstain 0, Against 0.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Barrett, Lorraine
Bates, Mick
Black, Peter
Bourne, Nick
Butler, Rosemary
Chapman, Christine
Dafis, Cynog
Davidson, Jane
Davies, Andrew
Davies, David
Davies, Geraint
Davies, Glyn
Davies, Janet
Davies, Jocelyn
Davies, Ron
Edwards, Richard
Essex, Sue
Evans, Delyth
Feld, Val
German, Michael
Gregory, Janice
Griffiths, John
Gwyther, Christine
Halford, Alison

Hancock, Brian
Hart, Edwina
Hutt, Jane
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Helen Mary
Law, Peter
Lloyd, David
Melding, David
Middlehurst, Tom
Morgan, Jonathan
Morgan, Rhodri
Pugh, Alun
Randerson, Jenny
Richards, Rod
Rogers, Peter
Ryder, Janet
Sinclair, Karen
Thomas, Gwenda
Thomas, Owen John
Thomas, Rhodri Glyn
Wigley, Dafydd
Williams, Kirsty
Williams, Phil

*Derbyniwyd y cynnig.
Motion adopted.*

Y Llywydd: Pleidleisiwn yn awr ar y cynnig i gymeradwyo'r Gorchymyn. **The Presiding Officer:** We will now vote on the motion to approve the Order.

*Cynnig: O blaid 46, Ymatal 0, Yn erbyn 0.
Motion: For 46, Abstain 0, Against 0.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Barrett, Lorraine
Bates, Mick
Black, Peter
Bourne, Nick
Butler, Rosemary
Chapman, Christine
Dafis, Cynog
Davies, Andrew
Davies, David
Davies, Geraint
Davies, Glyn
Davies, Jocelyn
Davies, Ron
Edwards, Richard
Essex, Sue
Evans, Delyth
Feld, Val
German, Michael
Gregory, Janice
Griffiths, John
Gwyther, Christine
Halford, Alison
Hancock, Brian
Hart, Edwina
Hutt, Jane
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Helen Mary

Law, Peter
 Lloyd, David
 Melding, David
 Middlehurst, Tom
 Morgan, Jonathan
 Morgan, Rhodri
 Pugh, Alun
 Randerson, Jenny
 Richards, Rod
 Rogers, Peter
 Ryder, Janet
 Sinclair, Karen
 Thomas, Gwenda
 Thomas, Owen John
 Thomas, Rhodri Glyn
 Wigley, Dafydd
 Williams, Kirsty
 Williams, Phil

*Derbyniwyd y cynnig.
 Motion adopted.*

Cymeradwyo Rheoliadau Hadau (Rhestr Genedlaethol o Fathau) 2000 Approval of the Seeds (National List of Varieties) Regulations 2000

The Minister for Rural Affairs (Carwyn Jones): I propose that

the National Assembly, acting in accordance with Standing Order No. 22.23, approves the draft of the Seeds (National List of Varieties) Regulations 2000, a copy of which was laid in the Table Office on 12 October 2000.

Of all the policy matters that I inherited when I took over this position in July, the matter of the seeds regulations has occupied my mind the most in terms of legal advice. I will try to speak for the time allotted to me. Because of time restrictions, I will not take interventions on the introduction, but I will answer questions and take interventions, if required, when I sum up the debate.

During my consideration of these regulations I have been provided with a great deal of legal advice, not only by officials but by outside organisations. All the legal advice has received my full attention. I have read it all, and I have taken it all into account in deciding my point of view on this matter. It has taken some time for this matter to come before the National Assembly. The consideration of these various pieces of legal advice has caused some delay. In view of the fact that these regulations have been made by England, Scotland and Northern Ireland, we

Y Gweinidog dros Faterion Gwledig (Carwyn Jones): Cynigiau fod

y Cynulliad Cenedlaethol, gan weithredu yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 22.33 yn cymeradwyo copi drafft y Rheoliadau Hadau (Rhestr Genedlaethol o Fathau) 2000, y gosodwyd copi ohonynt yn y Swyddfa Gyflwyno ar 12 Hydref 2000.

O'r holl faterion polisi a etifeddais pan ymgymerais â'r swydd hon yng Ngorffennaf, mater rheoliadau hadau sydd wedi bod ar fy meddwl fwyaf o safbwynt cyngor cyfreithiol. Ceisiaf siarad am yr amser a neilltuwyd ar fy nghyfer. Oherwydd cyfyngiadau amser, ni chymeraf ymyriadau ar y cyflwyniad, ond atebaf gwestiynau a chymryd ymyriadau, os bydd angen, wrth gloi'r ddadl.

Wrth ystyried y rheoliadau hyn cefais lawer iawn o gyngor cyfreithiol, nid yn unig gan swyddogion ond gan sefydliadau allanol. Rhoddais fy sylw llawn i'r holl gyngor cyfreithiol. Darllenais y cyfan, ac ystyriais bopeth wrth benderfynu ar fy safbwynt ar y mater hwn. Cymerodd beth amser i'r mater ddod gerbron y Cynulliad Cenedlaethol. Cafwyd peth oedi wrth ystyried yr amrywiol ddarnau o gyngor cyfreithiol. Yng ngoleuni'r ffaith y lluniwyd y rheoliadau hyn gan Loegr, yr Alban a Gogledd Iwerddon, rhaid inni ddod i benderfyniad, un ffordd neu'r llall,

must make a decision, one way or another, today. There can be no scope at all for further delay.

These are the same regulations that were laid before the National Assembly on 7 September, in accordance with Standing Order No. 22.33, with the minor exception of the coming into force date, which has been changed to 24 November following Parliamentary procedure. The regulations have not yet been translated into Welsh, as they still have to be approved by Parliament, in accordance with Standing Order No. 22.31, but I will make a Welsh translation available, once and if the regulations are made.

Before devolution, these UK regulations would have been made under section 16 (8) of the Plant Varieties and Seeds Act 1964, but it is proposed that these regulations now be made under section 2 (2) of the European Communities Act 1972. That provides a more effective and transparent mechanism for implementing the requirements of EC directives for a single UK national list. The National Assembly has been designated for the purposes of section 2 (2) of the European Communities Act 1972 in relation to the common agricultural policy by the European Communities (Designation) (No. 3) Order 1999. I am sure that you remember these as I go through them.

The National Assembly can and must act with UK Ministers in the making of this regulation. The regulations must be made jointly. We do not have the scope to make these regulations alone, neither do we have the scope to amend these regulations today. They are either accepted or not accepted. These regulations will implement EC directives 98/95 and 98/96, which consolidated the internal market in seeds and contained additional legal requirements and safeguards for genetically modified plant varieties. They will align UK law more closely with the underpinning EC directives.

Assembly Members here and Friends of the Earth in England raised concerns about

heddiw. Ni all fod cyfle o gwbl am oedi pellach.

Yr un yw'r rheoliadau hyn ag a osodwyd gerbron y Cynulliad Cenedlaethol ar 7 Medi, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 22.33, ag eithrio'r dyddiad dod i rym, a newidiwyd i 24 Tachwedd yn dilyn gweithdrefn Seneddol. Ni chyfieithwyd y rheoliadau i'r Gymraeg eto, am fod yn rhaid i'r Senedd eu cymeradwyo o hyd, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 22.31, ond bydd cyfieithiad i'r Gymraeg ar gael, unwaith ac os y llunnir y rheoliadau.

Cyn datganoli, byddai'r rheoliadau hyn sydd yn rhai'r DU wedi'u llunio o dan adran 16 (8) o Ddeddf Ar Fathau o Blanhigion a Hadau 1964, ond argymhellir y dylid llunio'r rheoliadau hyn bellach o dan adran 2 (2) o Ddeddf Cymunedau Ewropeaidd 1972. Mae hynny yn darparu mecanwaith mwy effeithiol a thryloyw ar gyfer gweithredu gofynion cyfarwydddebau'r GE am un rhestr genedlaethol DU. Pennwyd y Cynulliad Cenedlaethol at ddibenion adran 2 (2) o Ddeddf Cymunedau Ewropeaidd 1972 mewn perthynas â'r polisi amaethyddol cyffredinol gan Orchymyn Cymunedau Ewropeaidd (Disgrifiad) (Rhif 3) 1999. Yr wyf yn siŵr eich bod yn cofio'r rhain wrth imi fynd drwyddynt.

Gall y Cynulliad Cenedlaethol weithredu gyda Gweinidogion y DU wrth lunio'r rheoliad hwn, a rhaid iddynt wneud hynny. Rhaid llunio'r rheoliadau ar y cyd. Nid oes gennym y sgôp i lunio'r rheoliadau hyn ar ein pennau ein hunain, ac nid oes gennym y sgôp ychwaith i newid y rheoliadau hyn heddiw. Naill ai cânt eu derbyn neu ni cânt eu derbyn. Bydd y rheoliadau hyn yn gweithredu cyfarwydddebau 98/95 a 98/96 y GE, a atgyfnerthodd y farchnad hadau fewnol ac a oedd yn cynnwys gofynion cyfreithiol a champau diogelu ychwanegol ar gyfer mathau o blanhigion sydd wedi'u haddasu'n enetig. Byddant yn alinio cyfraith y DU yn agosach gyda chyfarwydddebau sylfaenol y GE.

Cododd Aelodau o'r Cynulliad yma a Chyfeillion y Ddaear yn Lloegr bryderon

specific exemptions proposed in the original draft regulations. Those concerned the authorisation to market small quantities of seed and the proposed continuation of existing exemption arrangements for marketing seed in advance of national listing for test and trial purposes, scientific purposes and selection work. These regulations have now been removed from the National List Regulations and will be dealt with separately in the seeds marketing regulations in order to give us more control in Wales. The seeds marketing regulations will be Wales-only regulations and we will have more control over them. The implementation of these regulations is now overdue and the UK is in breach of community obligation. The EC Commission has started the initial stages of infraction proceedings against the UK, which we must consider.

As the Assembly considers these regulations, there are certain commitments that I would like to place on record with regard to GM crops, because they have caused the Assembly a great deal of concern. I will make it clear to the DETR that the Assembly will not support any further farm-scale trials of GM crops in Wales. I make a commitment to seriously consider all possible grounds for refusing the listing of Chardon LL. I will also set up a start and finish all-party task group to consider how we take things forward, regardless of what happens today. The task group will look at these regulations and consider whether there is scope for their improvement. It will also look at the hearing procedure and at the seeds marketing regulations, so that we can reach something close to a consensus view, and at other issues such as the possible use of planning law in controlling GM crops as well as other powers that the Assembly may be able to acquire in relation to GM crops. I propose that that will happen in any event.

I know that my time is running out—

The Presiding Officer: You have another five minutes.

ynghylch eithriadau penodol a argymhellwyd yn y rheoliadau drafft gwreiddiol. Yr oedd y rheini yn ymwneud ag awdurdodi ar gyfer marchnata symiau bach o hadau a'r argymhelliad i barhau â'r trefniadau eithrio presennol ar gyfer marchnata hadau cyn rhestru cenedlaethol at ddibenion profi a threialu, dibenion gwyddonol a gwaith dewis a dethol. Bellach symudwyd y rheoliadau hyn oddi ar y Rheoliadau Rhestr Genedlaethol ac ymdrinnir â hwy ar wahân yn y rheoliadau marchnata hadau er mwyn rhoi mwy o reolaeth inni yng Nghymru. Rheoliadau Cymru yn unig fydd y rheoliadau marchnata hadau a bydd gennym fwy o reolaeth drostynt. Mae'n hen bryd gweithredu'r rheoliadau hyn bellach ac mae'r DU yn torri rhwymedigaeth cymunedau. Mae Comisiwn y GE wedi dechrau ar gamau cychwynnol gweithrediadau torri rheolau yn erbyn y DU, y mae'n rhaid inni eu hystyried.

Wrth i'r Cynulliad ystyried y rheoliadau hyn, mae rhai ymrwymadau yr hoffwn eu cofnodi o safbwynt cnydau a addaswyd yn enetig, am eu bod wedi achosi llawer o bryder i'r Cynulliad. Byddaf yn ei gwneud yn glir i Adran yr Amgylchedd, Trafnidiaeth a'r Rhanbarthau na fydd y Cynulliad yn cefnogi unrhyw dreialu pellach o gnydau a addaswyd yn enetig ar ffermydd yng Nghymru. Ymrwymaf i ystyried yn ddwys yr holl resymau posibl dros wrthod rhestru Chardon LL. Byddaf hefyd yn sefydlu grŵp tasgau dechrau a diwedd fydd yn cynnwys pob plaid er mwyn ystyried sut i fwrw ymlaen, waeth beth fydd yn digwydd heddiw. Bydd y grŵp tasgau yn edrych ar y rheoliadau hyn ac yn ystyried a oes sgôp ar gyfer eu gwella. Bydd hefyd yn edrych ar y weithdrefn gwrandawiadau ac ar y rheoliadau marchnata hadau, fel y gallwn gyrraedd rhyw fath o gytundeb barn, ac ar faterion eraill megis y defnydd posibl o gyfraith gynllunio wrth reoli cnydau a addaswyd yn enetig yn ogystal â phwerau eraill y gall y Cynulliad eu caffael mewn perthynas â chnydau a addaswyd yn enetig. Cynigiaf y bydd hyn yn digwydd beth bynnag.

Gwn fod fy amser yn dod i ben—

Y Llywydd: Mae gennych bum munud arall.

Carwyn Jones: The Labour group will have a free vote on this matter, which reflects the importance that it has rightly acquired in Wales. It is more important here than in England, Scotland and Northern Ireland, which is reflected by the fact that the regulations have already been approved in those three territories.

Carwyn Jones: Bydd y grŵp Llafur yn cynnal pleidlais rydd ar y mater hwn, sydd yn adlewyrchu'r pwysigrwydd y mae wedi'i gaffael yn gyfiawn yng Nghymru. Mae'n bwysicach yma nac yn Lloegr, yr Alban a Gogledd Iwerddon, a adlewyrchir gan y ffaith y cymeradwywyd y rheoliadau eisoes yn y tair tiriogaeth hynny.

It is correct to say, as I have already mentioned, that I have had many submissions from outside organisations expressing concern about these regulations. My own view is that they are sufficient to transpose the Assembly's concerns on GM crops into action. There are two articles within the regulations to which I draw Members' attention. The first is article 5(4) which states that:

Mae'n gywir dweud, fel y crybwyllais eisoes, fy mod wedi cael llawer o gyflwyniadau gan sefydliadau allanol yn mynegi pryder ynghylch y rheoliadau hyn. Yn fy marn i maent yn ddigon i drawsosod pryderon y Cynulliad ynghylch cynydau a addaswyd yn enetig a'u rhoi ar waith. Tynnaf sylw'r Aelodau at ddwy erthygl o fewn y rheoliadau. Y gyntaf yw erthygl 5(4) sydd yn datgan:

'The national authorities may refuse to accept the plant variety on to a National List whether or not they are satisfied of the matters in respect of the variety specified in paragraph (3).

Paragraph (3) relates to the listing.

Mae paragraff (3) yn ymwneud â'r rhestru.

If they are satisfied that:

Os ydynt yn fodlon:

'(a) the refusal is required by virtue of any provision of national law justified on grounds of the protection of health and life of humans, animals or plants; or

(b) cultivation of the variety could be harmful, in relation to plant health, to the cultivation of other varieties or species.'

10:42 a.m.

Therefore, these regulations give the National Assembly the ability not to accept a plant variety where there is a threat either to the health and life of humans, animals or plants or to plant health or the cultivation of other varieties or species. That is the safeguard in regulation 5(4).

Felly, mae'r rheoliadau hyn yn rhoi'r gallu i'r Cynulliad Cenedlaethol beidio â derbyn math o had lle ceir bygythiad naill ai i iechyd a bywyd dyn, anifeiliaid neu blanhigion neu i iechyd planhigion neu dyfu mathau neu rywogaethau eraill. Dyna'r cam diogelu yn rheoliad 5(4).

Regulation 11 relates to the possible danger posed by certain crops as well as GM crops. Under this regulation:

Mae rheoliad 11 yn ymwneud â pherygl posibl cynydau penodol yn ogystal â chnydau a addaswyd yn enetig. O dan y rheoliad hwn:

'No person shall market any seeds of a plant variety of a species specified in Schedule 1 if a marketing prohibition notice has been published by the Minister.'

A market prohibition notice can be issued where cultivation of the variety could be harmful in relation to plant health, to the cultivation of other species or varieties, where there is an imminent danger of the

Gellir cyflwyno hysbysiad gwahardd marchnad lle gallai tyfu'r math o had fod yn niweidiol o safbwynt iechyd planhigion, ar gyfer tyfu rhywogaethau neu fathau eraill, lle mae perygl ar fin digwydd i organebau

spread of harmful organisms or, alternatively, if the variety presents a risk to human health or the environment and if there is imminent danger to human health or the environment. Therefore, there is a mechanism to prohibit the marketing of these seeds in the above circumstances.

Questions have been raised about what is imminent and what is not imminent. It is right to say that the Assembly would take a wide view of what 'imminent' means. On the basis of those two regulations, I believe that there is sufficient protection to carry out the Assembly's views. That is not to say, of course, that these regulations cannot be amended and improved in any way. Nothing is so good as to be perfect. The strategy group could decide whether and where amendments to these regulations could be made. Prior to the seeds marketing regulations coming before the Assembly before Christmas, it is important that the strategy group examines these regulations with Assembly lawyers in order to bring forth specific substantive amendments, taking into account the concerns that have been expressed to me that the regulations are not sufficiently restrictive. It is, of course, open to organisations from outside the Assembly to put forward any views they may have on how the seeds marketing regulations should be implemented.

After discussing this matter with various Assembly Members outside this Chamber, I am concerned that people want to express a strong view on GM crops, which is right and in keeping with the resolution that was passed in the Assembly. However, I ask people not to vote according to emotion, but to study the regulations, consider the ones to which I have drawn your attention and reach a conclusion based on the facts. Whatever happens today, the commitments that I have given will stand. I am satisfied with our regulations. However, regardless of how the Assembly votes today, it is important that we do not leave these matters hanging. We must take them forward, consider the strategy group, the commitments and the resolutions passed in the Assembly and produce a strategy and policy on GM crops that is as consensual as we can get.

niweidiol ymledu neu, ar y llaw arall, os yw'r math o had yn risg i iechyd dynol neu'r amgylchedd ac os oes perygl ar fin digwydd i iechyd dynol neu'r amgylchedd. Felly, ceir mecanwaith i wahardd marchnata'r hadau hyn yn yr amgylchiadau uchod.

Codwyd cwestiynau ynghylch yr hyn sydd ar fin digwydd a'r hyn nad yw ar fin digwydd. Mae'n gywir dweud y byddai'r Cynulliad yn cymryd safbwynt eang o ystyr 'ar fin digwydd'. Ar sail y ddau reoliad hynny, credaf y gellir amddiffyn cynnal safbwyntiau'r Cynulliad. Nid yw hynny'n golygu, wrth gwrs, na ellir newid a gwella'r rheoliadau hyn mewn unrhyw ffordd. Nid oes dim yn berffaith. Gallai'r grŵp strategaeth benderfynu a ellid gwneud newidiadau i'r rheoliadau hyn ac ymhle. Cyn i reoliadau marchnata hadau ddod gerbron y Cynulliad cyn y Nadolig, mae'n bwysig fod y grŵp strategaeth yn archwilio'r rheoliadau hyn gyda chyfreithwyr y Cynulliad er mwyn achosi newidiadau sylweddol penodol, gan ystyried y pryderon a fynegwyd imi nad yw'r rheoliadau yn ddigon caeth. Wrth gwrs, mae'n agored i sefydliadau o'r tu allan i'r Cynulliad gynnig unrhyw safbwyntiau a allai fod ganddynt ar sut y dylid gweithredu'r rheoliadau marchnata hadau.

Ar ôl trafod y mater hwn gydag amrywiol Aelodau o'r Cynulliad y tu allan i'r Siambr hon. Yr wyf yn bryderus bod pobl yn dymuno mynegi barn gref ar gnydau a addaswyd yn enetig, sydd yn gyfiawn ac yn unol â'r penderfyniad y cytunwyd arno gan y Cynulliad. Fodd bynnag, gofynnaf i bobl beidio â phleidleisio yn emosïynol, ond i astudio'r rheoliadau, ystyried y rhai y tynnais eich sylw atynt a dod i gasgliad yn seiliedig ar y ffeithiau. Beth bynnag fydd yn digwydd heddiw, erys yr ymrwymïadau a roddais. Yr wyf yn fodlon â'n rheoliadau. Fodd bynnag, waeth sut y bydd y Cynulliad yn pleidleisio heddiw, mae'n bwysig nad ydym yn gadael y materion hyn yn benagored. Rhaid inni eu datblygu, ystyried y grŵp strategaeth, yr ymrwymïadau a'r penderfynïadau y cytunodd y Cynulliad arnynt a chynhyrchu strategaeth a pholisi ar gnydau a addaswyd yn enetig sydd mor gytûn â phosibl.

Elin Jones: ‘Clean and green’ is the way forward for farmers, according to the Minister for Rural Affairs. He stated:

‘Let us sell Wales as a producer of clean and green food.’

Max Boyce had a vivid way of painting colour with his ‘Rhondda grey’. Today, Carwyn Jones is trying to mix a GM green—clean and GM green. Somehow, I do not think that the consumer will buy it, nor will the farmer. We cannot invest in environmentally-based unorganic farming practices and, at the same time, release unproven organisms into our environment. The regulations before us do not allow us adequate scope to protect our environment from unwanted and unproven GMOs.

Yn rhesymegol, dylai'r rheoleiddio a gosod canllawiau deillio o ddatganiad o bolisi cyffredinol. Gwnaeth y Cynulliad ddatganiad polisi ar addasu genetig ym Mai. Nododd y datganiad yr angen i wahardd eitemau a addaswyd yn enetig pe na bai'r Cynulliad yn hyderus na fyddai organebau o'r fath yn niweidio amgylchedd Cymru.

Nid yw'r rheoliadau ger ein bron yn gydnaws â'r datganiad polisi hwnnw a bydd Plaid Cymru yn pleidleisio yn eu herbyn. Nid wyf ychwaith yn barod i dderbyn bod amser yn ein herbyn heddiw, gan fod y Llywodraeth eisoes wedi tynnu'r Gorchymyn hwn o amserlen y Cynulliad ddwywaith—ym Medi a'r wythnos diwethaf.

Cymeraf y cyfle hwn i holi'r Gweinidog ynghylch sefydlu grŵp strategaeth. Pam na sefydlwyd y grŵp strategaeth cyn y ddatganiad hon heddiw er mwyn cael trafodaeth drawsbleidiol ar y mater hwn? Yr oedd trafodaeth drawsbleidiol yn digwydd o dan yr Ysgrifennydd Amaethyddiaeth a Datblygu Gwledig blaenorol. Wedi'r cyfan, y canllawiau ymarferol o'n blaen heddiw fydd y meini prawf ar gyfer derbyn neu wrthod gosod had a addaswyd yn enetig ar y rhestr genedlaethol. Unwaith y bydd y canllawiau wedi'u derbyn, maent yn ein cyfyngu i weithio o'u mewn. Mae'n holl bwysig felly ein bod yn sicr bod y rheoliadau yn adlewyrchu ein dymuniad polisi.

Elin Jones: ‘Glân a gwyrdd’ yw'r ffordd ymlaen i ffermwyr, yn ôl y Gweinidog dros Faterion Gwledig. Dywedodd:

Yr oedd gan Max Boyce ffordd fywiog o baentio lliw gyda'i ‘*Rhondda grey*’. Heddiw, mae Carwyn Jones yn ceisio cymysgu gwyrdd GM—glân a gwyrdd GM. Rywsut, ni chredaf y bydd y defnyddiwr yn derbyn hyn, na'r ffermwr ychwaith. Ni allwn fuddsoddi mewn arferion ffermio anorganig sydd yn seiliedig ar yr amgylchedd ac, ar yr un pryd, ryddhau organebau nas profwyd i mewn i'n hamgylchedd. Nid yw'r rheoliadau ger ein bron yn caniatáu digon o sgôp inni ddiogelu ein hamgylchedd rhag organebau a addaswyd yn enetig diangen, nas profwyd.

Logically, regulation and the setting of guidelines should emanate from a statement of general policy. The Assembly made a policy statement on genetic modification in May. The statement noted the need to ban GM items if the Assembly were not confident that such organisms would not harm the environment of Wales.

The regulations before us today are not in keeping with that policy statement and Plaid Cymru will vote against them. Nor am I willing to accept that time is against us today, because the Government has already twice withdrawn this Order from the Assembly timetable—in September and last week.

I take this opportunity to ask the Minister about establishing a strategy group. Why was the strategy group not established before this debate today so that we could have had cross-party discussion on this matter? Cross-party discussion took place under the former Secretary for Agriculture and Rural Development. After all, the practical guidelines before us today will form the criteria for accepting or refusing to place GM seed on the national list. Once these guidelines have been adopted, they restrict us to working within them. It is vital that we are certain that the regulations reflect our policy wishes.

Gadewch inni atgoffa ein hunain pam fod rheoleiddio mor bwysig. Mae gwyddoniaeth addasu genetig yn cael ei gyrru gan fuddiannau masnachol cwmnïau byd-eang. Mae angen rheoleiddio y buddiannau hynny. Nid yw'r cyhoedd wedi'i ddarbwylllo—ac nid yw'r gwyddonwyr yn cytuno—nad yw cynydau a addaswyd yn enetig yn creu perygl i'r amgylchedd neu iechyd y cyhoedd. Mae'r rheoliadau o'n blaen yn gweithio o fewn terfynau deddfwriaeth yr Undeb Ewropeaidd, ond y maent yn llawer llai cyfyng na gofynion y cyfarwyddiadau hynny. Yr wythnos hon, llofnododd y Blaid Lafur a'r Democratiaid Rhyddfrydol y cytundeb 'Putting Wales First' ac ymrwymodd y ddwy blaid i weithredu polisi ar gynydau a addaswyd yn enetig sydd y mwyaf cyfyng posibl o fewn terfynau deddfwriaeth yr Undeb Ewropeaidd. Nid y rheoliadau sydd o'n blaen yw'r rhai mwyaf cyfyng posibl ac, o ystyried y cytundeb partneriaeth, synnaf fod y Llywodraeth Lafur wedi eu cyflwyno. Byddaf yn synnu'n fwy byth pe byddai'r Democratiaid Rhyddfrydol yn eu cefnogi.

Mae'r rheoliadau drafft a gynigwyd ar gyfer y Deyrnas Gyfunol yn llai cyfyng na'r cyfarwydddebau Ewropeaidd mewn sawl ffordd. Yn gyntaf, nid ydynt yn caniatáu unrhyw wahaniaethau posibl mewn gwahanol ranbarthau o'r aelod-wladwriaeth, er bod y gyfarwydddeb Ewropeaidd yn rhoi'r hawl i'r aelod-wladwriaeth i ganiatáu hynny.

Yn ail, mae'r rheoliadau yn datgan bod yn rhaid profi perygl sydd ar fin digwydd—*imminent danger*—cyn y gellid gwrthod gosod hedyn ar y rhestr. Mae hyn yn gosod y cyfrifoldeb ar y Cynulliad Cenedlaethol i brofi perygl sydd ar fin digwydd, nid ar y cwmni addasu genetig i brofi bod tyfu'r cnwd yn saff.

Yn olaf, nid oes y gallu o fewn y rheoliadau i osod amodau ar dyfu, dim ond i'w gwahardd yn llawn. O edrych ar y rheoliadau drafft hyn, mae'n rhaid gofyn i'r Gweinidog Materion Gwledig a gafodd Cabinet y Cynulliad unrhyw fewnbyn wrth lunio'r rheoliadau, oherwydd mae'n anodd i weld dylanwad naill ai datganiad polisi'r Cynulliad Cenedlaethol neu'r egwyddor rhag-ofalus yn y rheoliadau drafft hyn.

Let us remind ourselves why regulation is so important. The science of genetic modification is driven by the commercial interests of global companies. Regulation of those interests is needed. The public has not been convinced—and neither do scientists agree—that GM crops do not pose danger to the environment or to public health. The regulations before us work within the limits of European Union legislation, but are far less stringent than the demands of those directives. This week, the Labour Party and the Liberal Democrats signed the 'Putting Wales First' agreement and committed the two parties to implementing the most stringent GM policy possible within the limits of the European Union legislation. The regulations before us are not the most stringent possible and, given the partnership agreement, I am surprised that the Labour Government has presented them. I would be even more surprised were the Liberal Democrats to support them.

The draft regulations proposed for the United Kingdom are less stringent than the European directives in several ways. First, they do not allow for any possible differences in different regions of the member state, although the European directive gives the member state the right to permit that.

Secondly, the regulations state that imminent danger must be proved before the placement of a seed on the list can be refused. This places the onus on the National Assembly to prove imminent danger; not on the GM company to prove that growing the crop is safe.

Finally, the regulations do not enable us to place conditions on growing crops, only to ban them completely. Looking at these draft regulations, one has to ask the Minister for Rural Affairs whether the Assembly Cabinet had any input into their formulation, because it is difficult to see the influence of either the National Assembly's policy statement or the precautionary principle in these draft regulations.

Teimlaf fod y Cynulliad yn cael eu gwthio gan y Weinyddiaeth Amaeth, Pysgodfeydd a Bwyd yn Llundain, sydd yn gwarchod buddiannau cwmnïau addasu genetig bydeang, i dderbyn *the lowest common denominator* o reoleiddio. Os ydym yn credu bod angen egwyddor rag-ofalus er mwyn diogelu'r amgylchedd a iechyd y cyhoedd, mae'r rheoliadau drafft hyn yn rhy llac a dylem eu gwrthod a holi'r Gweinidog Materion Gwledig i ddod â drafft newydd o reoliadau ger ein bron sydd yn fwy cydnaws â datganiad polisi y Cynulliad Cenedlaethol.

I feel that the National Assembly is being pushed by the Ministry for Agriculture, Fisheries and Food in London, which is safeguarding the interests of global GM companies, into accepting the lowest common denominator of regulation. If we believe that a precautionary principle is necessary to safeguard the environment and public health, then these draft regulations are not tight enough and we should reject them and ask the Minister for Rural Affairs to bring new draft regulations before us that are more in keeping with the National Assembly's policy statement.

In closing, I refer to many a fine word that has been spoken on the need to keep Wales free from genetically modified crops. In May, Mike German, now Deputy First Minister, said that we should invoke:

Wrth gloi, cyfeiriaf at lawer o eiriau teg a siaradwyd am yr angen i gadw Cymru yn rhydd o gnydau a addaswyd yn enetig. Ym Mai, dywedodd Mike German, y Dirprwy Brif Weinidog bellach, y dylem alw am:

'power that is rightfully ours to stop the planting of GM crops in Wales, while calling on the UK Government to respect the fundamental principles of devolution in Wales and desist its efforts to undermine the Assembly's will...Let us go out on a limb and test what we believe'.

Today is the day of that test, Mr German. You will be glad to hear that the Welsh Joint Education Committee will not mark your test, but the people of Wales, in next year's UK election and in 2003, will.

Heddiw yw diwrnod y prawf hwnnw, Mr German. Byddwch yn falch o glywed nad Cyd-Bwyllgor Addysg Cymru fydd yn marcio eich prawf, ond pobl Cymru, yn etholiad y DU y flwyddyn nesaf ac yn 2003.

Christine Gwyther: I think that Carwyn is already finding, as I did when in his post, that the hardest part of being in Government is not being slagged off by your opponents—that can come as light relief—but being hamstrung by regulations that other Governments, and sometimes other parties, have imposed. Nowhere is that more true than in our dealings with GM issues. Last week, Carwyn, you likened your job to driving a wide lorry down a narrow street. That is absolutely right. Over past weeks my heart has gone out to you because I know how difficult your job is. When you get the opportunity to take a more propitious, if different and sometimes longer route, then you should do so. When we have new regulations on genetic modification to approve, we should make sure that the street is as wide as is possible, because we have a wide lorry to drive down it.

Christine Gwyther: Credaf fod Carwyn eisoes yn canfod, fel y gwneuthum innau pan oeddwn yn ei swydd, mai'r rhan anoddaf o fod mewn Llywodraeth yw peidio â chael eich beirniadu gan eich gwrthwynebwyr—gall hynny ysgafnhau'r trafodion—ond cael eich llesteirio gan reoliadau y mae Llywodraethau eraill, ac weithiau bleidiau eraill, wedi'u llunio. Nid yw hynny'n fwy gwir nag wrth ymdrin â materion am bethau a addaswyd yn enetig. Yr wythnos diwethaf, Carwyn, cymarasoch eich swydd â gyrru lori lydan i lawr stryd gul. Mae hynny'n hollol wir. Yn ystod yr wythnosau diwethaf yr wyf wedi teimlo drostoch oherwydd gwn pa mor anodd y mae eich swydd. Pan gewch y cyfle i fynd ar hyd llwybr mwy ffafriol, hyd yn oed os yw'n wahanol ac weithiau'n hwy, dylech wneud hynny. Pan fydd gennym reoliadau newydd ar addasu genetig i'w cymeradwyo, dylem wneud yn siŵr bod y stryd mor llydan â phosibl, gan fod gennym lori lydan i'w gyrru i lawr y stryd.

10:52 a.m.

I do not agree with your assessment, though laudable, that we can agree the regulations and try to negotiate and agree amendments afterwards. That weakens your arm rather than strengthening it, as I want to happen. It is also the politics of compromise. Although we sometimes have to compromise, that has led you and other Ministers—myself before you—down that too narrow street. I do not want that. Once we as an Assembly have adopted the regulations, all the caveats in the world will not change that fact.

I thank you for agreeing that the Labour group can have a free vote on this. It was a brave decision and I will use my vote to vote against the adoption of these regulations. I also thank you for proposing a cross-party strategy group to take forward our policy on genetic modification. I only held one meeting of my cross-party strategy group, and the group foundered over the summer due to changes in Cabinet. I welcome your commitment to working with other parties, even those, such as the Tories, that have imposed these narrow, strict regulations upon us in the past. They still have a voice in the Assembly and if all four parties work together on our GM policy, we can achieve great things for Wales.

Peter Rogers: Friends of the Earth and the Royal Society for the Protection of Birds, among other organisations, have maintained that these regulations are an incorrect transposition of European Directive 98/95/EC and that that leaves grounds for a legal challenge through judicial review. There are arguments to suggest that the regulations are an incorrect transposition of the EU Directive in seven important respects, not least in respect of the Assembly's ability to control the use and marketing of GM crop variations.

There are other problems with the regulations. There is a question over the lack of measures to protect industrial and

Nid wyf yn cytuno â'ch asesiad, er yn ganmoladwy, y gallwn gytuno ar y rheoliadau a cheisio negodi a chytuno ar newidiadau wedyn. Mae hynny yn gwanhau yn hytrach na chryfhau pethau fel yr hoffwn ei weld yn digwydd. Dyna hefyd wleidyddiaeth cyfaddawdu. Er bod rhaid cyfaddawdu weithiau, mae hynny wedi eich arwain chi a Gweinidogion eraill—a minnau cyn hyn—i lawr y stryd honno sydd yn rhy gul. Nid wyf am i hynny ddigwydd. Unwaith y byddwn ni fel Cynulliad wedi mabwysiadu'r rheoliadau, ni all yr holl gafeatau yn y byd newid y ffaith honno.

Diolch ichi am gytuno y gall y grŵp Llafur gael pleidlais rydd ar hyn. Yr oedd yn benderfyniad dewr a defnyddiaf fy mhleidlais i bleidleisio yn erbyn mabwysiadu'r rheoliadau hyn. Diolchaf ichi hefyd am gynnig grŵp strategaeth trawsbleidiol i ddatblygu ein polisi ar addasu genetig. Dim ond un cyfarfod o'm grŵp strategaeth trawsbleidiol a gynhaliais i, a chwalodd y grŵp dros yr haf o ganlyniad i newidiadau yn y Cabinet. Croesawaf eich ymrwymiad i weithio gyda phleidiau eraill, hyd yn oed y rheini, fel y Torïaid, sydd wedi gosod y rheoliadau caeth, cul hyn arnom yn y gorffennol. Mae ganddynt lais yn y Cynulliad o hyd ac os bydd pob un o'r pedair plaid yn gweithio gyda'i gilydd ar ein polisi addasu genetig, gallwn gyflawni pethau mawr dros Gymru.

Peter Rogers: Mae Cyfeillion y Ddaear a'r Gymdeithas Frenhinol Er Gwarchod Adar, ymhlith sefydliadau eraill, wedi honni bod y rheoliadau hyn yn ad-drefniad anghywir o Gyfarwyddeb Ewropeaidd 98/95/EC a bod hynny yn gadael sail dros sialens gyfreithiol drwy adolygiad barnwrol. Mae dadleuon i awgrymu bod y rheoliadau yn ad-drefniad anghywir o Gyfarwyddeb yr Undeb Ewropeaidd ar saith cyfrif pwysig, nid lleiaf o ran gallu'r Cynulliad i reoli'r defnydd o fathau o gnydau a addaswyd yn enetig a'u marchnata.

Mae problemau eraill gyda'r rheoliadau. Mae cwestiwn yn codi ynglŷn â diffyg mesurau i ddiogelu eiddo diwydiannol a masnachol.

commercial property. That could be a problem for small organic or non-seed producers, who are precisely the people that the Assembly is supposed to be helping, encouraging and protecting. The Minister for Rural Affairs has received legal advice contrary to the submissions made by Friends of the Earth and the RSPB. There is a clear case to answer and the Minister has failed to address the concerns raised by a variety of organisations.

The legal advice given to the Minister is merely an interpretation of the law. MAFF has already been successfully challenged in the courts on issues related to this matter, so we should ensure that any legislation is watertight. It is not clear that the regulations that the Minister is asking the Assembly to approve meet that criterion. Given that there are reasonable grounds for believing that these regulations will face serious legal challenge, voting for them would open up the Assembly to all sorts of legal problems. For that reason, the Assembly should not approve the regulations. Instead, it should call on the Minister to instigate a thorough review of the application of the regulations in Wales, so that the legal questions raised by these organisations can be properly addressed. He must also ensure that there is a broader consultation process on the implications of the decision that he is asking the Assembly to make.

The regulations that the minister is asking the Assembly to approve invite broader questions that are quite separate from the complex legal arguments. The Assembly must be consistent in its attitude toward GM. By approving these regulations the Assembly faces the prospect of endangering its commitment to keep Wales a GM-free zone. The Assembly is being asked to support a set of regulations that would constrain the Assembly's ability to ensure that it honours its commitment to the people of Wales. The Conservative group is voting against the regulations, and it calls on the minister to reconsider his position on these regulations. He must go away and consult on what needs to be done to address our serious concerns about the regulations.

Gallai hynny fod yn broblem i gynhyrchwyr organig bach neu gynhyrchwyr bach nad ydynt yn gynhyrchwyr hadau, sef yr union bobl y mae'r Cynulliad i fod i'w helpu, eu hannog a'u diogelu. Cafodd y Gweinidog dros Faterion Gwledig gyngor cyfreithiol yn groes i'r cyflwyniadau a wnaethpwyd gan Gyfeillion y Ddaear a'r RSPB. Mae achos clir i'w ateb ac ni lwyddodd y Gweinidog fynd i'r afael â'r pryderon a godwyd gan amrywiaeth o sefydliadau.

Dim ond dehongliad o'r gyfraith yw'r cyngor cyfreithiol a roddwyd i'r Gweinidog. Eisoes gwrthwynebwyd MAFF yn llwyddiannus yn y llysoedd ar faterion sydd yn ymwneud â'r mater hwn, felly dylem sicrhau bod unrhyw ddeddfwriaeth yn hollgynhwysol. Nid yw'n glir a yw'r rheoliadau y gofynna'r Gweinidog i'r Cynulliad eu cymeradwyo yn bodloni'r maen prawf hwnnw. A derbyn bod rhesymau teg dros gredu y wyneba'r rheoliadau hyn wrthwynebiad cyfreithiol difrifol, byddai pleidleisio o'u plaid yn gwneud y Cynulliad yn agored i bob math o broblemau cyfreithiol. Am y rheswm hwnnw, ni ddylai'r Cynulliad gymeradwyo'r rheoliadau. Yn hytrach, dylai alw ar y Gweinidog i gychwyn arolwg trwyadl o'r gwaith o gymhwyso'r rheoliadau yng Nghymru, fel y gellir mynd i'r afael â'r cwestiynau cyfreithiol a godir gan y sefydliadau hyn yn iawn. Rhaid iddo hefyd sicrhau bod proses ymgynghori ehangach ar oblygiadau'r penderfyniad y gofynna i'r Cynulliad ei wneud.

Mae'r rheoliadau y gofynna'r gweinidog i'r Cynulliad eu cymeradwyo yn gwahodd cwestiynau ehangach sydd yn gwbl ar wahân i'r dadleuon cyfreithiol cymhleth. Rhaid i'r Cynulliad fod yn gyson yn ei agwedd tuag at addasu'n enetig. Drwy gymeradwyo'r rheoliadau hyn wyneba'r Cynulliad bosibiliad o beryglu ei ymrwymiad i gadw Cymru yn ardal sydd yn rhydd o addasu genetig. Gofynnir i'r Cynulliad gefnogi cyfres o reoliadau a fyddai'n cyfyngu ar allu'r Cynulliad i sicrhau ei fod yn parchu ei ymrwymiad i bobl Cymru. Mae'r grŵp Ceidwadol yn pleidleisio yn erbyn y rheoliadau, ac yn galw ar y gweinidog i ailystyried ei sefyllfa ar y rheoliadau hyn. Rhaid iddo fynd ymaith ac ymgynghori ar yr hyn sydd angen ei wneud er mwyn mynd i'r afael â'n pryderon difrifol am y rheoliadau.

Ron Davies: First, I congratulate Carwyn, not only on his appointment, but also on the clear and sensitive exposition of the case that he put to us this morning. He realises that there is a substantial and resolute majority within the Assembly that is against the misuse of GM technology. He is right to be proactive, as he indicated this morning, in developing a realistic policy, and I hope that he will be successful in developing an inclusive, all-party approach for the Assembly to establish its position on this matter.

I listened with great interest to Christine's remarks earlier on. I would also like to thank her, because she is an implacable opponent of unproven GM technology. When she was in office she tried hard and honourably to develop a credible Assembly policy. This was especially so after the debate last May, when I and representatives from other parties met her, and we took the initial decisions that are now being taken forward by Carwyn in developing this all-party approach.

Carwyn has put to us this morning that we should accept these seeds listing regulations and that we should recognise that we have achieved some success in influencing them by negotiation, and that we should then use the marketing regulations to limit the distribution of seeds. That is a perfectly legitimate argument. However, it is equally legitimate to say that there is an important principle at stake here. We as an Assembly have made it clear that we want to be as restrictive as possible, and even though we have limited powers in the Assembly, we want to use those powers as effectively as possible to oppose unproven GM technology. That was the decision that we effectively took last May, and I have heard no convincing argument since then about why we should retreat from that policy. I therefore intend to vote against these regulations.

There is also an issue of substance, as well as that other argument—the argument that Peter Rogers put to the Assembly in his speech a moment ago. If we accept these Orders we

Ron Davies: Yn gyntaf, llongyfarchaf Carwyn, nid yn unig ar ei benodiad, ond hefyd am y dehongliad clir a sensitif o'r achos a gyflwynodd inni y bore yma. Sylweddola fod mwyafrif sylweddol a chadarn yn y Cynulliad sydd yn erbyn camddefnyddio technoleg addasu genetig. Mae'n iawn i fod yn weithredol, fel y nododd y bore yma, wrth ddatblygu polisi realistig, a gobeithiaf y bydd yn llwyddiannus wrth ddatblygu ymagwedd ambleidiol, gynhwysol i'r Cynulliad wneud ei sefyllfa'n glir ar y mater hwn.

Gwrandewais â diddordeb mawr ar sylwadau Christine yn gynhych. Hoffwn ddiolch iddi hi hefyd, oherwydd ei bod yn gwrthwynebu technoleg addasu genetig yn ddirugaredd. Pan oedd yn ei swydd ymdrechodd yn galed ac yn anrhydeddus i ddatblygu polisi credadwy i'r Cynulliad. Yr oedd hyn yn arbennig o wir ar ôl y ddadl fis Mai diwethaf, pan gyfarfûm i a chynrychiolwyr o bleidiau eraill â hi, a chymerwyd y penderfyniadau cychwynnol y mae Carwyn bellach yn eu gweithredu wrth ddatblygu'r ymagwedd ambleidiol hon.

Awgrymodd Carwyn inni y bore yma y dylem dderbyn y rheoliadau rhestru hadau hyn ac y dylem gydnabod ein bod wedi cael rhywfaint o lwyddiant wrth ddylanwadu arnynt drwy negodi, ac y dylem wedyn ddefnyddio'r rheoliadau marchnata i gyfyngu ar ddosbarthu'r hadau. Mae honno yn ddadl hollol gyfiawn. Fodd bynnag, mae'r un mor gyfiawn dweud bod egwyddor bwysig yn y fantol yma. Yr ydym ni fel Cynulliad wedi egluro ein bod am fod mor gyfyngol â phosibl, ac er mai pwerau cyfyng sydd gennym yn y Cynulliad, dymunwn ddefnyddio'r pwerau hynny mor effeithiol â phosibl i wrthwynebu technoleg addasu genetig nas profwyd. Dyna'r penderfyniad a wnaethpwyd i bob pwrpas fis Mai diwethaf, ac ni chlywais unrhyw ddadl argyhoeddiadol ers hynny ynghylch pam y dylem encilio o'r polisi hwnnw. Felly bwriadaf bleidleisio yn erbyn y rheoliadau hyn.

Mae mater o sylwedd hefyd, yn ogystal â'r ddadl arall honno—y ddadl a gyflwynodd Peter Rogers i'r Cynulliad yn ei araith funud yn ôl. Os derbyniwn y Gorchmynion hyn

restrict our powers as an Assembly to reject seed varieties for the purpose of avoiding adverse effects on the environment or on human health. Neither would we be able to reject varieties to protect commercial or industrial properties. I am not the first to leap to my feet to defend commercial or industrial interests, but in this context, that is the power to protect, for example, organic farmers. The encouragement of the organic sector is central to our strategy of creating an agricultural sector in Wales that is both sustainable and profitable and less reliant on subsidy. Why on earth, therefore, should we threaten the development of that sector? Particularly when the Soil Association, which is responsible for setting standards that are accepted by the UK for classification purposes of organic products, are themselves concerned at these regulations. When they line up with the unanswered concerns of, for example, Friends of the Earth or the RSPB, why should we in the National Assembly for Wales not take the side of the public and the environment against the interest of multinational, agrochemical companies?

I understand that our new partners in the Liberal Democrat Party are in something of a pickle on this matter. Their statement earlier this week—it is always difficult to have official spokespeople for the party, because they do not always get it right—states that

‘To vote against the Order would be to abdicate any power to implement the GM-free policy that the Lib-Dems support.’

11:02 a.m.

In other words, they were going to oppose these regulations. But that was earlier in the week. That was before the cavalry, in the form of the Labour Party, came galloping to the rescue. The Labour Party will have a free vote, which removes the obligation on the Liberal Democrats to support the Labour administration as part of the new coalition deal. Having established the principle last May, they jettisoned it earlier this week, and now they are able to jettison their new policy and say that they will have a free vote.

cyfyngwn ar ein pwerau fel Cynulliad i wrthod mathau o hadau at ddiben osgoi effeithiau andwyol ar yr amgylchedd neu ar iechyd dynol. Ni fyddem ychwaith yn gallu gwrthod mathau i ddiogelu eiddo masnachol neu ddiwydiannol. Nid y fi yw'r cyntaf i neidio ar fy nhraed i amddiffyn buddiannau masnachol neu ddiwydiannol, ond yn y cyswllt hwn, dyna'r pŵer sydd yn mynd i ddiogelu ffermwyr organig, er enghraifft. Mae annog y sector organig yn ganolog i'n strategaeth o greu sector amaethyddol yng Nghymru sydd yn gynaliadwy ac yn broffidiol ac yn dibynnu'n llai ar gymhorthdal. Pam ar y ddaear, felly, y dylem fygwth datblygiad y sector hwnnw? Yn arbennig pan fo Cymdeithas y Pridd, sydd yn gyfrifol am osod safonau a dderbynnir gan y DU at ddibenion dosbarthu nwyddau organig, yn bryderus eu hunain ynghylch y rheoliadau hyn. Pan fyddant hwy yn rhannu pryderon Cyfeillion y Ddaear neu'r RSPB er enghraifft, pam na ddylem ni yng Nghynulliad Cenedlaethol Cymru ochri gyda'r cyhoedd a'r amgylchedd yn erbyn buddiannau cwmnïau agrogemegol, rhyngwladol?

Deallaf fod ein partneriaid newydd yn y Democratiaid Rhyddfrydol mewn strach ar y mater hwn. Mae eu datganiad yn gynharach yn yr wythnos—mae bob amser yn anodd cael llefarwyr swyddogol dros y blaid, am nad ydynt bob amser yn cael pethau'n iawn—yn datgan

Mewn geiriau eraill, yr oeddent yn mynd i wrthwynebu'r rheoliadau hyn. Ond yr oedd hynny yn gynharach yn yr wythnos. Yr oedd hynny cyn i'r marchfilwyr, ar ffurf y Blaid Lafur, garlamu i'w hachub. Caiff y Blaid Lafur bleidlais rydd, sydd yn cael gwared ar y ddyletswydd ar y Democratiaid Rhyddfrydol i gefnogi gweinyddiaeth Lafur fel rhan o gytundeb newydd y glymblaid. Ar ôl sefydlu'r egwyddor fis Mai diwethaf, rhoddwyd y gorau iddi yn gynharach yr wythnos hon, a bellach gallant roi'r gorau i'w polisi newydd a dweud y cânt bleidlais rydd.

I understand why they are trying to recover ground on this matter, and that is one of the consequences of coalition politics. There is a lesson here for us all. Within this Assembly, rather than closing down debate within political parties, we need to find new ways of facilitating a much more open debate, both within political parties and in the Assembly as a whole. Let us not forget that rights rest with this Assembly as a whole, not just with the political groupings. I say to my good friend, the Minister for Assembly Business, that as a strategy for developing inclusive politics here in the National Assembly, it is not sufficient to say, 'We will do a deal with the Libs and then we will bounce Labour into accepting that deal.' We must have a much more open approach.

I read with great interest Mike German's speech to the National Assembly on 24 May this year. This was a good, well-crafted speech. It was made before we had coalition politics. Mike preached to us from the book of Leviticus, 19.19,

'Thou shalt not sow thy field with two kinds of seed.'

When you do that, you are in danger of getting all sorts of cross-contamination—

The Presiding Officer: Order. You have had five minutes.

Ron Davies: Perhaps I can have some time from the Liberal Democrats on this one. You are in danger of forcing two sets of living organisms together to compete in an unnaturally constrained environment. That has all sorts of dangers and that is another good reason why we should reject these Orders today.

Helen Mary Jones: Follow that, as they say. In urging fellow Assembly Members to reject these regulations today, I will focus on two aspects of the debate—the protection of the environment and the political credibility of this Assembly, and, above all, of the new administration.

Over the centuries, the natural environment of Wales has been used and sometimes

Deallaf pam eu bod yn ceisio adfer tir ar y mater hwn, a dyna un o ganlyniadau gwleidyddiaeth clymblaid. Mae gwrs inni gyd yma. Mae angen inni, o fewn y Cynulliad, yn hytrach na therfynu dadl o fewn pleidiau gwleidyddol, ddod o hyd i ffyrdd newydd o hwyluso dadl fwy agored o lawer, o fewn pleidiau gwleidyddol ac yn y Cynulliad fel corff cyfan. Gadewch inni beidio ag anghofio bod hawliau gan y Cynulliad hwn fel corff cyfan, nid gan y grwpiau gwleidyddol yn unig. Dywedaf wrth fy ffrind da, y Trefnydd, nad yw'n ddigon, fel strategaeth ar gyfer datblygu gwleidyddiaeth hollgynhwysol yma yn y Cynulliad Cenedlaethol, dweud, 'Byddwn yn dod i gytundeb â'r Rhyddfrydwyr ac yna'n gorfodi Llafur i dderbyn y cytundeb hwnnw'. Rhaid inni weithredu yn llawer mwy agored.

Darllenais araith Mike German i'r Cynulliad Cenedlaethol ar 24 Mai eleni â diddordeb mawr. Yr oedd hon yn araith dda, gelfydd iawn. Fe'i lluniwyd cyn fod gennym wleidyddiaeth clymblaid. Pregethodd Mike inni o lyfr Lefiticws, 19.19,

'Na heua dy faes ag amryw had.'

Wrth wneud hynny, yr ydych mewn perygl o gael pob math o drawsheintiad—

Y Llywydd: Trefn. Cawsoch bum munud.

Ron Davies: Efallai y gallaf gael peth amser gan y Democratiaid Rhyddfrydol ar gyfer hyn. Yr ydych mewn perygl o orfodi dwy set o organebau byw ynghyd i gystadlu mewn amgylchedd annaturiol o anghysurus. Mae pob math o beryglon i hynny ac mae hynny yn rheswm da arall pan y dylem wrthod y Gorchmynion hyn heddiw.

Helen Mary Jones: Ceisiwch ddilyn hynny. Wrth annog cyd-Aelodau o'r Cynulliad i wrthod y rheoliadau hyn heddiw, canolbwytiaf ar ddwy agwedd ar y ddadl—diogelu'r amgylchedd a hygredd gwleidyddol y Cynulliad hwn, ac, yn anad dim, y weinyddiaeth newydd.

Dros y canrifoedd, defnyddiwyd ac weithiau camdefnyddiwyd amgylchedd naturiol

horribly abused for profit. In this Assembly we have whole-heartedly embraced our statutory responsibility to promote sustainable development. Central to that responsibility is the duty to stop abusing our natural environment and to pass it on to future generations in a better condition than it is today. We can only do that if we at all times operate the precautionary principle in decision-making. If we do not know whether a development, an industrial technique, or a seed variety will damage the environment, then we should not permit its use.

I need not rehearse here the dangers of genetic material, of cross-pollination and of dangers to insects and other species. These regulations would only allow us, if we pass them, to reject the seed variety in the case of demonstrable imminent danger. This flies in the face of the precautionary principle. How on earth would we as an Assembly demonstrate imminent danger? Carwyn Jones says that we could interpret it widely—could we? What would we do with the judicial review from Monsanto on whether or not this is a close enough definition of imminent danger? It flies in the face of the repeatedly stated will of this Assembly, which is to keep Wales GM-free. That brings me to the politics.

We know where we want to stand on this as a National Assembly, and we know where the people of Wales stand. Yet the Minister is advised that, legally, we have to toe the MAFF line. It sometimes seems to see me that the legal advice given to our Ministers operates on a curious distortion of the precautionary principle. If there is any risk, however tiny, that any decision that one of our Ministers may wish to make could touch, however gently, on the boundaries of the Assembly's powers, they are advised not to take that decision. This is not good enough. In this case, we have other conflicting legal opinions. I am encouraged by Carwyn Jones telling us that he has read them, but I would be interested to know what he thinks of them and whether he has seriously considered them. This new partnership administration promised strong, robust government and it promised to put Wales first. In its document

Cymru yn ofnadwy am elw. Yn y Cynulliad hwn yr ydym wedi manteisio'n galonnog ar ein cyfrifoldeb statudol i hyrwyddo datlbygiad cynaliadwy. Hanfod y cyfrifoldeb yw'r ddyletswydd i atal y camddefnydd o'n hamgylchedd naturiol ac i'w drosglwyddo i genedlaethau'r dyfodol mewn cyflwr gwell nag ydyw heddiw. Dim ond wrth weithredu'r egwyddor o fod yn rhagofalus bob amser wrth wneud penderfyniadau y gallwn wneud hynny. Os na wyddom a fydd datblygiad, techneg ddiwydiannol, neu fath o had yn niweidio'r amgylchedd, yna ni ddylem ganiatáu iddo gael ei ddefnyddio.

Nid oes angen imi yma adrodd am beryglon deunydd genetig, trawsbeillio a pheryglon i bryfed a rhywogaethau eraill. Byddai'r rheoliadau hyn ond yn ein galluogi, pe baem yn eu pasio, i wrthod y math o had mewn achos o berygl amlwg sydd ar fin digwydd. Mae hyn yn mynd yn groes i'r egwyddor o fod yn rhagofalus. Sut ar y ddaear y byddem ni fel Cynulliad yn dangos perygl sydd ar fin digwydd? Dywed Carwyn Jones y gallem ei ddehongli'n eang—tybed? Beth fyddem yn ei wneud â'r arolwg barnwrol o Monsanto ar a yw hyn yn ddiffiniad digon agos ai peidio o berygl sydd ar fin digwydd? Mae'n mynd yn groes i'r ewyllys a nodir dro ar ôl tro gan y Cynulliad hwn, sef cadw Cymru yn rhydd o addasu genetig. Mae hynny yn fy arwain at y wleidyddiaeth.

Gwyddom ymhle y dymunwn sefyll ar hyn fel Cynulliad Cenedlaethol, a gwyddom ymhle y saif pobl Cymru. Eto i gyd cynghorir y Gweinidog fod yn rhaid inni, yn gyfreithiol, gadw at reolau MAFF. Weithiau ymddengys imi fod y cyngor cyfreithiol a roddir i'n Gweinidogion yn gweithredu ar wyrdroad rhyfedd o'r egwyddor o fod yn rhagofalus. Os oes unrhyw berygl, pa mor fach bynnag, y gallai unrhyw benderfyniad y dymunai un o'r Gweinidogion wneud gyffwrdd, pa mor dyner bynnag, ar ffiniau pwerau'r Cynulliad, fe'u cynghorir i beidio â chymryd y penderfyniad hwnnw. Nid yw hynny'n ddigon da. Yn yr achos hwn, mae gennyn safbwyntiau cyfreithiol eraill sydd yn gwrthdaro. Caf fy nghalonogi gan Carwyn Jones yn dweud wrthym ei fod wedi eu darllen, ond byddai gennyf ddiddordeb i wybod ei farn amdanynt ac a yw wedi eu hystyried o ddifrif. Addawodd y

it promises that it will, and this is worth repeating:

weinyddiaeth bartneriaeth newydd hon lywodraeth gref, rymus ac addawodd roi Cymru'n gyntaf. Yn ei dogfen mae'n addo gwneud hynny, ac mae hyn yn werth ei ailadrodd:

'operate the most restrictive policy possible within the context of existing EU legislation, on future commercial GM crop development within Wales.'

These regulations fall far short of the most restrictive policy possible, as we have already heard. Therefore, we in the Assembly should reject them today and send the Agriculture Minister back to look again at the legal position, to go back to MAFF and tell them that we will do things differently here in Wales, whether they like it or not. He will tell them that we will have tighter regulations within the EU framework and that we will do something practical, as a National Assembly, to keep Wales GM-free. The people of Wales expect this of the National Assembly. They will judge this new partnership administration harshly if it fails.

Mae'r rheoliadau hyn yn siomi'r polisi mwyaf cyfyng posibl, fel y clywsom eisoes. Felly, dylem ni yn y Cynulliad eu gwrthod heddiw ac anfon y Gweinidog Amaeth yn ôl i edrych eto ar y sefyllfa gyfreithiol, i fynd yn ôl at MAFF a dweud wrthynt y gwnawn bethau yn wahanol yma yng Nghymru, p'un a ydynt yn hoffi hynny ai peidio. Bydd yn dweud wrthynt y bydd gennym reoliadau tynnach o fewn fframwaith yr UE ac y byddwn yn gwneud rhywbeth ymarferol, fel Cynulliad Cenedlaethol, i gadw Cymru yn rhydd o addasu genetig. Mae pobl Cymru yn disgwyl hyn gan y Cynulliad Cenedlaethol. Byddant yn barnu'r weinyddiaeth bartneriaeth newydd hon yn llym os metha.

Tom Middlehurst: I listened carefully to Carwyn's impressive contribution to the debate today. I am somewhat reassured by his proposal for the introduction of an all-party task group to look at the GM issue.

Tom Middlehurst: Gwrandewais yn ofalus ar gyfraniad trawiadol Carwyn at y ddadl heddiw. Yr wyf yn teimlo rywfaint yn dawelach fy meddwl gan ei gynnig i gyflwyno tasglu ambleidiol i edrych ar fater addasu genetig.

Members will be aware that there is currently a farm trial in my constituency in Flintshire. That has caused considerable consternation among my constituents. We want to avoid any possibility of the sort of fiasco that resulted from decisions taken outside Wales, where they thought that this trial was taking place in Cheshire. The only satisfaction that I take in opposing the regulations is that we will be maintaining a status quo. My constituents are acutely concerned that we are in this situation.

Bydd yr aelodau yn ymwybodol o brofion ar fferm yn fy etholaeth yn Sir y Fflint ar hyn o bryd. Achosodd hynny lawer o bryder ymhlith fy etholwyr. Dymunwn osgoi unrhyw bosibilrwydd o'r math o ffasgo a ddigwyddodd o ganlyniad i benderyfniadau a wnaethpwyd y tu allan i Gymru, lle tybient fod y profion hyn yn digwydd yn Sir Gaer. Yr unig foddhad a gâf o wrthwynebu'r rheoliadau yw y byddwn yn cynnal *status quo*. Mae fy etholwyr yn dra phryderus ein bod yn y sefyllfa hon.

I said that I am somewhat reassured by Carwyn's proposals, but I am not prepared at this stage to underwrite the sort of outcomes that such an all-party task group might have. I will therefore maintain my position, and I will oppose these regulations today.

Dywedais fy mod yn teimlo'n dawelach fy meddwl gan gynigion Carwyn, ond nid wyf yn barod ar hyn o bryd i warantu'r math o ganlyniadau y gallai tasglu ambleidiol o'r fath eu cael. Byddaf felly yn dal fy nhir, a gwrthwynebaf y rheoliadau hyn heddiw.

Rhodri Glyn Thomas: Yr wyf yn gwerthfawrogi gwaith Carwyn wrth geisio

Rhodri Glyn Thomas: I appreciate Carwyn's work in trying to respond to the

ymateb i'r hyn a benderfynwyd yn y Pwyllgor Amaethyddiaeth a Datblygu Gwledig ac yn y Siambr hon. Dangosodd barodrwydd i geisio cynnwys penderfyniadau'r Pwyllgor a'r Cynulliad fel corff yn ei ymateb i'r rheoliadau hyn. Fodd bynnag, bydd ef wedi synhwyro erbyn hyn fod yr ymateb hwnnw wedi'i ddyfarnu'n annigonol yn y drafodaeth hon, fel y bydd, yr wyf yn sicr, yn y bleidlais a'i dilyn.

Gwerthfawrogaf hefyd ei fod yn sôn am ailgodi'r grŵp strategol i drafod hyn eto, ac i wneud hynny'n gynhwysol drwy gynnwys cynrychiolwyr o bob blaid. Mae'n anffodus na chafodd y grŵp strategol hwn ei alw i drafod y materion hyn cyn y drafodaeth hon a chyn y penderfyniad ar y rheoliadau. Byddai hynny efallai wedi caniatáu inni ddarganfod ffordd a fyddai wedi bod yn dderbyniol i bawb.

Dylid ystyried dau bwynt. Yr ydym yn sôn am ddymuniad y Cynulliad i sicrhau bod Cymru yn rhydd—hyd y gall fod yn rhydd—o gnydau GM, oherwydd nad ydym wedi ein hargyhoeddi eu bod yn ddiogel. Fodd bynnag, apeliad arnom i beidio â chau ein llygaid i'r cyd-destun ehangach a bod yn gwbl fewnblyg. Nid ydym yn poeni am yr effaith ar Gymru yn unig, ond hefyd am yr effaith ar Loegr, yr Alban, Gogledd Iwerddon, ac ar Ewrop. Mae'n rhaid bod yn ymwybodol o hynny a phwyso i weld y gwledydd hynny hefyd yn rhydd o GM a'i fygythiadau.

Hefyd, yr wyf yn atgoffa'r Cynulliad a'r Gweinidog bod gan y Cynulliad gyfrifoldeb statudol dros ddatblygu cynaliadwy. A fyddwn yn dadlau bod cynhyrchu bwyd mewn ffordd annaturiol, drwy ei newid a'i addasu'n enetig, yn gynaliadwy? A fyddwn yn caniatáu i hynny ddigwydd? Onid yw hynny'n tansilio ein cyfrifoldebau am ddatblygu cynaliadwy? Pleidleisiaf yn erbyn y rheoliadau oherwydd y rhesymau a grybwyllais. Gobeithiaf y gallwn sicrhau yn y dyfodol ein bod yn cyfrannu'n greadigol tuag at y broses o ddiogelu Cymru, Prydain ac Ewrop o'r peryglon a all fod yn gysylltiedig â chnydau GM.

11:12 a.m.

decisions that were made in the Agriculture and Rural Development Committee and in this Chamber. He showed a willingness to try to include the decisions of the Committee and the Assembly as a body in his response to these regulations. However, he will have sensed by now that that response has been judged insufficient in this discussion, as I am sure it will be in the vote that follows.

I appreciate also that he is talking about reconvening the strategic group to discuss this again, and doing that inclusively by including representatives of every party. It is unfortunate that this strategic group was not called to discuss these matters before this discussion and before the decision on the regulations. That would perhaps have allowed us to find a way that would have been acceptable to everyone.

Two points should be considered. We are talking about the Assembly's wish to ensure that Wales is free—inasmuch as it can be free—of GM crops, because we are not convinced that they are safe. However, I urge that we do not close our eyes to the wider context and become completely insular. We are not worried only about the impact on Wales, but also about the impact on England, Scotland, Northern Ireland, and on Europe. We must be aware of that and bring pressure to bear so that we can also see those countries free of GM and its threats.

Also, I remind the Assembly and the Minister that the Assembly has a statutory responsibility for sustainable development. Are we going to argue that producing food in an unnatural way, by genetically changing and modifying it, is sustainable? Will we allow that to happen? Does that not undermine our responsibility for sustainable development? I will vote against the regulations because of the reasons I mentioned. I hope that we can in future ensure that we contribute creatively to safeguarding Wales, Britain and Europe from the dangers that could be associated with GM crops.

Mick Bates: I declare an interest as a farmer. This debate is thoughtful and Ron Davies's contribution was immensely enjoyable. However, I question his source of information about planting seeds. It is not altogether reliable in this context, as Charles Darwin discovered, and it brought him into conflict with that source. People believed in it to such an extent that he proposed a different way forward. That is what this debate is about: a way forward. As Darwin found, in the scientific context, hybrid vigour—when two species come together—is the way of evolution. I propose that that is what the Assembly is about. Let us move forward. Let us find a way, with hybrid vigour, to bring credibility to this species.

In the past, this debate has been subject to a great deal of political gesturing. That gesturing from those on my right has led to a way forward. I also want to praise the Minister's approach to this matter in an all-party strategic group. I guarantee that we will find a way forward. There is a will to find greater protection for Wales. Let us put the concerns that we have expressed into action. That is the critical point of this debate. As many people said, the regulations as they stand are totally unsatisfactory. There is no question that their transposition from a directive into regulations is incomplete. We should accept the confusion and try to bring greater clarity to the situation and allow the Ministry of Agriculture, Fisheries and Food to deal with all the hassle of the regulations. Their biggest test will be when Chardon LL is presented for listing. That will be the critical point for us to test our courage and will in rejecting that GM seed. We must reject it. We have already stated that we want a green, clean Cymru. That is our aim in agriculture. We do not want to create an industry in which we promote organic farming and jeopardise that by allowing GM seeds to be planted in Wales.

Marketing regulations—the next step that we will discuss—are the way forward. Then we will see that we also need—and I am grateful for Rhodri Glyn's comments on this matter—a way forward on a UK level, because we

Mick Bates: Datganaf fuddiant fel ffermwr. Mae'r ddadl hon yn ystyriol ac roedd cyfraniad Ron Davies yn hynod o ddifyr. Fodd bynnag, yr wyf yn amau ffynhonnell ei wybodaeth ynglŷn â phlannu hadau. Nid yw'n hollol ddibynadwy yn y cyswllt hwn, fel y darganfu Charles Darwin, ac achosodd iddo wrthdaro â'r ffynhonnell honno. Credai pobl ynddi i'r fath raddau fel y cynigiodd ffordd wahanol ymlaen. Dyna ddiben y ddadl hon: ffordd ymlaen. Fel y canfu Darwin, yn y cyd-destun gwyddonol, egni hybrid—pan ddaw dau rywogaeth ynghyd—yw ffordd esblygiad. Cynigiau mai dyna ddiben y Cynulliad. Gadewch inni symud ymlaen. Gadewch inni ddarganfod ffordd, ag egni hybrid, i ddod â hygyrdd i'r rhywogaeth hon.

Yn y gorffennol, bu'r ddadl hon yn destun cryn dipyn o ystumiau gwleidyddol. Mae'r ystumio hwnnw gan y rheini i'r dde imi wedi arwain at ffordd ymlaen. Hoffwn hefyd ganmol ymagwedd y Gweinidog at y mater hwn o fewn grŵp strategol amlbleidiol. Gwarantaf y canfyddwn ffordd ymlaen. Mae ewyllys yn bodoli i ddod o hyd i fwy o ddiogelwch i Gymru. Gadewch inni roi'r pryderon a fynegwyd ar waith. Dyna bwynt tyngedfennol y ddadl hon. Fel y dywedodd llawer o bobl, mae'r rheoliadau fel ag y maent yn hollol anfodhaol. Does dim dwywaith bod eu trawsosod o gyfarwyddeb i reoliadau yn anghyflawn. Dylem dderbyn y dryswch a cheisio dod â mwy o eglurder i'r sefyllfa a chaniatáu i'r Weinyddiaeth Amaethyddiaeth, Pysgodfeydd a Bwyd ymdrin â holl drafferthoin y rheoliadau. Daw'r prawf mwyaf pan gaiff Chardon LL ei gyflwyno i'w restru. Dyna fydd y pwynt tyngedfennol inni brofi ein dewrder a'n hewyllys wrth wrthod yr hedyn GM hwnnw. Rhaid inni ei wrthod. Datganwyd eisoes ein bod am gael Cymru werdd, lân. Dyna ein nod mewn amaethyddiaeth. Nid ydym am greu diwydiant lle hyrwyddir ffermio organig a pheryglu hynny drwy ganiatáu i hadau a addaswyd yn enetig gael eu plannu yng Nghymru.

Rheoliadau marchnata—y cam nesaf a drafodwn—yw'r ffordd ymlaen. Yna gwelwn fod angen—ac yr wyf yn ddiolchgar am sylwadau Rhodri Glyn ar y mater hwn—ffordd ymlaen hefyd ar lefel y DU, oherwydd

must remember that as yet, the consultation about separation distances on GM crops is not complete. Nobody knows where you can plant them safely in order to protect other crops and wildlife. Therefore, we must ensure that the consultation on separation is in place, that our attitude to the marketing regulations is clear and we get the protection that Wales needs. What we wish to achieve is, after all, a UK moratorium, as stated in the partnership. It is no good having GM crops planted on the borders of Wales that will contaminate the crops of Wales. That must be remembered. The Liberal Democrats have a free vote on the issue and I will vote against the regulations in accordance with our policy.

Carwyn Jones: I am grateful for Members' observations on these regulations. However, Elin was the only person who dealt with the detail of them. Everybody else spoke mainly with emotion.

On the national list procedure, the national list, according to the European Union legislation, must be a UK national list. There is no scope for Wales to have its own national list. That is why we do not have the control that we might want over these regulations. The only way that we can have our own national list is to become a sovereign state in the same way as France and Spain. [PLAID CYMRU ASSEMBLY MEMBERS: 'Hear, hear.'] I see that traps are easy to set for Plaid Cymru. After that reaction, we know at last what Plaid Cymru stands for—an independent sovereign state. I am glad that that has been clarified.

That is the situation with regard to the national lists. As a result, it has to be done on a UK basis. England, Scotland and Northern Ireland have accepted these regulations. Therefore, I have to be honest with the National Assembly and say that we are likely to be outvoted. I will, of course, continue to make the submissions that I hear today. It is incorrect to say that this is English driven.

Carwyn Jones: This is not English driven.

rhaid inni gofio nad yw'r ymgynghoriad ynghylch pellteroedd gwahanu ar gnydau a addaswyd yn enetig yn gyflawn hyd yn hyn. Ni wŷr neb ymhle y gallwch eu plannu yn ddiogel er mwyn diogelu cnydau eraill a bywyd gwyllt. Felly, rhaid inni sicrhau bod yr ymgynghoriad ar wahanu yn ei le, bod ein hagwedd at y rheoliadau marchnata yn glir a'n bod yn cael y diogelwch y mae Cymru ei angen. Mae'r hyn a ddymunwn ei gyflawni, wedi'r cyfan, yn foritoriwm ar gyfer y DU, fel y nodir yn y bartneriaeth. Waeth inni heb â phlannu cnydau a addaswyd yn enetig ar ffin Cymru a fydd yn heintio cnydau Cymru. Rhaid cofio hynny. Mae gan y Democratiaid Rhyddfrydol bleidlais rydd ar y mater a phleidleisiaf yn erbyn y rheoliadau yn unol â'n polisi.

Carwyn Jones: Yr wyf yn ddiolchgar am sylwadau'r Aelodau ar y rheoliadau hyn. Fodd bynnag, Elin oedd yr unig berson a ddeliodd â'r manylion. Siarad yn emosiynol wnaeth pawb arall yn bennaf.

O ran gweithdrefn y rhestr genedlaethol, rhaid i'r rhestr genedlaethol, yn ôl deddfwriaeth yr Undeb Ewropeaidd, fod yn rhestr genedlaethol ar gyfer y DU. Nid oes cyfle i Gymru gael ei rhestr genedlaethol ei hun. Dyna pam nad oes gennym y rheolaeth y dymunem ei chael dros y rheoliadau hyn. Yr unig ffordd inni gael ein rhestr genedlaethol ein hun yw drwy fod yn wladwriaeth sofran yn yr un modd â Ffrainc a Sbaen. [AELODAU PLAID CYMRU O'R CYNULLIAD: 'Clywch, clywch.'] Gwelaf ei bod yn hawdd gosod trapiau ar gyfer Plaid Cymru. Ar ôl yr ymateb hwn, gwyddom o'r diwedd dros beth y mae Plaid Cymru yn sefyll—gwladwriaeth sofran annibynnol. Yr wyf yn falch fod hynny wedi'i egluro.

Dyna'r sefyllfa o ran y rhestrau cenedlaethol. O ganlyniad, rhaid ei wneud ar sail y DU. Derbyniodd Lloegr, yr Alban a Gogledd Iwerddon y rheoliadau hyn. Felly, rhaid imi fod yn onest â'r Cynulliad Cenedlaethol a dweud ei bod yn debygol y cawn ein trechu drwy bleidlais. Byddaf, wrth gwrs, yn parhau i wneud y cyflwyniadau a glywaf heddiw. Nid yw'n gywir dweud mai'r Saeson sydd y tu ôl i hyn.

Carwyn Jones: Nid y Saeson sydd y tu ôl i

The main drivers of these regulations are not MAFF but other territories within the UK. If some of them had had their way we would not be taking this decision here today. It is incorrect to say that this is in some way England imposing burdens on Wales. It is incorrect because Scotland and Northern Ireland are equally as keen for these regulations to be adopted. That must be clarified.

Rhodri Glyn Thomas: I want to clarify the position on listing. You said that if we vote against the regulation—we are all aware that the vote is likely to go against the regulations today—you will make representations to your fellow Ministers in England, Scotland and Northern Ireland, but you will be outvoted and the regulations will go ahead. Is that the situation or would they be unable to go ahead unless you agreed to it?

Carwyn Jones: It can go ahead without our agreement as this is a UK member state matter. It is an anomaly in the devolution process that in the past there would have been consultation with territorial Secretaries of State who, inevitably, would have signed and taken the party line most of the time. That anomaly has not been addressed within the National Assembly. As we now have elected bodies, the legal reality is that, even though we can take a decision on this, we can only take it in a certain way. We do not have complete freedom to do so, which is something that possibly needs to be examined in future.

The seeds marketing regulations are different. They allow us far more scope to make our own decisions. Friends of the Earth made representations in England in the summer about certain regulation, which was then moved to the seed marketing regulations. It was thought at that time that the matter was resolved, but ever since then there has been a legal ping-pong between both sides, with new issues being introduced like rabbits out of a hat. As a result, it has proved impossible to resolve the situation.

I have read all the legal advice. I am used to

hyn. Nid MAFF sydd y tu ôl i'r rheoliadau hyn yn bennaf ond tiriogaethau eraill o fewn y DU. Pe byddai rhai ohonynt wedi cael eu ffordd ni fyddem yn gwneud y penderfyniad hwn yma heddiw. Nid yw'n gywir dweud mai Lloegr sydd mewn rhyw ffordd yn gosod y pwysau hyn ar Gymru. Mae hynny'n anghywir am fod yr Alban a Gogledd Iwerddon yr un mor awyddus i fabwysiadu'r rheoliadau hyn. Rhaid gwneud hynny'n glir.

Rhodri Glyn Thomas: Hoffwn egluro'r sefyllfa ar restru. Dywedasoeh pe baem yn pleidleisio yn erbyn y rheoliad—yr ydym i gyd yn ymwybodol fod y bleidlais yn debygol o fynd yn erbyn y rheoliadau heddiw—y byddwch yn cyflwyno sylwadau i'ch cyd Weinidogion yn Lloegr, yr Alban a Gogledd Iwerddon, ond cewch eich trechu drwy bleidlais ac fe aiff y rheoliadau yn eu blaen. Ai dyna'r sefyllfa neu a fyddent yn methu â bwrw ymlaen oni fyddwch yn cytuno iddo?

Carwyn Jones: Gall fwrw ymlaen heb ein cytundeb ni am mai mater i aelod-wladwriaethau'r DU ydyw. Mae'n eithriad yn y broses ddatganoli y byddai ymgynghoriad wedi digwydd yn y gorffennol gydag Ysgrifenyddion Gwladol y gwladwriaethau a fyddai, yn anochel, wedi arwyddo a chymryd polisi'r blaid y rhan fwyaf o'r amser. Nid aethpwyd i'r afael â'r eithriad hwnnw o fewn y Cynulliad Cenedlaethol. Gan fod gennym gyrrff etholedig bellach, y realiti cyfreithiol yw, er y gallwn wneud penderfyniad ar hyn gallwn ond ei wneud mewn ffordd benodol. Nid ydym yn hollol rydd i wneud hynny, ac mae hyn yn rhywbeth y bydd angen ei archwilio o bosibl yn y dyfodol.

Mae'r rheoliadau marchnata hadau yn wahanol. Maent yn caniatáu llawer mwy o gyfle inni wneud ein penderfyniadau ein hunain. Gwnaeth Cyfeillion y Ddaear yn Lloegr sylwadau yn ystod yr haf ynglŷn â rheoliad penodol, a symudwyd wedyn at y rheoliadau marchnata hadau. Credwyd ar y pryd fod y mater wedi'i ddatrys, ond byth ers hynny cafwyd ping-pong cyfreithiol rhwng y ddwy ochr, a chyflwynwyd materion newydd fel cwingod allan o het. O ganlyniad, mae datrys y sefyllfa yn amhosibl.

Darllenais yr holl gyngor cyfreithiol. Yr wyf

that. I have not dismissed any of the points that have been put forward. There were merits to them all. Having looked at all the legal points raised, my personal opinion is that the regulations are sufficient. I am not saying that they are perfect and I am not saying that when the strategy group is convened that they cannot be improved upon and submissions then made to the other territorial ministers. That is worth saying.

With the exception of Elin, nobody has mentioned regulations 5.4 and 11. I come back to my original point: we all want to ensure that we in Wales have a different policy on GM. I do not disagree with that. That is an excellent idea and we always need to be seen to be doing things differently in Wales. These regulations are not the weapons to use. The seeds marketing regulations can be viewed as a way of providing a particular Welsh policy on GM crops. These regulations are problematic in that regard. That said, I wait to see what the strategy group will have to say on that. As far as timing is concerned, these regulations should have been made in February. They were approved by England and Scotland in the spring. It is now nearly November. We have had a lot of time to negotiate. There has been much negotiation and consideration of all the legal advice that has been provided by outside organisations. Now, the matter has to come before the National Assembly. We have to take a decision one way or another. That is a matter for the Members.

11:22 a.m.

*Cynnig: O blaid 10, Ymatal 0, Yn erbyn 42.
Motion: For 10, Abstain 0, Against 42.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Davidson, Jane
Davies, Andrew
Essex, Sue
Evans, Delyth
German, Michael
Hart, Edwina
Hutt, Jane
Jones, Carwyn
Lewis, Huw

wedi arfer â hynny. Ni wrthodais unrhyw un o'r pwyntiau a gynigiwyd. Yr oedd rhinweddau gan bob un. Ar ôl edrych ar yr holl bwyntiau cyfreithiol a godwyd, fy marn bersonol yw bod y rheoliadau yn ddigonol. Ni ddywedaf eu bod yn berffaith ac ni ddywedaf na ellid eu gwella ac y gellid gwneud cyflwyniadau i weinidogion gwladwriaethau eraill wedyn pan fydd y grŵp strategaeth yn cyfarfod. Mae'n werth dweud hynny.

Ag eithrio Elin, nid oes neb wedi crybwyll rheoliadau 5.4 ac 11. Dychwelaf at fy mhwynt gwreiddiol: yr ydym oll am sicrhau bod gennym bolisi gwahanol yng Nghymru ar addasu genetig. Nid anghytunaf â hynny. Mae hynny'n syniad gwych ac mae angen inni gael ein gweld yn gwneud pethau'n wahanol yng Nghymru bob amser. Nid y rheoliadau hyn yw'r arfau i'w defnyddio. Gellir ystyried y rheoliadau marchnata hadau fel ffordd o ddarparu polisi Cymreig arbennig ar gnydau a addaswyd yn enetig. Mae'r rheoliadau hyn yn ddadleuol o'r safbwynt hwnnw. Ar ôl dweud hynny, arhosaf i weld beth fydd gan y grŵp strategaeth i'w ddweud am hynny. Cyn belled ag y bo'r amseru yn y cwestiwn, dylid bod wedi llunio'r rheoliadau hyn yn Chwefror. Fe'u cymeradwywyd gan Loegr a'r Alban yn y gwanwyn. Mae bron yn fis Tachwedd bellach. Yr ydym wedi cael llawer o amser i negodi. Cafwyd llawer o negodi ac ystyriwyd yr holl gyngor cyfreithiol a ddarparwyd gan sefydliadau allanol. Yn awr, rhaid i'r mater ddod gerbron y Cynulliad Cenedlaethol. Rhaid inni wneud penderfyniad un ffordd neu'r llall. Mater i'r Aelodau yw hynny.

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Barrett, Lorraine
Bates, Mick
Black, Peter
Bourne, Nick
Butler, Rosemary
Chapman, Christine
Dafis, Cynog
Davies, David
Davies, Geraint

Randerson, Jenny

Davies, Glyn
 Davies, Janet
 Davies, Jocelyn
 Davies, Ron
 Edwards, Richard
 Feld, Val
 Gibbons, Brian
 Gregory, Janice
 Griffiths, John
 Gwyther, Christine
 Halford, Alison
 Hancock, Brian
 Jones, Elin
 Jones, Gareth
 Jones, Helen Mary
 Jones, Ieuan Wyn
 Law, Peter
 Lloyd, David
 Melding, David
 Middlehurst, Tom
 Morgan, Jonathan
 Neagle, Lynne
 Pugh, Alun
 Richards, Rod
 Rogers, Peter
 Ryder, Janet
 Sinclair, Karen
 Thomas, Gwenda
 Thomas, Owen John
 Thomas, Rhodri Glyn
 Wigley, Dafydd
 Williams, Kirsty
 Williams, Phil

*Gwrthodwyd y cynnig.
 Motion rejected.*

Y Llywydd: Byddaf yn derbyn cynnig trefniadol i ymestyn y trafodion er mwyn diogelu'r ddadl fer ddiddorol—maen nhw'n ddiddorol bob amser, wrth gwrs—a fydd yn digwydd yn ddiweddarach.

The Presiding Officer: I will accept a procedural motion to extend the proceedings in order to protect the interesting short debate—they are always interesting, of course—which will take place later.

Y Llyfrgell Genedlaethol The National Library

The Presiding Officer: I have selected amendments 1 and 2 in the name of Owen John Thomas.

Y Llywydd: Yr wyf wedi dewis gwelliannau 1 a 2 yn enw Owen John Thomas.

The Minister for Culture and Sports (Jenny Randerson): I propose that

Y Gweinidog dros Ddiwylliant a Chwaraeon (Jenny Randerson): Cynigiaf fod

the National Assembly

y Cynulliad Cenedlaethol yn

welcomes the National Library's plans to open up its collections and services to a larger number of users and a wider range of users, with a special emphasis on reaching

croesawu cynlluniau'r Llyfrgell Genedlaethol i agor ei chasgliadau a'i gwasanaethau i fwy o ddefnyddwyr ac amrywiaeth ehangach o ddefnyddwyr, gan

those engaged in learning; and to co-operate with other cultural and educational organisations in order to make best use of the resources that are available;

supports the National Library's proposal to undertake a large scale extension in the collections and services which it provides remotely, mainly in digital form over the internet, to users in Wales and around the world;

endorses the policy of the New Opportunities Fund to provide financial assistance to enable all public libraries, where practicable, to be on-line and linked to the National Grid for Learning by the end of 2002; and

encourages all public library authorities, and the National Library, to consolidate and develop their roles in tackling social disadvantage and providing opportunities for learning.

The motion refers to the National Library and to policy in public libraries.

I am delighted that we have reached this debate at last, because I remember complaining when it was withdrawn last June, and it has been withdrawn at least once since then. This is clearly an important topic.

I firmly believe in the continuing development of our libraries. I am sure that all of us here today, and members of our families, have either been regular borrowers or have sought information from libraries from time to time. Whatever our background or income, we can go into a library and come out with a pile of books and, nowadays, with a CD or a tape or the answer to a question. A library card is a key to knowledge and information. It is a key to culture and a key to our two languages. This tradition dates back to the Public Libraries Act 1850.

I begin with a few words about the National Library. It has traditionally been thought of as a rather enclosed and academic institution, but times are changing and the Library is

roi pwyslais arbennig ar gyrraedd y rhai hynny sydd yn dysgu; ac i gydweithio â sefydliadau diwylliannol ac addysgol eraill er mwyn gwneud y defnydd gorau o'r adnoddau sydd ar gael;

cefnogi cynnig y Llyfrgell Genedlaethol i ymgymryd â phrosiect ar raddfa eang i ehangu'r casgliadau a'r gwasanaethau y mae'n eu darparu i ddefnyddwyr mewn rhannau eraill o Gymru a ledled y byd, yn bennaf ar ffurf ddiigidol dros y rhyngwrwyd;

cymradwyo polisi'r Gronfa Cyfleoedd Newydd i ddarparu cymorth ariannol er mwyn i bob llyfrgell gyhoeddus, lle y bo'n ymarferol, allu mynd ar-lein a chael ei chysylltu â'r Grid Cenedlaethol ar gyfer Dysgu erbyn diwedd 2002; ac yn

annog yr holl awdurdodau sydd yn rhedeg llyfrgelloedd cyhoeddus, a'r Llyfrgell Genedlaethol, i atgyfnerthu a datblygu'u rôl o ran mynd i'r afael ag anfantais gymdeithasol a darparu cyfle i ddysgu.

Cyfeiria'r cynnig at y Llyfrgell Genedlaethol ac at bolisiau mewn llyfrgelloedd cyhoeddus.

Yr wyf wrth fy modd ein bod wedi cyrraedd y ddadl hon o'r diwedd, oherwydd cofiaf gwyno pan gafodd ei thynnu yn ôl fis Mehefin diwethaf, ac mae wedi'i thynnu yn ôl o leiaf unwaith ers hynny. Mae hwn yn amlwg yn bwnc pwysig.

Credaf yn gryf yn natblygiad parhaus ein llyfrgelloedd. Yr wyf yn siŵr bod pob un ohonom yma heddiw, ac aelodau o'n teuluoedd, naill ai wedi bod yn fenthycwyr rheolaidd neu wedi chwilio am wybodaeth mewn llyfrgelloedd o bryd i'w gilydd. Waeth beth fo'n cefndir neu'n hincwm, gallwn fynd i lyfrgell a dod oddi yno gyda llwyth o lyfrau ac, erbyn hyn, â chryno ddisg neu dâp neu'r ateb i gwestiwn. Mae cerdyn llyfrgell yn allwedd i wybodaeth. Mae'n allwedd i ddiwylliant ac yn allwedd i'n dwy iaith. Dyddia'r traddodiad hwn o Ddeddf Llyfrgelloedd Cyhoeddus 1850.

Dechreuaf gydag ychydig eiriau am y Llyfrgell Genedlaethol. Yn draddodiadol, fe'i hystyriwyd yn sefydliad braidd yn gaeedig ac academiaidd, ond mae'r oes yn newid ac felly

changing too. The Library must continue to serve scholarship and research, but that is not enough. We have all come to realise that it is ideally placed to do more for the people of Wales and for people all over the world who are interested in Wales. That clearly has implications for our economy and tourism.

I am pleased to pay tribute to the President, Dr R Brinley Jones, and the librarian, Andrew Green, with whom I spoke at length yesterday, for the positive way in which they have responded to the agenda for the Assembly. From the outset, it was clear that they understood the new political situation in Wales and were determined to support our values and objectives. For example, they recognised our desire for openness and transparency and so, with our support, they carried out a public consultation exercise on the role of the Library. They understood our belief in co-operation. Therefore, during the past year, they increased their partnerships with other organisations in Wales and beyond, with other libraries, museums, archives, the Wales Tourist Board, the Objective 1 information age partnership and the British Council.

I want to refer to two projects on which the Library is working hard, on top of the essential core functions which they have to undertake. The Library is transforming the facilities available to visitors in Aberystwyth so that everyone of all ages and backgrounds can see what the Library has to offer. Once completed, the visitor experience project will create a new entrance, a multi-media theatre, classroom facilities, a new restaurant and a shop.

What will this mean to people in practice? Disabled visitors will be able to enter the Library easily by means of a ramp. A group of school children will be able to watch a documentary film of their town in the 1930s; the film might be introduced by one of the Library's experienced curators, who would also show the children other exhibits from the same period, such as photographs, letters, documents or they could play sound recordings. The group might enjoy the new

hefyd y Llyfrgell. Rhaid i'r Llyfrgell barhau i wasanaethu ysgolheictod ac ymchwil, ond nid yw hynny'n ddigon. Yr ydym oll wedi dod i sylweddoli ei fod mewn sefyllfa ddelfrydol i wneud mwy dros bobl Cymru a thros bobl ledled y byd sydd â diddordeb yng Nghymru. Yn amlwg, mae gan hynny oblygiadau i'n heconomi a'n twristiaeth.

Hoffwn dalu teyrnged i'r Llywydd, Dr R Brinley Jones, a'r llyfrgellydd, Andrew Green, y siaradais â hwy am gryn amser ddoe, am y ffordd gadarnhaol y maent wedi ymateb i'r agenda ar gyfer y Cynulliad. O'r cychwyn cyntaf, yr oedd yn amlwg eu bod yn deall y sefyllfa wleidyddol newydd yng Nghymru a'u bod yn benderfynol o gefnogi ein gwerthoedd a'n hamcanion. Er enghraifft, cydnabuasant ein hawydd i fod yn agored ac yn eglur ac felly, gyda'n cymorth, cynhaliwyd ymarfer ymgynghori cyhoeddus ar rôl y Llyfrgell. Yr oeddent yn deall ein cred mewn cydweithredu. Felly, yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, cynyddasant eu partneriaethau gyda sefydliadau eraill yng Nghymru a thu hwnt, gyda llyfrgelloedd eraill, amgueddfeydd, archifdai, Bwrdd Croeso Cymru, partneriaeth oes wybodaeth Amcan 1 a'r Cyngor Prydeinig.

Hoffwn gyfeirio at ddau brosiect y mae'r Llyfrgell yn gweithio'n galed arnynt, yn ychwanegol i'r swyddogaethau craidd hanfodol y mae'n rhaid iddynt ymgymryd â hwy. Mae'r Llyfrgell yn trawsnewid y cyfleusterau sydd ar gael i ymwelwyr yn Aberystwyth fel y gall pawb o bob oed a chefnidir weld yr hyn sydd gan y Llyfrgell i'w gynnig. Unwaith y bydd wedi'i gwblhau, bydd y prosiect profiad ymwelwyr yn creu mynediad newydd, theatr aml-gyfrwng, cyfleusterau ystafell ddogfen, bwyty newydd a siop.

Beth fydd hyn yn ei olygu i bobl yn ymarferol? Bydd ymwelwyr anabl yn gallu cael mynediad hawdd i'r Llyfrgell drwy gyfrwng ramp. Bydd grŵp o blant ysgol yn gallu gwyllo ffilm ddogfen o'u tref yn y 1930au; gallai un o guradwyr profiadol y Llyfrgell gyflwyno'r ffilm a fyddai hefyd yn dangos arddangosion eraill i'r plant o'r un cyfnod, fel ffotograffau, llythyrau, dogfennau neu gallent chwarae recordiadau sain. Gallai'r grŵp fwynhau'r bwyty newydd neu

restaurant or call in at the shop to buy souvenirs.

The Library has already shown its potential for increasing visitor numbers with its successful Owain Glyndŵr exhibition. Nearly 70,000 people came through the doors to visit that exhibition. This shows how effectively the Library can use the knowledge of its staff and the materials at its disposal.

Dafydd Wigley: Yr oeddwn am godi cwestiwn ynghylch rhywbeth y cyfeiriasoch ato'n gynharach, o ran egwyddorion y gwasanaeth llyfrgelloedd, ond y mae'n berthnasol yng nghyd-destun y Llyfrgell Genedlaethol hefyd.

Mae'r Llyfrgell Genedlaethol i fod i gael copi o bopeth a gyhoeddir. Yn ymarferol, mae'r llyfrgelloedd o gwmpas Cymru heb gopi o'r rhan fwyaf o bethau sydd ar gael ac weithiau yn gorfod eu cael o ardaloedd eraill, ac weithiau nid o'r Llyfrgell Genedlaethol ond o Loegr. Mae pobl ddi-waith yn aml yn gorfod talu, efallai punt y tro, i fenthyg llyfrau os ydynt yn gorfod dod o lyfrgelloedd heblaw y llyfrgell leol.

A fydddech yn fodlon ystyried cael polisi drwy Gymru i sicrhau bod pobl ddi-waith, pobl anabl a phobl eraill, os ydynt yn gorfod benthyg llyfr o ardal arall, yn ei gael heb orfod talu er mwyn iddynt gael y fantais o'r egwyddor sylfaenol y cyfeiriasoch ati?

Jenny Randerson: I agree wholeheartedly. I have been involved in a constituency matter in which that has been an issue for an unemployed person. You are racing ahead slightly, because there are two points in my speech that will give you some comfort. One is a new set of public library standards, which we could use to try to address that issue. There is also, through the New Opportunities fund and digitalisation, the opportunity to provide much better facilities for people who are on low incomes or are unemployed.

I talked about the Owain Glyndŵr exhibition. I want to move on to another aspect of the

ymweld â'r siop i brynu cofroddion.

Dangosodd y Llyfrgell ei photensial eisoes i gynyddu nifer yr ymwelwyr gyda'i harddangosfa lwyddiannus am Owain Glyndŵr. Daeth ymron i 70,000 o bobl drwy'r drysau i ymweld â'r arddangosfa honno. Mae hyn yn dangos pa mor effeithiol y gall y Llyfrgell ddefnyddio gwybodaeth ei staff a'r deunyddiau sydd ar gael iddi i'w defnyddio.

Dafydd Wigley: I wanted to ask a question about something you referred to earlier, regarding the principles of the libraries service, but it is also relevant in the context of the National Library.

The National Library should receive a copy of everything that is published. In practice, libraries around Wales do not have a copy of most of the available publications and sometimes they have to acquire them from other areas, and sometimes not from the National Library but from England. Unemployed people often have to pay, maybe a pound a time, to borrow books if they have to come from libraries other than their local library.

Would you be willing to consider having an all-Wales policy to ensure that unemployed people, disabled people and others, if they have to borrow a book from another area, receive it free of charge so that they have the advantage of the fundamental principle to which you referred?

Jenny Randerson: Cytunaf yn llwyr. Yr wyf wedi bod yn ymwneud â mater etholaethol lle bu hynny yn broblem i berson di-waith. Yr ydych yn neidio ymlaen i raddau, oherwydd mae dau bwynt yn fy araith a fydd yn rhoi rhywfaint o gysur ichi. Y cyntaf yw cyfres newydd o safonau i lyfrgelloedd cyhoeddus, y gellid eu defnyddio i geisio ymdrin â'r broblem honno. Hefyd, drwy'r gronfa Cyfleoedd Newydd a digidoli, ceir cyfle i ddarparu cyfleusterau llawer gwell i bobl sydd ar incwm isel neu sydd yn ddi-waith.

Soniais am yr arddangosfa Owain Glyndŵr. Hoffwn symud ymlaen i agwedd arall ar y

National Library, because we are not only dealing with going to the National Library. We cannot take the world to Aberystwyth but we can take Aberystwyth to the world.

Brian Hancock: Before you leave Owain Glyndŵr, do you agree that there would have been more visitors to the Pennal letter and the Owain Glyndŵr exhibition if the National Library had been open on Sundays, particularly since it is the six-hundredth anniversary of that letter and that the anniversary of that date fell on a weekend?

Jenny Randerson: I cannot comment on past decisions, but it is that kind of approach which we need to take on board if we are going to truly open up both the National Library and public libraries.

The Library has started the process of taking Aberystwyth to the world by putting on the internet, in a user-friendly way, listings of the Library's contents and copies of items from its collection. People all over the world can log-on to the Library's website from their library, school or home and can, for example, see 4,000 paintings by Welsh artists such as Will Roberts, Sir Kyffin Williams and others. I am sure that you have noticed when you have taken visitors around the Assembly building, as I have, the number of people who have commented on the splendid art—in the wider sense of the term—that we have available here on loan from the National Library.

I turn to public libraries, the aspect of libraries which is probably most familiar to us all, and to the tradition which we established in the Public Libraries Act 1850. Public libraries have been under threat in recent years because of the driving down of local authority funding in many areas and the problems that local authorities have had with their budgets overall, which has led several local authorities in Wales to cut library budgets in the last five years. Change and modernisation is happening in the public library sector too. Local authorities have the responsibility for providing a comprehensive and efficient library service within their area but as the Minister for Culture and Sports, I

Llyfrgell Genedlaethol, oherwydd nid ymdrin â mynd i'r Llyfrgell Genedlaethol yn unig yr ydym. Ni allwn fynd â'r byd i Aberystwyth ond gallwn gyflwyno Aberystwyth i'r byd.

Brian Hancock: Cyn ichi adael Owain Glyndŵr, a gytunwch y byddai nifer yr ymwelwyr i lythyr Pennal ac i arddangosfa Owain Glyndŵr wedi bod yn fwy pe bai'r Llyfrgell Genedlaethol wedi bod ar agor ar ddydd Sul, yn arbennig o gofio ei bod yn chwe chan mlwyddiant y llythyr hwnnw a bod y dyddiad hwnnw wedi syrthio ar benwythnos?

Jenny Randerson: Ni allaf roi sylwadau ar benderfyniadau a wnaethpwyd yn y gorffennol, ond dyna'r math o ymagwedd y dylem ei meithrin os ydym wirioneddol am agor y Llyfrgell Genedlaethol a'r llyfrgelloedd cyhoeddus ymhellach.

Mae'r Llyfrgell wedi dechrau'r broses o gyflwyno Aberystwyth i'r byd drwy roi rhestrau o gynnwys y Llyfrgell a chopiau o eitemau o'i chasgliad ar y rhyngrwyd, mewn ffordd sydd yn gyfeillgar i'r defnyddiwr. Gall pobl o bob cwr o'r byd logio ar wefan y Llyfrgell o'u llyfrgell, eu hysgol neu eu cartref a gallant weld, er enghraifft, 4,000 o ddarluniau gan arlunwyr o Gymru fel Will Roberts, Syr Kyffin Williams ac eraill. Yr wyf yn siŵr eich bod wedi sylwi wrth dywys ymwelwyr o amgylch adeilad y Cynulliad, fel yr wyf i, ar nifer y bobl sydd wedi nodi'r darnau celf gwych—yn ystyr ehangach y gair—sydd gennym ar gael yma wedi'u benthyg o'r Llyfrgell Genedlaethol.

Hoffwn droi at lyfrgelloedd cyhoeddus, yr agwedd ar lyfrgelloedd sydd fwy na thebyg yn fwyaf cyfarwydd inni i gyd, ac i'r traddodiad a sefydlwyd yn Neddf Llyfrgelloedd Cyhoeddus 1850. Bu llyfrgelloedd cyhoeddus o dan fygythiad yn ystod y blynyddoedd diwethaf o ganlyniad i ostyngiad yn arian awdurdodau lleol mewn sawl maes a'r problemau y mae awdurdodau lleol wedi'u profi gyda'u cyllidebau yn gyffredinol, sydd wedi golygu bod sawl awdurdod lleol yng Nghymru wedi cwtogi cyllidebau llyfrgelloedd yn ystod y pum mlynedd ddiwethaf. Mae newid a moderneiddio yn digwydd yn y sector llyfrgelloedd cyhoeddus hefyd. Mae

need to 'superintend and promote the improvement of the public library service provided by local authorities'.

awdurdodau lleol yn gyfrifol am ddarparu gwasanaeth llyfrgell cynhwysfawr ac effeithlon o fewn eu hardal ond, fel y Gweinidog dros Ddiwylliant a Chwaraeon, mae angen i mi 'oruchwylio a hybu gwelliant y gwasanaeth llyfrgell cyhoeddus a ddarperir gan yr awdurdodau lleol'.

11:32 a.m.

In the time I have available I will touch on two issues in the public library sector and illustrate how they will help to tackle social disadvantage and provide greater opportunity for learning, as set out in 'Betterwales.com'. First, we have committed substantial funding through the New Opportunities fund to implement the people's information communications technology network in public libraries. A total of £6.5 million has been allocated to library authorities in Wales to create networked public access terminals with fast internet facilities in all public libraries. Furthermore, £870,000 has been allocated for ICT training for Welsh public library staff and £50 million on a UK basis has been allocated for a wide range of material to be put into electronic form and made available on the internet. We will be monitoring the programme closely and I therefore accept Owen John Thomas's amendment 1.

Yn yr amser sydd ar gael imi hoffwn drafod yn fras ddau fater yn y sector llyfrgelloedd cyhoeddus a dangos sut y byddant yn helpu i fynd i'r afael ag anfantais gymdeithasol a darparu gwell cyfleoedd i ddysgu, fel y nodir yn 'Gwellcymru.com'. Yn gyntaf, yr ydym wedi ymrwymo arian sylweddol drwy'r gronfa Cyfleoedd Newydd i weithredu rhwydwaith technoleg gwybodaeth a chyfathrebu y bobl mewn llyfrgelloedd cyhoeddus. Dyrannwyd £6.5 miliwn i awdurdodau llyfrgell yng Nghymru i greu terfynellau mynediad cyhoeddus wedi'u rhwydweithio gyda chyfleusterau rhyngwyd cyflym ymhob llyfrgell gyhoeddus. Dyrannwyd £870,000 ymhellach ar gyfer hyfforddiant TGCh i staff llyfrgelloedd cyhoeddus yng Nghymru a dyrannwyd £50 miliwn ar sail DU gyfan i roi amrywiaeth eang o ddeunydd ar ffurf electronig a'i roi ar y rhyngwyd. Byddwn yn monitro'r rhaglen yn ofalus a derbynaf felly welliant 1 Owen John Thomas.

A commitment to social inclusion is at the heart of this programme, ensuring that no one is excluded from gaining access to networked content. The New Opportunities fund guidelines, Dafydd, state that access at the point of use will normally be free. If local authorities want to charge, they must explain why. What will this mean to people? It will mean that anyone will be able to go into their local public library and seek assistance from trained staff who will help them to get on to the internet and develop their computer skills. In particular, people who do not own computers or cannot afford the costs will have access to online information.

Ymrwymiad i gynhwysiant cymdeithasol sydd wrth wraidd y rhaglen hon, sydd yn sicrhau na chaiff unrhywun ei eithrio rhag cael mynediad i'r cynnwys sydd wedi'i rwydweithio. Mae canllawiau'r gronfa Cyfleoedd Newydd, Dafydd, yn nodi y bydd mynediad yn y man defnyddio am ddim fel arfer. Os bydd awdurdodau lleol am godi tâl, mae'n rhaid iddynt egluro pam. Beth fydd hyn yn ei olygu i bobl? Bydd yn golygu y gall unrhyw un fynd i'w llyfrgell gyhoeddus leol a gofyn am gymorth gan staff hyfforddedig a fydd yn eu helpu i fynd ar y rhyngwyd a datblygu eu sgiliau cyfrifiadurol. Yn benodol, bydd gan bobl nad ydynt yn berchen ar gyfrifiaduron neu na allant fforddio'r costau fynediad i wybodaeth ar-lein.

I cannot accept Owen John Thomas's amendment 2 as it is worded for the

Ni allaf dderbyn gwelliant 2 Owen John Thomas fel y mae wedi'i eirio am y

following reasons. Digitised materials provided by the National Library and the New Opportunities fund programme will be available for everyone on the internet. However, the provision of broad band networks throughout Wales is a wider issue and, as you know, involves the private sector and a number of other contractual issues. To agree to the suggested amendment as it stands would commit the Assembly to an as yet unknown potentially large expenditure, which is clearly not in the budget. The work has not been done on it yet. This is obviously possible at this stage. Nevertheless, we have already recognised the need to consider public sector networking in Wales in a more collective and corporate approach than has been taken previously, including potential broad band needs. To this end, Andrew Davies in his role as Minister with responsibility for E-commerce has commissioned a task group to identify user requirements, management issues and funding options for a broad band public sector network in Wales. The group will recommend an implementation plan by February 2001. Its work is well under way. I hope that Owen John Thomas can see that the need he highlighted is already being taken on board.

The Presiding Officer: Jenny, you have had over 10 minutes.

Jenny Randerson: Can I make one or two points?

The Presiding Officer: Not really, otherwise everybody else will want to.

Jenny Randerson: I will finish by saying that it is important that we work with ICT and with the new public standards that are being brought on line, and will be published in the next six weeks. That will help rural areas in particular, and some of the poorer urban areas to produce good equal standards throughout Wales for the public libraries that we value so highly.

Owen John Thomas: Cynigiaf welliant 1. Ar ddiwedd y trydydd cymal, ychwaneger:

rhesymau canlynol. Bydd deunyddiau wedi'u digidoli a ddarperir gan y Llyfrgell Genedlaethol a rhaglen y gronfa Cyfleoedd Newydd ar gael i bawb ar y rhynggrwyd. Fodd bynnag, mae darparu rhwydweithiau band eang ledled Cymru yn fater ehangach ac, fel y gwyddoch, mae'n cynnwys y sector preifat a nifer o faterion cytundebol eraill. Byddai cytuno i'r gwelliant a awgrymir fel ag y mae yn ymrwymo'r Cynulliad i wariant mawr o bosibl, na wyddys ei faint hyd yn hyn, nad yw'n amlwg yn rhan o'r gyllideb. Nid yw'r gwaith wedi'i gyflawni ar hynny eto. Yn amlwg mae hyn yn bosibl ar hyn o bryd. Serch hynny, yr ydym eisoes wedi cydnabod yr angen i ystyried rhwydweithio sector cyhoeddus yng Nghymru gan ddefnyddio ymagwedd fwy unfryd a chorfforaethol nag a ddefnyddiwyd yn y gorffennol, gan gynnwys anghenion band eang posibl. I'r perwyl hwn, mae Andrew Davies yn rhinwedd ei swydd fel Gweinidog â chyfrifoldeb dros E-fasnach wedi comisiynu grŵp gorchwyl i nodi gofynion defnyddwyr, materion rheoli ac opsiynau ariannu ar gyfer rhwydwaith sector cyhoeddus band eang yng Nghymru. Bydd y grŵp yn argymhell cynllun gweithredu erbyn mis Chwefror 2001. Mae ei waith eisoes yn mynd rhagddo. Gobeithiaf y gall Owen John Thomas weld bod yr angen a amlygodd eisoes yn cael ei ystyried.

Y Llywydd: Jenny, yr ydych wedi cael mwy na 10 munud.

Jenny Randerson: Alla i wneud un neu ddau o bwyntiau?

Y Llywydd: Dim â dweud y gwir, neu fe fydd pawb arall am wneud hynny.

Jenny Randerson: Hoffwn ddirwyn i ben drwy nodi ei bod yn bwysig inni weithio gyda TGCh a gyda'r safonau cyhoeddus newydd sydd yn cael eu cyflwyno ar-lein, ac a gyhoeddir yn ystod y chwe wythnos nesaf. Bydd hynny o gymorth i ardaloedd gwledig, yn arbennig, a rhai o'r ardaloedd trefol tlotach gynhyrchu safonau cyfartal da ledled Cymru i'r llyfrgelloedd cyhoeddus yr ydym yn eu gwerthfawrogi cymaint.

Owen John Thomas: I propose amendment 1. Add at the end of the third clause:

ac y bydd yn monitro'r broses yn drwyadl.

and will monitor the process thoroughly.

Cynigiaf hefyd welliant 2. Ychwaneger pumed cymal newydd:

I also propose amendment 2. Add a new fifth clause:

Bydd yn sicrhau bod digon o rwydweithiau band llydan addas ar gael drwy Gymru fel y gellir ymgymryd â'r prosiectau hyn rhwng y Llyfrgell Genedlaethol a llywodraeth leol.

Will ensure the provision of sufficient appropriate broadband networks throughout Wales so that these National Library and local government projects can be undertaken.

Yr wyf yn gyfarwydd â Llyfrgell Genedlaethol Cymru. Un o'n prif sefydliadau ydyw. Yr oedd yn un o'r sefydliadau cenedlaethol a sefydlwyd yn y ganrif ddiwethaf pan sylweddolodd gwleidyddion yn y Blaid Ryddfrydol yn bennaf fod Cymru angen sefydliadau i sicrhau ei bod yn gallu symud ymlaen i fod yn genedl gyflawn yn yr ystyr wleidyddol. Pasiwyd y Ddeddf i sefydlu Llyfrgell Genedlaethol Cymru dan Brif Weinidog Ceidwadol, Arthur Balfour, a Sais—a Rhyddfrydwr—Stuart Rendel, a sicrhodd ei datblygiad. Cymro o'r enw Syr John Williams a sicrhodd fod llwyth o ddogfennau a llyfrau hanesyddol yn y Llyfrgell Genedlaethol ar y dechrau ac y byddai'r llyfrgell yn llyfrgell genedlaethol go iawn. Heddiw, mae'n derbyn copi o bob llyfr Saesneg a gyhoeddir yn Ynysoedd Prydain, os nad y byd. Mae'n un o chwech o lyfrgelloedd yn Ynysoedd Prydain, ynghyd â rhai yng Nghaergrawnt, Rhydychen, Llundain, Caeredin a Dulyn, i gael y fraint honno.

I am familiar with the National Library of Wales. It is one of our main institutions. It was one of the national institutions that was established in the last century when politicians in the Liberal Party mainly realised that Wales needed institutions to ensure that we could move forward to be a whole nation in the political sense. The Act to establish the National Library of Wales was passed under a Conservative Prime Minister, Arthur Balfour, and an Englishman—and a Liberal—Stuart Rendel, ensured its development. A Welshman named Sir John Williams ensured there were many historical documents and books in the National Library at the outset and that the library would be a proper national library. Today, it receives a copy of every English book published in the British Isles, if not the world. It is one of six libraries in the British Isles, together with those of Cambridge, Oxford, London, Edinburgh and Dublin, to have that privilege.

Yr oeddwn yn falch o glywed Jenny yn dweud bod 70,000 o bobl wedi mynd i arddangosfa Glyndŵr i weld Llythyr Pennal, a fu ar fenthyg o Ffrainc. Mae Aberystwyth yn bell o'r rhan fwyaf o bobl Cymru ond, drwy'r system sydd yn cael ei chyflwyno, bydd yn bosibl i bobl ym mhob rhan o Gymru gysylltu â'r llyfrgell yn hawdd. Mae hynny'n gam pwysig ymlaen.

I was pleased to hear Jenny say that 70,000 people attended the Glyndŵr exhibition to see the Pennal Letter, which was on loan from France. Aberystwyth is distant from most of the people of Wales but, through the system that is being introduced, it will be possible for people in all parts of Wales to contact the library easily. That is an important step forward.

Ychydig o flynyddoedd yn ôl, ymgymerais ag astudiaeth ddwys a hir o hanes Caerdydd. Cyflawnais lawer o waith ar lawr uchaf y Llyfrgell Ganolog yng Nghaerdydd, lle yr oedd Brynmor Jones yn sicrhau bod pawb yn siarad yn dawel. Yn anffodus, nid oedd hynny'n ddigon. Nid oedd llawer o lawysgrifau, dogfennau, mapiau, llyfrau, cofnodion, ffotograffau, lluniau ac ati ar gael er mwyn imi astudio hanes Caerdydd yn

A few years ago, I undertook an intensive and lengthy study of Cardiff's history. I did much work on the top floor of Cardiff Central Library, where Brynmor Jones ensured that everyone spoke quietly. Unfortunately, that was not enough. Many manuscripts, documents, maps, books, records, photographs, pictures and so on were not available for me to study Cardiff's history properly. I had to go to Aberystwyth to do so.

iawn. Bu'n rhaid imi fynd i Aberystwyth i wneud hynny. Mae trysorfa yn y Llyfrgell Genedlaethol ac yr wyf yn falch bod y llyfrgell honno gennym yng Nghymru. Gallwn oll fod yn falch ohoni.

Croesawaf y cynnig hwn gan ei fod yn golygu y bydd ein trysorau yn dod yn nes at holl bobl Cymru, yr wyf yn gobeithio. Hoffwn ichi gefnogi gwelliannau 1 a 2. Yr wyf yn falch bod cefnogaeth eisoes i welliant 1. Fodd bynnag, mae nifer o gwestiynau yn aros.

Bydd gwelliannau 1 a 2 yn ei wneud yn sicrach bod amcanion y cynnig hwn yn cael eu gwireddu. Yn ei chynllun corfforaethol, mae'r Llyfrgell Genedlaethol yn gosod cost ychwanegol o 8.6 y cant am gymorth grant. Hynny yw, tua £550,000 uwchben ei chyllideb ddynodol gyhoeddedig. Mae gan y Llyfrgell Genedlaethol gyfres o ddyletswyddau craidd, ac mae rhai ohonynt yn ddyletswyddau statudol y mae'n rhaid iddi eu cyflawni. Yr unig ffordd o wireddu'r prosiectau amhrisadwy newydd yw drwy ddarparu'r cyllid ychwanegol angenrheidiol. A fydd y Cynulliad Cenedlaethol yn sicrhau bod y cyllid hwnnw ar gael?

Mae cysylltu pob llyfrgell gyhoeddus â'r rhwydwaith cenedlaethol erbyn 2002 yn her sylweddol ac mae'n rhaid ei monitro er mwyn cyflawni'r dasg yn effeithiol. Derbyniaf hynny. Fodd bynnag, a fydd y Cynulliad yn darparu cyllid ychwanegol ar gyfer y broses fonitro? Os nad felly, bydd wedi rhoi addewid gwag.

Nid yw'n bosibl ymosod ar anfantais cymdeithasol na darparu cyfleoedd dysgu heb wneud y paratodau priodol. Bydd hynny'n dibynnu ar adnoddau a chyllid digonol. Mae'n hanfodol hefyd fod darpariaeth ddigonol o rwydweithiau band llydan priodol ledled Cymru er mwyn sicrhau bod y prosiectau rhwng y Llyfrgell Genedlaethol a'r llyfrgelloedd cyhoeddus yn cael eu gwireddu. Mae hynny'n angen enbyd gan fod y ddarpariaeth bresennol yn annigonol.

Mae gwelliant 2 yn gofyn am ymwymiad gan Lywodraeth y Cynulliad i sicrhau'r ddarpariaeth. Nid yw'n gofyn iddi roi'r arian, ond i ddod o hyd iddo er mwyn sicrhau bod y

There is a treasury in the National Library and I am glad that we have that library in Wales. We can all be proud of it.

I welcome this motion as it means that our treasures will come closer to all the people of Wales, I hope. I would like you to support amendments 1 and 2. I am glad that amendment 1 is supported already. However, many questions remain.

Amendments 1 and 2 will make it more certain that this motion's aims are achieved. In its corporate plan, the National Library sets an additional cost of 8.6 per cent for grant in aid. That is about £550,000 above its published indicative budget. The National Library has a series of core duties, some of which are statutory duties that it must fulfil. The only way of realising the new invaluable projects is by providing the necessary additional funds. Will the National Assembly ensure that that funding is available?

Linking every public library to the national network by 2002 is a considerable challenge and it must be monitored to achieve the task effectively. I accept that. However, will the Assembly provide additional funds for the monitoring process? If not, it will have given an empty promise.

It is not possible to attack social disadvantage or provide learning opportunities without making the appropriate preparations. That will depend on sufficient resources and funding. It is also essential that there is a sufficient provision of appropriate broad band networks across Wales to ensure that the projects between the National Library and the public libraries are achieved. That is a dire need as the present provision is insufficient.

Amendment 2 asks for a commitment from the Assembly Government to ensure the provision. It does not ask it to give the money, but to find it to ensure that the

rhwydwaith yn ei le fel bod y cyhoedd yn gallu dod at ein trysorau. Fel arall, ychydig o bobl a fydd yn cael mynediad atynt. Os na fyddwn yn sicrhau gwelliannau 1 a 2, bydd yr amcanion rhagorol hyn yn ddim mwy na rhestr o ddyuniadau.

11:42 a.m.

Christine Chapman: I spent much of my third year of university in the National Library in Aberystwyth, so I am pleased to discuss this issue today. I have fond memories of that library.

I welcome the sentiments expressed and I support this motion strongly. However, I would like to raise a couple of points. First, we must realise that the world is changing. Our information needs are growing and information sources are multiplying at an alarming rate. The traditional dusty library with a stern librarian ensuring silence has gone forever. Public libraries and the National Library must embrace the modern age. The number of people who use the internet is still growing steadily. However, not everybody is using the new information and communication technologies and there is a sound business case for getting more people e-literate. Our libraries have a key role to play in the transition from ICT illiteracy to e-literacy.

The National Library has recognised that growing demand. I welcome the fact that it is spreading its influence and access throughout Wales and beyond by placing many documents and treasures on the web, digitising the contents of the library's collections, digitising sound and moving image collections on CD-ROM and, crucially, offering advice to other libraries, museums and galleries on digitisation techniques. It is not keeping its treasures to itself for an elite few. I welcome that move forward. When the National Library consulted the public, digitisation was seen by many respondents as, potentially, a highly important means of conveying parts of the library's collection to a wider and more remote audience. That is vital in today's

network is in place so that our treasures are accessible to the public. Otherwise, only a few people will have access to them. If we do not secure amendments 1 and 2, these excellent objectives will be nothing more than a wish list.

Christine Chapman: Treuliais y rhan fwyaf o'm trydedd flwyddyn yn y brifysgol yn y Llyfrgell Genedlaethol yn Aberystwyth, felly yr wyf yn falch i drafod y mater hwn heddiw. Mae gennyf atgofion melyn o'r llyfrgell honno.

Croesawaf y safbwyntiau a fynegwyd a chefnogaf y cynnig hwn yn gryf. Fodd bynnag, hoffwn godi rhai pwyntiau. Yn gyntaf, mae'n rhaid inni sylweddoli fod y byd yn newid. Mae ein hanghenion gwybodaeth yn tyfu ac mae ffynonellau gwybodaeth yn lluosogi ar gyfradd aruthrol. Mae'r llyfrgell lychlyd draddodiadol gyda llyfrgellydd llym yn sicrhau tawelwch wedi diflannu am byth. Rhaid i lyfrgelloedd cyhoeddus a'r Llyfrgell Genedlaethol groesawu'r oes fodern. Mae nifer y bobl sydd yn defnyddio'r rhyngwrwyd yn cynyddu'n gyson. Fodd bynnag, nid yw pawb yn defnyddio'r technolegau gwybodaeth a chyfathrebu newydd ac mae achos busnes cadarn dros sicrhau bod mwy o bobl yn e-lythrennog. Mae gan ein llyfrgelloedd ran allweddol i'w chwarae wrth drawsnewid o anlythrennedd TGCh i e-lythrennedd.

Mae'r Llyfrgell Genedlaethol wedi cydnabod y galw cynyddol hwnnw. Croesawaf y ffaith ei bod yn lledaenu ei dylanwad a mynediad ledled Cymru a thu hwnt drwy roi llawer o ddogfennau a thrysorau ar y we, digidoli cynnwys casgliadau'r llyfrgell, digidoli casgliadau sain a delweddau symudol ar CD-ROM ac, yn hanfodol, cynnig cyngor i lyfrgelloedd, amgueddfeydd ac orielau eraill ar dechnegau digidoli. Nid yw'n cadw ei thrysorau iddi hi ei hun i'w rhannu â'r dethol rai. Croesawaf y datblygiad hwnnw. Pan ymgynghorodd y Llyfrgell Genedlaethol â'r cyhoedd, yr oedd llawer o'r ymatebwyr o'r farn y gallai digidoli, o bosibl, fod yn ddull pwysig iawn o gyfleu rhannau o gasgliad y llyfrgell i gynulleidfa ehangach, mwy gwasgaredig. Mae hynny'n hanfodol yn yr

world.

Secondly, work is being undertaken by the New Opportunities fund to allow all public libraries to link to the information superhighway as soon as possible, linked to the National Grid for Learning. Business also has a role to play in this matter. Companies such as ntl and British Telecom are working hard to provide innovative solutions to allow the widest possible audience to have access to the newest ICT.

There is a further challenge for libraries and the National Library to be innovative in working with the socially excluded. It is no longer good enough to say that the libraries will reach those engaged in learning. They must go a step further. They must design and implement innovative initiatives to ensure that those who are not interested take an interest. Libraries still have an image problem. Many people will not visit them without persuasion. Therefore, there are access, outreach and opening time issues that we must consider fully.

There will be huge challenges to the role and image of libraries in the near future, and the Assembly must promote a positive lead to ensure that the transition runs smoothly. Libraries should not operate in isolation in some ivory tower; they must be engaged in and, more importantly, be partners in delivering change via all of the Assembly's proposals and initiatives, especially in tackling exclusion and bridging the digital divide.

Partnership working is crucial. We must share expertise where elements of good practice exist. Good practice does exist, but it may be patchy. One example of that—and I have experienced this—is teacher placements in libraries, which enable teachers to develop material to take back to the classroom to encourage children to start to see libraries as an integral part of their lives.

Wales has the historical legacy of libraries in

oes sydd ohoni.

Yn ail, mae gwaith yn mynd rhagddo gan y gronfa Cyfleoedd Newydd i alluogi i bob llyfrgell gyhoeddus gysylltu â'r uwchdraffordd gwybodaeth cyn gynted â phosibl, wedi'i chysylltu â'r Grid Dysgu Cenedlaethol. Mae gan fusnesau hefyd ran i'w chwarae yn hyn o beth. Mae cwmnïau fel ntl a British Telecom yn gweithio'n ddiwyd i ddarparu atebion arloesol i alluogi'r gynulleidfa ehangaf bosibl i gael mynediad i'r TGCh ddiweddaraf.

Mae her bellach i lyfrgelloedd a'r Llyfrgell Genedlaethol fod yn arloesol wrth weithio gyda'r rhai sydd wedi'u hallgáu yn gymdeithasol. Erbyn hyn nid yw'n ddigon da dweud y bydd llyfrgelloedd yn cyrraedd y rheini sydd yn ymwneud â dysgu. Rhaid iddynt fynd gam ymhellach. Rhaid iddynt gynllunio a gweithredu mentrau arloesol i sicrhau bod y rheini nad oes ganddynt ddi-ddordeb yn cymryd diddordeb. Mae gan lyfrgelloedd broblem o ran delwedd o hyd. Mae angen darbwyllo llawer o bobl cyn iddynt ymweld â llyfrgelloedd. Felly, mae materion yn ymwneud â mynediad, ymestyn allan ac amserau agor y mae'n rhaid inni eu hystyried yn llawn.

Bydd sialensiau enfawr i rôl a delwedd llyfrgelloedd yn y dyfodol agos, a rhaid i'r Cynulliad hyrwyddo arweiniad cadarnhaol er mwyn sicrhau bod y cyfnod trawsnewid yn ddidrafferth. Ni ddylai llyfrgelloedd weithredu ar eu pen eu hunain mewn tŵr ifori; dylid eu cynnwys ac, yn anad dim, dylent fod yn bartneriaid wrth gyflwyno newid drwy bob un o gynigion a mentrau'r Cynulliad, yn arbennig wrth fynd i'r afael ag allgáu cymdeithasol a phontio'r hollt digidol.

Mae gweithio mewn partneriaeth yn hanfodol. Rhaid inni rannu arbenigedd lle ceir elfennau o arfer da. Mae arfer da yn bodoli, ond efallai ei fod yn fratiog. Un enghraifft o hynny—ac mae gennyf brofiad o hyn—yw lleoli athrawon mewn llyfrgelloedd, sydd yn galluogi'r athrawon i ddatblygu deunydd i fynd yn ôl i'r ystafell ddosbarth i annog plant i ddechrau ystyried llyfrgelloedd fel rhan annatod o'u bywydau.

Mae gan Gymru etifeddiaeth hanesyddol o

miners' institutes. They had the potential to change lives and they did so by developing a thirst among the communities for life-long learning. Our modern libraries can do the same, if there is the commitment and the will to do so.

Jonathan Morgan: Historically, as we have heard, Britain has enjoyed strong public library provision compared to other nations. It is a service that has received extensive support from the public who regularly use the services and from institutions which rely on their archives. We often take for granted the network of public library provision, not only in Wales, but throughout the United Kingdom, and the contribution that they have historically made.

As Owen John Thomas observed, the Victorian and Edwardian eras saw the creation of our great city libraries. These presented tremendous, new, and unfamiliar opportunities for learning for a broader section of the population. Karl Marx developed his theory of communism in the reading rooms of the British Library, although, as a Conservative, I am not sure that this is the best example of a positive effect of public library provision. I mean no disrespect to people who think that the development of communism was a positive effect of public library provision. However, it is an example of how libraries are used. One hundred years later, our library provision is somewhat different. For example, the old Cardiff public library is now a pub at one end and a modern art gallery at the other. Attention is now correctly directed at spreading learning throughout all parts of Wales and all social groups, beyond the immediate geographical areas in which our libraries are situated.

The links between libraries and our education services are clear. Therefore, we should never divorce our library strategy from the education policies that we pursue. An unfortunate consequence of the Lib-Lab pact is that library policy is now separated from

lyfrgelloedd mewn sefydliadau glowyr. Yr oedd ganddynt y potensial i newid bywydau a gwnaethant hynny drwy ddatblygu awch ymhlith y cymunedau am ddysgu gydol oes. Gall ein llyfrgelloedd modern wneud yr un peth, os bydd ymrwymiad ac ewyllys i wneud hynny.

Jonathan Morgan: Yn hanesyddol, fel y clywsom, mae Prydain wedi mwynhau darpariaeth gref o lyfrgelloedd cyhoeddus o'i chymharu â gwledydd eraill. Mae'n wasanaeth sydd wedi derbyn cefnogaeth eang gan y cyhoedd sydd yn defnyddio'r gwasanaethau yn rheolaidd a chan sefydliadau sydd yn dibynnu ar eu harchifau. Yn aml cymerwn y ddarpariaeth o rwydwaith y llyfrgelloedd cyhoeddus yn ganiataol, nid yn unig yng Nghymru, ond ledled y Deyrnas Unedig, a'r cyfraniad y maent wedi'i wneud yn hanesyddol.

Fel y nododd Owen John Thomas, yn ystod oes Fictoria ac Edward y crëwyd ein llyfrgelloedd dinesig gorau. Yn eu sgîl daeth cyfleoedd aruthrol, newydd, ac anghyfarwydd i ddysgu i garfan ehangach o'r boblogaeth. Datblygodd Karl Marx ei ddamcaniaeth o gomiwnyddiaeth yn ystafelloedd darllen y Llyfrgell Brydeinig, er, fel Ceidwadwr, nid wyf yn siŵr ai dyma'r enghraifft orau o un o effeithiau cadarnhaol y ddarpariaeth o lyfrgelloedd cyhoeddus. Ni olygaf unrhyw amharch i bobl sydd o'r farn bod datblygiad comiwnyddiaeth yn un o effeithiau cadarnhaol y ddarpariaeth o lyfrgelloedd cyhoeddus. Fodd bynnag, mae'n enghraifft o sut y defnyddir llyfrgelloedd. Gan mlynedd yn ddiweddarach, mae ein darpariaeth o lyfrgelloedd rywfaint yn wahanol. Er enghraifft, mae hen lyfrgell gyhoeddus Caerdydd bellach yn dafarn ar un pen ac yn oriel gelf fodern y pen arall. Mae'r sylw wedi'i gyfeirio'n briodol ar ledaenu dysgu i bob rhan o Gymru a phob grŵp cymdeithasol, y tu hwnt i'r ardaloedd daearyddol uniongyrchol lle y lleolir ein llyfrgelloedd.

Mae'r cysylltiadau rhwng llyfrgelloedd a'n gwasanaethau addysg yn glir. Felly, ni ddylem byth wahanu ein strategaeth llyfrgelloedd o'r polisiau addysg yr ydym yn eu dilyn. Un o ganlyniadau anffodus y cytundeb rhwng y Democratiaid Rhyddfrydol

the education brief, with no obvious linkage between the two portfolios. Too frequently, we regard our libraries as a leisure resource rather than one that promotes life-long learning.

Our Assembly work should promote library provision in terms of a cross-portfolio topic. We need to see a radical paradigm shift. I hope that the Minister for Culture and Sports and the Minister for Education and Life-long Learning work to ensure that there is co-ordination across the two portfolios. We need to promote libraries as a leisure resource, but more importantly to contribute to life-long learning. The educational capabilities, as Christine Chapman outlined, are enormous. Using modern technologies would be one way to ensure that people have greater access to our library provision and the opportunities it presents.

In talking about libraries, we cannot ignore the great National Library. I say 'great' because we are fortunate in Wales to enjoy such a national institution. Our National Library has served our nation well during the 93 years of its existence. To those who constantly complain that many of our national institutions are located in the capital city, it is wonderful that we have a national institution that is situated elsewhere, in Aberystwyth. As Dafydd Wigley observed, the National Library is one of only five in the UK that acts as a so-called deposit library, a library to which all copyright work are sent as a matter of course.

We should congratulate and commend the National Library's staff for their tremendous achievements in the Library's 93-year history, especially their approach to this new political era and the changes that they wish to implement in responding to the issues that the Minister for Culture and Sports raised earlier. The National Library, through its corporate plan and other strategies, has recognised the importance of widening access to its collections. It should not be that everybody is expected to travel to Aberystwyth. However, through using

a'r Blaid Lafur yw bod y polisi llyfrgelloedd bellach wedi'i wahanu o'r briff addysg, heb unrhyw gyswllt amlwg rhwng y ddau bortffolio. Yn rhy aml, yr ydym yn ystyried ein llyfrgelloedd fel adnodd hamdden yn hytrach nag un sydd yn hyrwyddo dysgu gydol oes.

Dylai gwaith y Cynulliad hyrwyddo darpariaeth llyfrgelloedd yn nhermau pwnc traws-bortffolio. Mae angen inni weld symudiad patrymol radical. Gobeithiaf fod y Gweinidog dros Ddiwylliant a Chwaraeon a'r Gweinidog dros Addysg a Dysgu Gydol Oes yn gweithio i sicrhau cydlyniaeth ar draws y ddau bortffolio. Mae angen inni hyrwyddo llyfrgelloedd fel adnodd hamdden, ond yn anad dim i gyfrannu at ddysgu gydol oes. Mae'r galluoedd addysgol, fel yr amlinellodd Christine Chapman, yn enfawr. Byddai defnyddio technolegau modern yn un ffordd o sicrhau bod gan bobl fwy o fynediad i'n darpariaeth llyfrgelloedd a'r cyfleoedd a gyflwynir ganddi.

Wrth sôn am lyfrgelloedd, ni allwn anwybyddu'r Llyfrgell Genedlaethol wych. Dywedaf 'gwyh' am ein bod yn ffodus yng Nghymru i gael sefydliad cenedlaethol o'r fath. Mae ein Llyfrgell Genedlaethol wedi gwasanaethu ein cenedl yn dda yn ystod ei 93 mlynedd. I'r rheini sydd yn cwyno'n gyson bod llawer o'n sefydliadau cenedlaethol wedi'u lleoli yn y brifddinas, mae'n wych bod gennym sefydliad cenedlaethol sydd wedi'i leoli rywle arall, yn Aberystwyth. Fel y nododd Dafydd Wigley, mae'r Llyfrgell Genedlaethol yn un o bump yn unig yn y DU sydd yn gweithredu fel llyfrgell gadw, llyfrgell lle yr anfonir pob darn o waith hawlfraint fel mater o drefn.

Dylem longyfarch a chymeradwyo staff y Llyfrgell Genedlaethol am eu cyflawniadau aruthrol yn hanes 93 mlynedd y Llyfrgell, yn arbennig eu hymagwedd tuag at yr oes wleidyddol newydd hon a'r newidiadau y maent am eu gweithredu mewn ymateb i'r materion a godwyd gan y Gweinidog dros Ddiwylliant a Chwaraeon yn gynharach. Mae'r Llyfrgell Genedlaethol, drwy ei chynllun corfforaethol a strategaethau eraill, wedi cydnabod pwysigrwydd ehangu mynediad i'w chasgliadau. Ni ddylid disgwyl i bawb deithio i Aberystwyth. Fodd bynnag,

modern technology, we can ensure that people see the work of the National Library and that students and life-long learners have greater access to the Library. The National Library's open library initiative is a welcome response to such suggestions and, if funded properly, it could address many of the complaints about the Library's geographical seclusion. The Library's planned 'Windows on Wales' also includes a presence in the proposed Wales Millennium Centre. That is another reason why the Wales Millennium Centre would be good for Wales. How many visitors, therefore, from England and beyond, who visit Wales realise that we have a National Library? To have this presence in the Wales Millennium Centre means that the many thousands of visitors who visit the capital city will realise that we have a great National Library in Wales. That is another reason why the Wales Millennium Centre will be beneficial to the people of Wales and enhance our national identity and international recognition.

11:52 a.m.

Perhaps the project that has the greatest access enhancing potential is the digital library. I will be brief on this matter, Presiding Officer. The digitisation of the collection is the most effective way of disseminating information held at the library, although it will be difficult to put the entire collection on-line. We must use the internet revolution to great effect to enhance the work of the library and I look forward to supporting the Government in its proposals. We do not have any problems with Owen John Thomas's amendment 1, but I share some concerns expressed by the Government regarding amendment 2. The sentiments that have been expressed are the right ones, but if we were to support amendment 2, it may commit the Assembly to some unknown expenditure. That proposal needs to be developed by the Minister for Culture and Sports and the new Committee.

In closing, I reiterate our full support for the library sector, particularly our National Library for its contribution to our history and its impact on life-long learning. We look

drwy ddefnyddio technoleg fodern, gallwn sicrhau bod pobl yn gweld gwaith y Llyfrgell Genedlaethol a bod gan fyfyrwyr a dysgwyr gydol oes well mynediad i'r Llyfrgell. Mae menter llyfrgell agored y Llyfrgell Genedlaethol yn ymateb a groesewir i awgrymiadau o'r fath ac, os caiff ei hariannu'n gywir, gallai ymdrin â llawer o'r cwynion am natur ynysig daearyddol y Llyfrgell. Mae menter arfaethedig y Llyfrgell 'Ffenestri ar Gymru' hefyd yn cynnwys presenoldeb yng Nghanolfan Mileniwm Cymru. Dyna reswm arall pam y byddai Canolfan Mileniwm Cymru yn dda i Gymru. Felly, faint o ymwelwyr o Loegr a thu hwnt, sydd yn ymweld â Chymru sydd yn sylweddoli bod gennym Lyfrgell Genedlaethol? Mae'r presenoldeb hwn yng Nghanolfan Mileniwm Cymru yn golygu y bydd miloedd o ymwelwyr sydd yn ymweld â'r brifddinas yn sylweddoli bod gennym Lyfrgell Genedlaethol yng Nghymru. Dyna reswm arall pam y bydd Canolfan Mileniwm Cymru o fudd i bobl Cymru ac y bydd yn cyfoethogi ein hunaniaeth genedlaethol a'n cydnabyddiaeth yn rhyngwladol.

Efallai mai'r prosiect â'r potensial mwyaf i wella mynediad yw'r llyfrgell ddigidol. Byddaf yn gryno wrth sôn am y mater hwn, Lywydd. Digidoli'r casgliad yw'r ffordd fwyaf effeithiol o ledenu'r wybodaeth a gedwir yn y llyfrgell, er y bydd yn anodd rhoi'r casgliad cyfan ar-lein. Mae'n rhaid inni ddefnyddio chwyldro'r rhyngwryd yn effeithiol iawn i gyfoethogi gwaith y llyfrgell ac edrychaf ymlaen at gefnogi'r Llywodraeth yn ei chynigion. Nid oes gennym unrhyw broblemau â gwelliant 1 Owen John Thomas, ond rhannaf rai o'r pryderon a fynegwyd gan y Llywodraeth o ran gwelliant 2. Mae'r safbwyntiau a fynegwyd yn gywir, ond pe byddem yn cefnogi gwelliant 2, gallai ymrwymo'r Cynulliad i wariant anhysbys. Mae angen i'r Gweinidog dros Ddiwylliant a Chwaraeon a'r Pwyllgor newydd ddatblygu'r cynnig hwnnw.

I gloi, ailbwysleisiaf ein cefnogaeth lawn i'r sector llyfrgelloedd, yn arbennig ein Llyfrgell Genedlaethol, am ei gyfraniad i'n hanes a'i effaith ar ddysgu gydol oes. Edrychwn

forward to creating a library network that is fit for this new century.

Alun Pugh: Growing up in a mining family in the Rhondda in the 1960s meant that there was not a great deal of money in the family budget for books. The Tonypandy public library was the source of books to help my school work and fire my imagination.

Traversing over the north face of the Matterhorn a couple of years ago, I remember shaking with fear. Part of the feeling was that below my crampons lay a 4,000 foot run off the glacier below, but part of it came from an awareness of the history of tragedy that occurred at that very spot on the first ascent—a story I first read in a library book as a young child in Clydach Vale.

British society is disfigured by all sorts of inequalities. Huge discrepancies in wealth, health and income shame us all. Having well-stocked libraries in attractive premises with extended opening hours is an important ingredient in any social inclusion policy.

Handing out books is just part of a modern library's function. The information and communication technology revolution has given library professionals a whole new series of tools with which to carry out their tasks. However, for many years, libraries have struggled to get the attention they deserve. Libraries are not sexy; their dull, but worthy tag means that they have been under-resourced at best and totally marginalised at worst. I am particularly disappointed that there is no mention of libraries in 'Putting Wales First', as they have much to offer the life-long learning agenda. I trust that this was a drafting oversight by the group that wrote it, rather than an attempt to marginalise the public service that is well-placed to widen participation in education.

I fully support the aims of the New Opportunities fund to link all public libraries to the internet by the end of 2002. It seems a

ymlaen at greu rhwydwaith llyfrgelloedd sydd yn addas ar gyfer y ganrif newydd hon.

Alun Pugh: Golygai cael eich magu mewn teulu glofaol yn y Rhondda yn y 1960au nad oedd llawer o arian yng nghyllideb y teulu ar gyfer llyfrau. Yr oedd llyfrgell gyhoeddus Tonypandy yn ffynhonnell o lyfrau i helpu fy ngwaith ysgol a thanio fy nychymyg.

Wrth ddringo wyneb gogleddol y Matterhorn ychydig flynyddoedd yn ôl, cofiaf grynu mewn ofn. Rhan o'r teimlad hwnnw oedd bod cwmp o 4,000 o droedfeddi o'r rhewlif islaw fy nghramponau, ond yr oedd rhan ohoni yn deillio o ymwybyddiaeth o'r hanes o drasiedi a ddigwyddodd yn yr union fan ar y ddringfa gyntaf—stori a ddarllenais gyntaf mewn llyfr llyfrgell fel plentyn ifanc yng Nghwm Clydach.

Mae cymdeithas Prydain yn cael ei hanharddu gan bob math o anghydraddoldeb. Dylai anghysondebau enfawr o ran cyfoeth, iechyd ac incwm godi cywilydd ar bob un ohonom. Mae sicrhau llyfrgelloedd â stoc dda mewn adeiladau deniadol gydag oriau agor estynedig yn rhan bwysig o unrhyw bolisi cynhwysiant cymdeithasol.

Dim ond un rhan o swyddogaeth llyfrgell fodern yw dosbarthu llyfrau. Mae'r chwyldro technoleg gwybodaeth a chyfathrebu wedi rhoi cyfres newydd o ddulliau i bobl broffesiynol ym maes llyfrgelloedd eu defnyddio i gyflawni eu tasgau. Fodd bynnag, ers blynyddoedd lawer, mae llyfrgelloedd wedi brwydro i gael sylw haeddiannol. Nid yw llyfrgelloedd yn rhywiol; mae eu henw diflas ond haeddiannol yn golygu nad oes ganddynt ddigon o adnoddau ar y gorau ac y cânt eu gosod ar yr ymylon yn llwyr ar y gwaethaf. Yr wyf yn arbennig o siomedig nad oes unrhyw sôn am lyfrgelloedd yn 'Rhoi Cymru yn Gyntaf', gan fod ganddynt gymaint i'w gynnig i'r agenda dysgu gydol oes. Hyderaf mai esgeulustod drafftio gan y grŵp a'i hysgrifennodd oedd hyn, yn hytrach nag ymgais i wthio gwasanaeth cyhoeddus sydd mewn sefyllfa dda i ehangu cyfranogiad mewn addysg i'r ymylon.

Cefnogaf yn llwyr nodau'r gronfa Cyfleoedd Newydd i gysylltu pob llyfrgell gyhoeddus â'r rhyngwyd erbyn diwedd 2002.

modest aim: to provide a PC and modem to every branch library in Wales, but modest policies can be good ones. I am not sure what the Minister meant by 'fast' internet access in her speech. Perhaps we could have some clarification of that in the closing remarks.

Turning to the National Library, I commend to the Assembly the work being done there to digitise content. The library in Aberystwyth is a true national treasure, but reaching out to the whole of Wales is difficult given our communication links. Even though Wales is bottom of the UK ICT connectivity league, hundreds of thousands of our citizens have internet access at school, work or home. Investing in technology rather than developing additional physical points of presence represents the best way forward for our National Library. Investment needs to be in clicks not bricks. The National Library's current projects are high in quality, but low in quantity. It could do a lot more with a relatively small increase in resources. One thing is certain: it will not run out of suitable content. I ask the Minister to clarify, in her closing speech, the extent of the increase in budget allocated to this work and the nature of work to be undertaken.

Cynog Dafis: Mae gennyf ddwy ddelwedd, o'm hoedolaeth gynnar, o wasanaethau llyfrgell. Y gyntaf yw Llyfrgell Ceredigion o dan arweiniad anhygoel Alun R. Edwards. Yr oedd y llyfrgell honno yn estyn allan i bob twll a chornel o'r gymdeithas, drwy'r faniau llyfrau arloesol, y cwisiau llyfrau a'r cylchoedd trafod. Yr oedd yn gyfrwng egniol ar gyfer dysgu gydol oes, ymhell cyn i'r ymadrodd gael ei fathu.

Fy ail ddelwedd yw'r Llyfrgell Genedlaethol fel castell ar riw Penglais, gyda'i chyfres hir o risiau carreg a'i horiau agor cyfyngedig—yn gaeedig, i bob pwrpas, i bawb ond myfyrwyr prifysgol, academwyr a lleiafrif bach o werinwyr llengar.

Y newyddion da yw bod y Llyfrgell Genedlaethol wedi symud ymhell oddi wrth y

Ymddengys yn nod syml: darparu cyfrifiadur personol a modem i bob llyfrgell cangen yng Nghymru, ond gall polisiâu syml fod yn bolisiau da. Nid wyf yn siŵr beth oedd y Gweinidog yn ei olygu wrth fynediad rhyngwyd 'cyflym' yn ei haraith. Efallai y gallem gael eglurhad o hynny yn y sylwadau cloi.

Gan droi at y Llyfrgell Genedlaethol, cymeradwyaf i'r Cynulliad y gwaith sydd yn mynd rhagddo i ddigidoli cynnwys. Mae'r llyfrgell yn Aberystwyth yn drysor cenedlaethol gwirioneddol, ond mae estyn allan i Gymru gyfan yn anodd o gofio ein cysylltiadau cyfathrebu. Er bod Cymru ar waelod cynghrair cysylltedd TGCh y DU, mae gan gannoedd ar filoedd o'n dinasyddion fynediad i'r rhyngwyd yn yr ysgol, yn y gwaith neu gartref. Buddsoddi mewn technoleg yn hytrach na datblygu pwyntiau ffisegol ychwanegol o bresenoldeb yw'r ffordd orau ymlaen i'n Llyfrgell Genedlaethol. Mae angen inni fuddsoddi mewn cliciau yn hytrach na briciau. Mae prosiectau cyfredol y Llyfrgell Genedlaethol o ansawdd uchel, ond heb fod yn uchel mewn nifer. Gallai wneud llawer mwy gyda chynnydd cymharol fach mewn adnoddau. Mae un peth yn sicr: ni fydd yn brin o gynnwys addas. Gofynnaf i'r Gweinidog egluro, yn ei haraith gloi, graddau'r cynnydd yn y gyllideb a ddyrennir i'r gwaith hwn a natur y gwaith i'w gyflawni.

Cynog Dafis: I have two images, from my adolescence, of library services. The first is of Ceredigion Library under the splendid leadership of Alun R. Edwards. That library reached out to every part of society, through the innovative mobile libraries, the book quizzes and the discussion groups. It was an energetic medium for life-long learning, long before the saying was coined.

My second image is of the National Library like a castle on Penglais hill, with its long flight of stone steps and its limited opening hours—closed, to all intents and purposes, to all except university students, academics and a small minority of erudite folk.

The good news is that the National Library has moved far from that image. Its corporate

ddelwedd honno. Mae ei chynllun corfforaethol yn rhoi sylw arbennig i gynyddu mynediad a hygyrchedd, ac i'r cyfraniad pwysig y gall ei wneud i ddysgu gydol oes. Un enghraifft yn unig yw prosiect profiad yr ymwelydd, y cyfeiriodd Jenny Randerson ato.

Yn bwysicach, mae'r Llyfrgell Genedlaethol wedi chwarae rôl arweiniol ac yn gyrru datblygiad gwasanaethau llyfrgelloedd drwy Gymru benbaladr. Er enghraifft, y Llyfrgell Genedlaethol a sefydlodd Gonsortium Gwasanaethau Llyfrgell a Gwybodaeth Cymru, CWLIS, y mae pob llyfrgell gyhoeddus a'r mwyafrif o lyfrgelloedd academiaidd a llyfrgelloedd cyrff cyhoeddus yn aelodau ohono.

CWLIS a ddatblygodd y cynllun cyffrous 'Cymryd Rhan' i hyrwyddo dinasyddiaeth weithredol drwy ddarparu deunydd addysgol a hysbysiadol wedi'i deilwra a'i ddigidoli i gyflawni anghenion Cymru, gyda phwyslais ar wasanaethu cymunedau allgaeedig ac ar ddysgu gydol oes. Cyllidir y cynllun yn rhannol drwy'r gronfa Cyfleoedd Newydd.

Wrth roi tystiolaeth i ymchwiliad byr y Pwyllgor Addysg a Hyfforddiant Ôl-16 i waith y Llyfrgell Genedlaethol, dywedodd Patrick Sullivan o Gymdeithas Wybodaeth Cymru fod y Llyfrgell Genedlaethol yn ganolog i'r prosiect arbennig hwnnw.

Cefais fy rhybuddio i fod yn fyr, felly, rhaid imi ddod at bwynt mwy negyddol sydd ar ddiwedd fy araith.

Yr wyf am droi at y broses o ddatblygu safonau y cyfeiriodd Jenny Randerson ati. Cyhoeddodd yr Adran dros Ddiwylliant, Cyfryngau a Chwaraeon safonau uchelgeisiol iawn ar gyfer Lloegr ym mis Mai. Gofynnwyd wedyn i'r Athro Hywel Roberts lunio safonau ar gyfer Cymru. Yr ydym wedi clywed heddiw y bydd y rhain yn cael eu cyhoeddi yn ystod y chwe wythnos nesaf.

Mae gennyf rai cwestiynau. A yw'n wir bod yr Athro Roberts wedi hen gwblhau'r gwaith? Os felly, pam nad yw ei safonau wedi eu cyhoeddi hyd yn hyn? Yn drydydd, beth yw'r pwynt cynnal y ddadl hon heddiw? Oni fyddai'n well inni gael y ddadl pan fydd

plan gives special attention to increasing access and accessibility, and to the important contribution that it can make to life-long learning. The visitor's experience project, to which Jenny Randerson referred, is only one example.

More importantly, the National Library has played a lead role and drives the development of library services throughout Wales. For example, it was the National Library that established the Consortium of Welsh Library and Information Services, CWLIS, of which all public libraries and the majority of academic and public body libraries are members.

CWLIS developed the exciting 'Getting in on the Act' scheme to promote active citizenship by providing educational and informative material tailored and digitalised to meet the needs of Wales, with an emphasis on serving excluded communities and on life-long learning. The scheme will be partly financed through the New Opportunities fund.

In giving evidence to the Post-16 Education and Training Committee's brief review of the work of the National Library, Patrick Sullivan from the Wales Information Society said that the National Library was central to that particular project.

I have been warned to be brief, therefore, I must get to a more negative point that is at the end of my speech.

I will turn to the process of developing standards to which Jenny Randerson referred. In May, the Department for Culture, Media and Sport published very ambitious standards for England. Professor Hywel Roberts was then asked to draw up standards for Wales. We have heard today that these will be published during the next six weeks.

I have some questions. Is it true that Professor Roberts has long finished the work? If so, why have his standards not yet been published? Thirdly, what is the point of holding this debate today? Would it not be better for us to have the debate when these

y safonau ar gael, er mwyn inni drafod y sylfaen polisi ar gyfer llyfrgelloedd yn y dyfodol?

Yr wyf yn gorffen ar nodyn negyddol, ond credaf ei fod yn fater pwysig.

Huw Lewis: Cynog had a point in his final comments. I am mortified to hear Jonathan Morgan, a Conservative, mention Karl Marx in this Chamber before I have had a chance to do so. However, Marx once said that philosophers have only ever interpreted the world; the point is to change it. I feel a bit like that about today's motion, although I welcome it and will vote for it.

I want to address the wider issue of our public library service rather than concentrate on the National Library itself. Libraries have a key role, which all right-minded people would accept, in combating social exclusion. The Department for Culture, Media and Sport in England has accepted this, as Cynog mentioned. It has also been accepted by the Scottish Executive, as a key role of the public library service.

Libraries can combat social exclusion, particularly exclusion from the information society and information and communication technology. There is a key role for them in that area and, of course, they can combat exclusion from the vital aspect of community education, which has touched many of us in our earlier life.

With that in mind, I suggest that—setting aside today's motion—we also need to think about producing broad guidance. I am pleased to hear that something is underway. I was not aware, Cynog, that anything had been attempted in Wales before. I was afraid that Wales was falling behind Scotland and England in terms of producing some kind of broad guidance that allows scope for local authorities, and others, to deliver a service based on the needs and priorities of their communities—guidance that also fits in with

standards are available, so that we can discuss the policy foundation for libraries in the future?

I finish on a negative note, but I believe that it is an important matter.

Huw Lewis: Yr oedd gan Cynog bwynt yn ei sylwadau olaf. Mae'n achosi poendod i mi glywed Jonathan Morgan, Ceidwadwr, yn crybwyll Karl Marx yn y Siambr hon cyn i mi gael y cyfle i wneud hynny. Fodd bynnag, dywedodd Marx unwaith mai dim ond dehongli'r byd y mae athronwyr wedi ei wneud; mae angen ei newid. Tueddaf i fod o'r un farn am gynnig heddiw, er fy mod yn ei groesawu ac y byddaf yn pleidleisio o'i blaid.

Hoffwn ymdrin â'r pwnc ehangach o'n gwasanaeth llyfrgelloedd cyhoeddus yn hytrach na chanolbwyntio ar y Llyfrgell Genedlaethol ei hun. Mae gan lyfrgelloedd ran allweddol i'w chwarae, y byddai unrhyw un yn ei iawn bwyll yn ei dderbyn, wrth frwydro yn erbyn allgáu cymdeithasol. Mae'r Adran Diwylliant, y Cyfryngau a Chwaraeon yn Lloegr wedi derbyn hyn, fel y crybwyllodd Cynog. Fe'i derbyniwyd hefyd gan Weithrediaeth yr Alban, fel un o rolau allweddol y gwasanaeth llyfrgelloedd cyhoeddus.

Gall llyfrgelloedd frwydro yn erbyn allgáu cymdeithasol, yn arbennig allgáu o'r gymdeithas wybodaeth a thechnoleg gwybodaeth a chyfathrebu. Mae rôl allweddol iddynt yn hynny o beth ac, wrth gwrs, gallant frwydro yn erbyn allgáu o'r agwedd hanfodol o addysg gymunedol, sydd wedi effeithio ar lawer ohonom yn gynharach yn ein bywydau.

Gyda hynny mewn cof, awgrymaf—gan roi cynnig heddiw i'r naill ochr—bod angen inni hefyd ystyried cynhyrchu arweiniad cyffredinol. Yr wyf yn falch o glywed fod rhywbeth ar y gweill. Nid oeddwn yn ymwybodol, Cynog, y rhoddwyd cynnig ar unrhyw beth yng Nghymru o'r blaen. Yr oeddwn yn ofni bod Cymru y tu ôl i'r Alban a Lloegr yn nhermau cynhyrchu rhyw fath o arweiniad cyffredinol sydd yn rhoi cyfle i awdurdodau lleol, ac eraill, gyflwyno gwasanaeth yn seiliedig ar anghenion a

some broad principles that the Assembly would wish to adopt, particularly in tune with our commitment to social inclusion and our work through 'Communities First'.

12:02 p.m.

That kind of approach would fit with the need to put the long-term sustainable solutions before any short-termism that previous budget cuts had imposed upon our library service. It also fits in with the needs and aspirations of local communities, and would fit in with a holistic approach. That kind of review should be undertaken, to look at the whole provision of public library service in local communities, and involving other agencies and partners. We now have key players, and the whole landscape of community education has changed markedly. We have potential partners through the Open University, the National Grid for Learning, the University for Industry, homework clubs, the schools library service, after-school clubs, and the Workers Educational Association. All those are aspects of life-long learning and second chance education, and our libraries should be integrated with this. To do that, we need a study and a report.

We need to consider our library service. The kind of transformation that public libraries first made in our communities over 100 year ago can be done all over again with our new forms of information technology. The need to provide that service has not diminished—it has increased. We have a proud record in Wales—Christine mentioned the miners' libraries and the Carnegie libraries in south Wales that transformed the life chances of many people from deprived communities. That is behind us, but ahead of us is the need to commission a study or report that learns from our partners in the United Kingdom's other territories and from the experience of partners throughout the European Union. Exciting work is being undertaken in terms of community education and learning centres, rather than simply a library with books on a shelf. We are somewhat behind, but I am pleased that progress has now begun.

blaenoriaethau eu cymunedau—arweiniad sydd hefyd yn cyfateb â rhai o'r egwyddorion cyffredinol y byddai'r Cynulliad yn dymuno eu mabwysiadu, yn arbennig yn unol â'n hymrwymiad i allgáu cymdeithasol a'n gwaith drwy 'Cymunedau yn Gyntaf'.

Byddai'r math hwnnw o ymagwedd yn cyfateb â'r angen i roi'r atebion cynaliadwy tymor hir cyn unrhyw atebion tymor byr a orfodwyd ar ein gwasanaeth llyfrgelloedd yn sgîl toriadau yng nghyllidebau'r gorffennol. Mae hefyd yn cyfateb ag anghenion a dyheadau cymunedau lleol, a byddai'n gydnaws ag ymagwedd gyffwrdd. Dylid cynnal y math hwnnw o adolygiad, er mwyn ystyried darpariaeth gyfan y gwasanaeth llyfrgelloedd cyhoeddus mewn cymunedau lleol, a chynnwys asiantaethau a phartneriaid eraill. Mae gennym gyfranogwyr allweddol erbyn hyn, ac mae tirlun cyfan addysg gymunedol wedi newid yn aruthrol. Mae gennym bartneriaid posibl drwy'r Brifysgol Agored, y Grid Dysgu Cenedlaethol, y Brifysgol Diwydiant, clybiau gwaith cartref, y gwasanaeth llyfrgelloedd i ysgolion, a Mudiad Addysg y Gweithwyr. Mae'r rhain i gyd yn agweddau ar ddysgu gydol oes ac addysg ail gyfle, a dylid integreiddio ein llyfrgelloedd â hyn. Er mwyn gwneud hynny, mae angen astudiaeth ac adroddiad arnom.

Mae angen inni ystyried ein gwasanaeth llyfrgelloedd. Gellir cyflawni'r math o drawsnewidiad a wnaethpwyd gan lyfrgelloedd cyhoeddus yn ein cymunedau dros 100 mlynedd yn ôl eto gyda'n ffurfiau newydd ar dechnoleg gwybodaeth. Nid yw'r angen i ddarparu'r gwasanaeth hwnnw wedi lleihau—mae wedi cynyddu. Mae gennym hanes y gellir ymfalchïo ynddo yng Nghymru—crybwyllodd Christine lyfrgelloedd y glowyr a llyfrgelloedd Carnegie yn ne Cymru a drawsnewidiodd gyfleoedd bywyd llawer o bobl o gymunedau dan anfantais. Mae hynny yn y gorffennol, ond o'n blaenau mae'r angen i gomisiynu astudiaeth neu adroddiad sydd yn dysgu gan ein partneriaid yn nhiriogaethau eraill y Deyrnas Unedig ac o brofiad partneriaid ledled yr Undeb Ewropeaidd. Mae gwaith cyffrous yn mynd rhagddo yn nhermau canolfannau addysg a dysgu gymunedol, yn

However, we need to take a closer look at this. I welcome the motion, but it is not sufficient as regards our deliberations on this topic.

Gareth Jones: Datganaf fuddiant fel aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol Conwy, gan fod cyfeiriad yn y cynnig at awdurdodau lleol â chyfrifoldeb am lyfrgelloedd cyhoeddus. Llongyfarchaf Jenny ar ei dyrchafiad a dymuno'n dda iddi yn ei swydd newydd.

Croesawaf y cynnig gan ei fod yn ymwneud ag ehangu a moderneiddio un o'r sefydliadau diwylliannol mwyaf poblogaidd, sef lyfrgelloedd cyhoeddus. Nid oes rhaid amddiffyn eu rôl fel canolfannau bywyd dinesig a chymunedol, gan fod hynny'n amlwg. Nid oes ychwaith angen i ni, fel Aelodau'r Cynulliad, eu hamddiffyn fel sefydliadau sydd yn hyrwyddo cynhwysiant cymdeithasol drwy gynorthwyo i bontio'r bwlch rhwng y rhai sydd yn gallu a'r rhai nad ydynt yn gallu fforddio mynediad at wybodaeth.

Rhaid inni hefyd gydnabod a gwerthfawrogi swyddogaeth lyfrgelloedd o ran hyrwyddo addysg a dysgu gydol oes. Llyfrgelloedd, efallai, yw'r unig ddarpariaeth addysg o'r crud i'r bedd. Cyfeiriodd Christine Chapman at yr egwyddor o integreiddio llyfrgelloedd yn ein hysgolion. Mae rhesymwaith cryf dros osod llyfrgelloedd wrth graidd y ddarpariaeth ar gyfer dysgu gydol oes. Mae hefyd yn holl bwysig fod egwyddorion dysgu gydol oes, cynhwysiant cymdeithasol, cyfle cyfartal a datblygu cynaliadwy—sydd yn greiddiol i weithgarwch y Cynulliad—yn cael eu hymgorffori mewn polisiau goleuedig a fydd yn hyrwyddo statws a defnydd llyfrgelloedd yn ein cymunedau.

Mae Lloegr, unwaith eto, wedi achub y blaen, gyda chyhoeddiadau megis 'New Library: the People's Network', ac mae'r Adran Diwylliant, y Cyfryngau a Chwaraeon eisoes wedi cyhoeddi safonau ar gyfer llyfrgelloedd Lloegr. Dyna'r union bwynt a wnaeth Cynog. Gobeithiwn y bydd y Cynulliad yn gorfodi safonau cyffelyb er mwyn annog awdurdodau lleol i fabwysiadu'r un uchelgais o

hytrach na dim ond llyfrgell â llyfrau ar y silffoedd. Yr ydym ar ei hôl hi ryw ychydig, ond yr wyf yn falch bod y gwaith wedi dechrau. Fodd bynnag, mae angen inni ystyried hyn yn fwy gofalus. Croesawaf y cynnig, ond nid yw'n ddigonol o ran ein penderfyniadau ar y pwnc hwn.

Gareth Jones: I declare an interest as a member of Conwy County Borough Council, as the motion refers to local authorities with responsibility for public libraries. I congratulate Jenny on her promotion and wish her well in her new post.

I welcome the motion as it relates to the expansion and modernisation of one of the most popular cultural institutions, namely public libraries. We do not need to defend their role as centres of civic and community life, because that is obvious. Neither do we, as Assembly Members, need to defend them as institutions that promote social inclusion by helping to bridge the gap between those who can and those who cannot afford access to information.

We must also acknowledge and appreciate the function of libraries in promoting life-long education and learning. Libraries are, possibly, the only providers of education from the cradle to the grave. Christine Chapman referred to the principle of integrating libraries into our schools. There is a strong rationale for placing libraries at the heart of the life-long education provision. It is also vitally important that the principles of life-long learning, social inclusion, equal opportunities and sustainable development—which are at the core of the Assembly's activities—are incorporated in enlightened policies that will promote the status and use of libraries in our communities.

England, once again, has stolen a march, with publications such as 'New Library: the People's Network', and the Department for Culture, Media and Sport has already published standards for the libraries of England. That is the exact point that Cynog made. We hope that the Assembly will insist on similar standards in order to encourage local authorities to adopt the same ambition

ragoriaeth, yn hytrach na pherfformiad cyffredin, ac y bydd yn sicrhau cysondeb yn lefel y gwasanaeth ledled Cymru. Yn yr un modd, mae'r Cyngor Amgueddfeydd, Archifdai a Llyfrgelloedd wedi ei hen sefydlu yn Lloegr, ond yr ydym yn dal i ddisgwyl i wybod pa gorff a fydd yn gyfrifol am gyfeiriad strategol y tair disgyblaeth yng Nghymru.

Er bod croeso brwd i ymrwymiad y Llywodraeth i dechnoleg gwybodaeth a chyfathrebu mewn llyfrgelloedd, ac i arian y gronfa Cyfleoedd Newydd, erys pryder am yr angen am adnoddau pellach i sicrhau cysylltiadau digonol i rwydwaith y bobl. Dyna lle y mae gwelliannau Owen John yn bwysig. Yr wyf yn cydnabod bod rhyw ymwrthod â gwelliant 2, ond mae'n holl bwysig os ydym o ddifrif ynglŷn â'r pwynt hwn. Mae costau refeniw unrhyw rwydwaith newydd yn achosi problemau, sydd yn rhwystro rhai awdurdodau lleol rhag buddsoddi cyfalaf mewn technoleg gwybodaeth a chyfathrebu ar hyn o bryd. Nid yw arian loteri yn mynd i'r afael â chostau cyfathrebu parhaus. Yr wyf am wneud y pwynt hwnnw yn gwbl eglur. Mae'n holl bwysig hefyd sicrhau bod arian y gronfa Cyfleoedd Newydd yn cael ei ddefnyddio'n benodol i ddigidoli deunydd yng Nghymru, gan fod y gwahaniaethau diwylliannol ac ieithyddol yn ei gwneud yn anymarferol i grwpio ceisiadau am arian o Loegr a Chymru gyda'i gilydd.

Yn olaf, mae'r gronfa Cyfleoedd Newydd wedi clustnodi £50 miliwn yn y Deyrnas Gyfunol ar gyfer digidoli, ond nid oes arwydd o faint a ddaw i Gymru ar hyn o bryd. Pe baem yn gwybod beth fydd Cymru yn ei dderbyn drwy'r gronfa hon, byddai modd cynllunio ymlaen llaw—cynllunio yn well—a datblygu strategaeth ddigideiddio gynhwysfawr i Gymru, yn hytrach na bod gwahanol fudiadau yn gwneud gwaith unigol sydd yn arwain at ddarlun anghyson ledled Cymru. I'r Cynulliad, corff sydd yn arddel yr egwyddor o gyfle cyfartal, mae hynny'n sefyllfa annerbyniol.

Karen Sinclair: Most points about social inclusion and about how beneficial libraries are to communities in a myriad of ways have

of excellence, rather than just an ordinary performance, and that it will ensure consistency in the level of service throughout Wales. Similarly, the Council of Museums, Archives and Libraries has long been established in England, but we are still waiting to know which body will be responsible for the strategic direction of the three disciplines in Wales.

Although there is enthusiastic welcome for the Government's commitment to information and communications technology in libraries, and to the New Opportunities fund money, there remains concern about the need for further resources to ensure adequate links to the people's network. This is where Owen John's amendments are important. I acknowledge that there is some rejection of amendment 2, but it is all-important if we are serious about this point. The revenue costs of any new network causes problems, which stops some local authorities from investing capital in information and communications technology at present. Lottery funding does not address the continuous cost of communication. I want to make that point quite clear. It is also crucial to ensure that the New Opportunities fund money is used specifically to digitise materials in Wales, as the cultural and linguistic differences make it impractical to group applications for money from England and Wales together.

Finally, the New Opportunities fund has earmarked £50 million in the United Kingdom for digitisation, but at present there is no indication of how much of it will come to Wales. If we knew what Wales will receive through this fund, it would be possible to have some forward planning—better planning—and to develop a comprehensive digitisation strategy for Wales, rather than having various organisations doing individual work, which leads to an inconsistent picture throughout Wales. For the Assembly, a body that upholds the principle of equal opportunity, that is an unacceptable situation.

Karen Sinclair: Mae'r rhan fwyaf o'r pwyntiau am gynhwysiant cymdeithasol a pha mor fuddiol yw llyfrgelloedd i

already been made today, and I will not reiterate those points. We must also make full use of the fact that libraries are geographically so well located. That is something that we have throughout Wales—small towns still have some good libraries. I would like to ask Jenny what work, if any, has taken place so far in integrating school, community and university libraries, because as a whole resource they are far stronger than they are as fragmented resources. University libraries are exclusive at present and there is no reason for them to be so.

While I agree in principle with Owen John Thomas's amendment 2—and I was pleased to hear Jonathan say this as well—it is imperative that we do not make budgetary decisions that are not costed before we make them. I hope that people take that on board today. While we move forward and hopefully make the budgetary analysis, we must realise that we should not make these commitments before this analysis has been made.

The Minister for Culture and Sports (Jenny Randerson): This has been a wide-ranging and full debate, and I am pleased that it has been so lively. On funding, Alun Pugh rather mischievously challenged me to reveal the budget. As he knows as a Deputy Minister, I am not currently in a position to tell you the details of the budget. Owen John Thomas quite rightly expressed concern about the funding of the National Library. The National Library has bid for extra money to implement its digital library and open library initiatives. I assure you that that is being considered as part of the current budget planning round.

12:12 p.m.

Brian Hancock referred to the need to open seven days a week. That issue has been raised as part of the consultation that the National Library recently undertook with the public. It currently opens six days a week and is investigating evening and Sunday opening when resources permit. Dafydd referred to free inter-library loans. Significant funding

gymunedau mewn amryw o ffyrdd eisoes wedi'u codi heddiw, ac nid ailddatganaf y pwyntiau hynny. Rhaid inni hefyd wneud defnydd llawn o'r ffaith bod llyfrgelloedd wedi'u lleoli cystal yn ddaearyddol. Mae hynny'n rhywbeth sydd gennym ledled Cymru—mae gan drefi bach lyfrgelloedd da o hyd. Hoffwn ofyn i Jenny pa waith, os o gwbl, a wnaethpwyd hyd yn hyn wrth integreiddio llyfrgelloedd ysgolion, cymunedol a phrifysgolion, oherwydd maent yn llawer cryfach fel adnodd cyfan nag fel adnoddau ar wahân. Mae llyfrgelloedd prifysgolion yn unigryw ar hyn o bryd ac nid oes unrhyw reswm dros hynny.

Er fy mod yn cytuno mewn egwyddor â gwelliant 2 Owen John Thomas—ac fy mod yn falch o glywed bod Jonathan o'r un farn—mae'n hanfodol inni beidio â gwneud penderfyniadau cyllidebol heb eu costio yn gyntaf. Gobeithiaf y bydd pobl yn ystyried hynny heddiw. Wrth inni symud ymlaen a gwneud y dadansoddiad cyllidebol, gobeithio, mae'n rhaid inni sylweddoli na ddylem wneud yr ymrwymadau hyn cyn i'r dadansoddiad hwn gael ei wneud.

Y Gweinidog dros Ddiwylliant a Chwaraeon (Jenny Randerson): Bu hon yn ddatl bellgyrhaeddol, lawn, ac yr wyf yn falch iddi fod mor fywiog. O ran ariannu, bu Alun Pugh braidd yn ddireidus yn fy herio i ddatgelu'r gyllideb. Fel y gŵyr fel Dirprwy Weinidog, nid wyf mewn sefyllfa ar hyn o bryd i ddatgelu manylion y gyllideb. Mae Owen John Thomas yn llygad ei le wrth fynegi pryder am ariannu'r Llyfrgell Genedlaethol. Mae'r Llyfrgell Genedlaethol wedi gwneud cais am arian ychwanegol i weithredu ei llyfrgell ddigidol a'i mentrau llyfrgell agored. Yr wyf yn eich sicrhau bod hynny'n cael ei ystyried fel rhan o'r cylch cynllunio cyllideb canolog.

Cyfeiriodd Brian Hancock at yr angen i agor saith diwrnod yr wythnos. Codwyd y mater hwnnw fel rhan o'r ymgynghoriad a gynhaliwyd yn ddiweddar gan y Llyfrgell Genedlaethol gyda'r cyhoedd. Mae ar agor chwe diwrnod yr wythnos ar hyn o bryd ac mae'n ymchwilio i agor gyda'r nos ac ar ddydd Sul pan fydd yr adnoddau yn caniatáu.

has already been provided for the people's ICT network, and the library standards consultation will also address this issue. We have also provided financial support to Interlending Wales, which aims to facilitate cost effective inter-lending materials between different types of libraries. That answers Karen's point about different types of libraries getting together, with which I agree.

Christine Chapman, I have already mentioned the measures that are going forward. The change in image of public libraries and of the National Library, which is overdue, is underway. Jonathan talked about the importance of close liaison between Jane Davidson and myself on the education issue. I promise that while the two of us hold these posts, there will be close integration. Jonathan, you are well aware of my commitment and experience within education and I will ensure that the educational side of public libraries remains at the forefront. As for the issues raised by Gareth Jones, I shall be issuing a consultation paper setting out possible options for future advisory structures in Wales. Professor Hywel Roberts at the University of Wales, Aberystwyth has begun to prepare the paper under the direction of the steering group. The group includes representatives of the three sectors. It met for the first time last week.

I now turn to points made about public library standards. Huw Lewis referred to the importance of exciting work elsewhere. I hope that we will be able to call upon experience elsewhere to reinvigorate our public libraries. There has been criticism of the delay in public consultation on public library standards. I have been in post for two days so I have no background in the current timetable, but I have already met the key officials concerned and I promise that I will do everything I can to expedite this issue. I would like you to bear in mind that it is important that we get the standards right for Wales. We have particular issues in Wales: the Welsh language, rurality, the extent of poverty and social exclusion, which must be properly taken on board in this consultation

Cyfeiriodd Dafydd at fenthyciadau rhyng-lyfrgell am ddim. Darparwyd arian sylweddol eisoes i rwydwaith TGCh y bobl, a bydd yr ymgynghoriad safonau llyfrgell hefyd yn ymdrin â'r mater hwn. Yr ydym hefyd wedi darparu cymorth ariannol i Cydfenthycia Cymru sydd yn anelu at hwyluso deunyddiau cydfenthycia cost effeithiol rhwng gwahanol fathau o lyfrgelloedd. Mae hynny'n ateb pwynt Karen am wahanol fathau o lyfrgelloedd yn dod ynghyd, y cytunaf ag ef.

Christine Chapman, yr wyf eisoes wedi crybwyll y camau sydd yn mynd rhagddynt. Mae'r newid i ddelwedd llyfrgelloedd cyhoeddus a'r Llyfrgell Genedlaethol, a ddylai fod wedi digwydd cyn hyn, yn mynd rhagddo. Soniodd Jonathan am bwysigrwydd cyswllt agos rhwng Jane Davidson a minnau ar y mater addysg. Yr wyf yn addo tra bydd y ddau ohonom yn y swyddi hyn, y ceir integreiddio agos. Jonathan, yr ydych yn llwyr ymwybodol o'm hymrwymiad a'm profiad o fewn y byd addysg ac fe sicrhaf fod ochr addysgol llyfrgelloedd cyhoeddus yn parhau'n flaenllaw. O ran y materion a godwyd gan Gareth Jones, byddaf yn cyhoeddi papur ymgynghorol yn nodi opsiynau posibl ar gyfer strwythurau ymgynghorol yn y dyfodol yng Nghymru. Mae'r Athro Hywel Roberts ym Mhrifysgol Cymru, Aberystwyth wedi dechrau paratoui papur o dan gyfarwyddyd y grŵp llywio. Mae'r grŵp yn cynnwys cynrychiolwyr o'r tri sector. Cyfarfu am y tro cyntaf yr wythnos diwethaf.

Trof yn awr at y pwyntiau a wnaethpwyd am safonau llyfrgelloedd cyhoeddus. Cyfeiriodd Huw Lewis at bwysigrwydd gwaith cyffrous mewn man arall. Gobeithiaf y byddwn yn gallu galw ar brofiad mewn mannau eraill i adfywio ein llyfrgelloedd cyhoeddus. Beirniadwyd yr oedi wrth gynnal ymgynghoriad cyhoeddus ar safonau llyfrgelloedd cyhoeddus. Dim ond ers deuddydd y bŵm yn fy swydd felly nid oes gennyf unrhyw gefndir yn yr amserlen gyfredol, ond cyfarfum eisoes â'r swyddogion allweddol cysylltiedig ac addawaf y gwnaf bopeth o fewn fy ngallu i gyflymu'r gwaith. Hoffwn ichi gofio ei bod yn bwysig inni gael y safonau'n gywir i Gymru. Mae gennym broblemau penodol yng Nghymru: yr iaith Gymraeg, natur wledig,

exercise. We do not need to take short cuts. I think that Cynog will agree with that.

Finally, I have greatly enjoyed the debate. We face an exciting future in the National Library and in the public library service. I hope that ICT will open up both aspects of the library service, and the commitment to a new future will mean that, in 10 years' time we will hardly recognise what we have become used to in the last few years. Unfortunately, in many areas, that has been a pattern of closures, shorter working hours and a reduced number of purchases in public libraries. There is an exciting future ahead. I pay tribute to all those who work in the library service and who hold the ethos of libraries so close to their hearts.

The Presiding Officer: I am afraid that you are out of time.

graddau tlodi ac allgáu cymdeithasol, y mae'n rhaid rhoi ystyriaeth gywir iddynt yn yr ymarfer ymgynghori hwn. Nid oes angen inni dorri corneli. Credaf y bydd Cynog yn cytuno â hynny.

I gloi, mwynheais y ddadl yn fawr. Wynebwn ddyfodol cyffrous yn y Llyfrgell Genedlaethol ac yn y gwasanaeth llyfrgelloedd cyhoeddus. Gobeithiaf y bydd TGCh yn agor y ddwy agwedd ar y gwasanaeth llyfrgelloedd, ac y bydd yr ymrwymiad i ddyfodol newydd yn golygu, ymhen 10 mlynedd, mai prin y byddwn yn adnabod yr hyn y daethom yn gyfarwydd ag ef yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Yn anffodus, mewn sawl ardal, bu patrwm o gau, oriau gwaith byrrach a llai o bryniannau mewn llyfrgelloedd cyhoeddus. Mae dyfodol cyffrous o'n blaenau. Talaf deyrnged i bawb sydd yn gweithio yn y gwasanaeth llyfrgelloedd ac y mae ethos llyfrgelloedd yn agos at eu calonnau.

Y Llywydd: Mae arnaf ofn bod eich amser ar ben.

Gwelliant 1: O blaid 49, Ymatal 0, Yn erbyn 0.

Amendment 1: For 49, Abstain 0, Against 0.

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Barrett, Lorraine
Bates, Mick
Black, Peter
Bourne, Nick
Butler, Rosemary
Chapman, Christine
Dafis, Cynog
Davidson, Jane
Davies, Andrew
Davies, David
Davies, Geraint
Davies, Glyn
Davies, Janet
Davies, Jocelyn
Davies, Ron
Edwards, Richard
Essex, Sue
Evans, Delyth
Feld, Val
German, Michael
Gibbons, Brian
Gregory, Janice
Griffiths, John
Gwyther, Christine
Halford, Alison
Hancock, Brian
Hart, Edwina

Jones, Carwyn
 Jones, Elin
 Jones, Gareth
 Jones, Helen Mary
 Jones, Ieuan Wyn
 Law, Peter
 Lewis, Huw
 Lloyd, David
 Melding, David
 Morgan, Jonathan
 Neagle, Lynne
 Pugh, Alun
 Randerson, Jenny
 Rogers, Peter
 Ryder, Janet
 Sinclair, Karen
 Thomas, Gwenda
 Thomas, Owen John
 Thomas, Rhodri Glyn
 Wigley, Dafydd
 Williams, Kirsty
 Williams, Phil

*Derbyniwyd y gwelliant.
 Amendment adopted.*

*Gwelliant 2: O blaid 14, Ymatal 6, Yn erbyn 29.
 Amendment 2: For 14, Abstain 6, Against 29.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
 The following Members voted for:

Dafis, Cynog
 Davies, Geraint
 Davies, Janet
 Davies, Jocelyn
 Jones, Elin
 Jones, Gareth
 Jones, Helen Mary
 Jones, Ieuan Wyn
 Lloyd, David
 Ryder, Janet
 Thomas, Owen John
 Thomas, Rhodri Glyn
 Wigley, Dafydd
 Williams, Phil

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
 The following Members voted against:

Barrett, Lorraine
 Bates, Mick
 Black, Peter
 Butler, Rosemary
 Chapman, Christine
 Davidson, Jane
 Davies, Andrew
 Davies, Ron
 Edwards, Richard
 Essex, Sue
 Evans, Delyth
 Feld, Val
 German, Michael
 Gibbons, Brian
 Gregory, Janice
 Griffiths, John
 Gwyther, Christine
 Halford, Alison
 Hancock, Brian
 Hart, Edwina
 Jones, Carwyn
 Law, Peter
 Lewis, Huw
 Neagle, Lynne
 Pugh, Alun
 Randerson, Jenny
 Sinclair, Karen
 Thomas, Gwenda
 Williams, Kirsty

Ymataliodd yr Aelodau canlynol:
 The following Members abstained:

Bourne, Nick
 Davies, David
 Davies, Glyn
 Melding, David
 Morgan, Jonathan
 Rogers, Peter

*Gwrthodwyd y gwelliant.
 Amendment rejected.*

Amended motion:

Cynnig wedi'i ddiwygio:

The National Assembly

Mae'r Cynulliad Cenedlaethol yn

welcomes the National Library's plans to open up its collections and services to a larger number of users and a wider range of users, with a special emphasis on reaching those engaged in learning; and to co-operate with other cultural and educational organisations in order to make best use of the resources that are available;

croesawu cynlluniau'r Llyfrgell Genedlaethol i agor ei chasgliadau a'i gwasanaethau i fwy o ddefnyddwyr ac amrywiaeth ehangach o ddefnyddwyr, gan roi pwyslais arbennig ar gyrraedd y rhai hynny sydd yn dysgu; ac i gydweithio â sefydliadau diwylliannol ac addysgol eraill er mwyn gwneud y defnydd gorau o'r adnoddau sydd ar gael;

supports the National Library's proposal to undertake a large scale extension in the collections and services which it provides remotely, mainly in digital form over the internet, to users in Wales and around the world;

cefnogi cynnig y Llyfrgell Genedlaethol i ymgymryd â phrosiect ar raddfa eang i ehangu'r casgliadau a'r gwasanaethau y mae'n eu darparu i ddefnyddwyr mewn rhannau eraill o Gymru a ledled y byd, yn bennaf ar ffurf ddigidol dros y rhyngwyd;

endorses the policy of the New Opportunities Fund to provide financial assistance to enable all public libraries, where practicable, to be on-line and linked to the National Grid for Learning by the end of 2002 and will monitor the process thoroughly; and

cymeradwyo polisi'r Gronfa Cyfleoedd Newydd i ddarparu cymorth ariannol er mwyn i bob llyfrgell gyhoeddus, lle y bo'n ymarferol, allu mynd ar-lein a chael ei chysylltu â'r Grid Cenedlaethol ar gyfer Dysgu erbyn diwedd 2002 a bydd yn monitro'r broses yn drwyadl; ac yn

encourages all public library authorities, and the National Library, to consolidate and develop their roles in tackling social disadvantage and providing opportunities for learning.

annog yr holl awdurdodau sydd yn rhedeg llyfrgelloedd cyhoeddus, a'r Llyfrgell Genedlaethol, i atgyfnerthu a datblygu'u rôl o ran mynd i'r afael ag anfantaes gymdeithasol a darparu cyfle i ddysgu.

Cynnig: O blaid 49, Ymatal 0, Yn erbyn 0.

Motion: For 49, Abstain 0, Against 0.

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
 The following Members voted for:

Barrett, Lorraine
 Bates, Mick
 Black, Peter
 Bourne, Nick

Chapman, Christine
 Dafis, Cynog
 Davidson, Jane
 Davies, Andrew
 Davies, David
 Davies, Geraint
 Davies, Glyn
 Davies, Janet
 Davies, Jocelyn
 Davies, Ron
 Edwards, Richard
 Essex, Sue
 Evans, Delyth
 Feld, Val
 German, Michael
 Gibbons, Brian
 Gregory, Janice
 Griffiths, John
 Gwyther, Christine
 Halford, Alison
 Hancock, Brian
 Hart, Edwina
 Jones, Carwyn
 Jones, Elin
 Jones, Gareth
 Jones, Helen Mary
 Jones, Ieuan Wyn
 Law, Peter
 Lewis, Huw
 Lloyd, David
 Melding, David
 Middlehurst, Tom
 Morgan, Jonathan
 Neagle, Lynne
 Pugh, Alun
 Randerson, Jenny
 Rogers, Peter
 Ryder, Janet
 Sinclair, Karen
 Thomas, Gwenda
 Thomas, Owen John
 Thomas, Rhodri Glyn
 Wigley, Dafydd
 Williams, Kirsty
 Williams, Phil

*Derbyniwyd y cynnig.
 Motion adopted.*

Cynnig Trefniadol Procedural Motion

The Presiding Officer: I now call the Minister for Assembly Business to propose a procedural motion under Standing Order No. 6.16.

Y Llywydd: Galwaf yn awr ar y Trefnydd i gynnig cynnig trefniadol o dan Reol Sefydlog Rhif 6.16.

The Minister for Assembly Business (Andrew Davies): I propose that

Y Trefnydd (Andrew Davies): Cynigaf fod

the National Assembly continues this session until 1.05 p.m. to allow sufficient time for the short debate.

y Cynulliad Cenedlaethol yn parhau â'r sesiwn hon tan 1.05pm i ganiatáu digon o amser ar gyfer y ddadl fer

I hope that we will have all-party support on this occasion.

Gobeithiaf y cawn gefnogaeth bob plaid ar yr achlysur hwn.

Cynnig: O blaid 45, Ymatal 0, Yn erbyn 1.

Motion: For 45, Abstain 0, Against 1.

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Barrett, Lorraine
Bates, Mick
Black, Peter
Bourne, Nick
Butler, Rosemary
Chapman, Christine
Dafis, Cynog
Davidson, Jane
Davies, Andrew
Davies, David
Davies, Glyn
Davies, Jocelyn
Davies, Ron
Edwards, Richard
Essex, Sue
Evans, Delyth
Feld, Val
German, Michael
Gibbons, Brian
Gregory, Janice
Griffiths, John
Gwyther, Christine
Hancock, Brian
Hart, Edwina
Jones, Elin
Jones, Gareth
Jones, Helen Mary
Jones, Ieuan Wyn
Law, Peter
Lewis, Huw
Lloyd, David
Melding, David
Middlehurst, Tom
Morgan, Jonathan
Neagle, Lynne
Pugh, Alun
Rogers, Peter
Ryder, Janet
Sinclair, Karen
Thomas, Gwenda
Thomas, Owen John
Thomas, Rhodri Glyn
Wigley, Dafydd
Williams, Kirsty
Williams, Phil

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Halford, Alison

*Derbyniwyd y cynnig.
Motion adopted.*

**Dadl Fer
Short Debate**

**Y Goblygiadau i'r Cynulliad Cenedlaethol yn sgîl Clymblaid y Grŵp Llafur a
Grŵp y Democratiaid Rhyddfrydol
The Implications for the National Assembly of a Coalition of the Labour and
Liberal Democrat Groups**

Glyn Davies: I have agreed to accept a contribution from Dai Lloyd within my 15-minute allocation. I do not wish to seem awkward, Llywydd, but I have not accepted a request from the Liberal Democrat group to speak within my allotted time, on a point of principle. I now consider the Liberal Democrats to be part of a coalition Government and it seems to me more appropriate that they make their contributions within the Government's allotted time for response.

It was my intention, should I have been lucky enough to win the short debate ballot—*[Interruption.]*

The Presiding Officer: Order. The short debate must be heard in relative silence.

Glyn Davies: I do not mind, Llywydd.

I was going to speak about the appalling way in which our poorest pensioners are treated by this Government and the way people have been driven into poverty in ever-increasing numbers, but I won the ballot at a time when the National Assembly was suddenly faced with greater change than it has done since its establishment. Therefore, I could not resist the temptation to choose as my subject the implications for the National Assembly of the coalition between the Labour and Liberal Democrat groups. In keeping with the nature of a short debate, my speech is a personal view and not necessarily the policy of my party or any other party.

During the campaign leading up to the National Assembly elections in 1999, I claimed publicly that the Liberal Democrats and Labour were planning to merge as soon as the elections were over. I am sure that my opponent at the time, Mick Bates, will remember that. The opinion polls suggested

Glyn Davies: Yr wyf wedi cytuno i dderbyn cyfraniad gan Dai Lloyd o fewn fy nyraniad o 15 munud. Nid wyf am ymddangos yn lletchwith, Lywydd, ond nid wyf wedi derbyn cais gan grŵp y Democratiaid Rhyddfrydol i siarad o fewn fy amser penodedig, fel mater o egwyddor. Yr wyf bellach yn ystyried y Democratiaid Rhyddfrydol fel rhan o Lywodraeth glymblaid ac ymddengys yn fwy priodol i mi y dylent wneud eu cyfraniadau o fewn amser penodedig y Llywodraeth i ymateb.

Fy mwriad, pe byddwn wedi bod mor ffodus ag ennill pleidlais y ddadl fer—*[Torri ar draws.]*

Y Llywydd: Trefn. Rhaid cael tawelwch ar gyfer y ddadl fer.

Glyn Davies: Nid oes ots gennyf, Lywydd.

Yr oeddwn yn mynd i sôn am y ffordd warthus y caiff ein pensiynwyr tlotaf eu trin gan y Llywodraeth hon a'r ffordd y cafodd pobl eu gwthio i dlodi mewn niferoedd bythol gynyddol, ond enillais y bleidlais ar adeg pan oedd y Cynulliad Cenedlaethol yn sydyn yn wynebu newid mwy nag y wynebodd ers ei sefydlu. Felly, ni allwn ymwrthod â'r demtasiwn i ddewis goblygiadau'r glymblaid rhwng y Blaid Lafur a'r Democratiaid Rhyddfrydol i'r Cynulliad Cenedlaethol fel pwnc. I gadw at natur dadl fer, barn bersonol yw fy araith ac nid o reidrwydd polisi fy mhlaid neu unrhyw blaid arall.

Yn ystod yr ymgyrch yn arwain at etholiadau'r Cynulliad Cenedlaethol yn 1999, honnais yn gyhoeddus fod y Democratiaid Rhyddfrydol a'r Blaid Lafur yn bwriadu uno yn syth ar ôl yr etholiadau. Yr wyf yn siŵr y bydd fy ngwrthwynebwr ar y pryd, Mick Bates, yn cofio hynny.

that a Labour majority was in doubt. I saw the Liberal Democrats and Labour as much of a muchness anyway. I was surprised that the two parties did not form a coalition in the summer of 1999. The result of the election turned out to be very much as the polls had predicted. My view then was that the Assembly would not and could not operate effectively as a minority administration, and I do not think that it has. It is not that I am in favour of coalitions. I am not. Coalitions produce governments that cannot be held to any promises they made during the election campaign and they always have an agenda that are a product of unholy compromise. The reason that I am so opposed to proportional representation is that it nearly always produces results—[*Laughter.*]

12:22 p.m.

The Presiding Officer: Order. Glyn must be allowed to make his points in his own way.

Glyn Davies: It always produces results that demand a coalition. What one inevitably ends up with is the sharing out of political spoils in private houses under the cover of darkness, and individuals showing great courage in laying down their principles for a job. One can so easily fall into the ludicrous position of a party limping home in last place and then being given a significant share of the power, with an individual with next to no votes becoming Deputy First Minister. However, we are where we are and we are stuck with it. We now have a coalition and it is a fact of life. It is time to consider whether it can improve the way Wales is governed. So far, the National Assembly has not done the business. It has been dire. Debate by and large has been boring, and public interest has been decreasing rather than increasing. If we had carried on in the same vein, the National Assembly may well not have survived. I have been watching the formation of this coalition with mixed emotions. On the one hand, the formation process has been a seedy and undemocratic cloak-and-dagger type stitch up, producing an undemocratic, unaccountable coalition administration. On

Awgrymodd yr arolygon barn amheuaeth ynghylch mwyafrif Llafur. Yr oeddwn yn ystyried bod y Democratiaid Rhyddfrydol a'r Blaid Llafur yn bleidiau tebyg beth bynnag. Fe'm synwyd na luniodd y ddwy blaid glymblaid yn ystod haf 1999. Fel y digwyddodd adlewyrchodd canlyniad yr etholiad fwy neu lai yr hyn a ragwelwyd gan yr arolygon barn. Fy marn bryd hynny oedd na fyddai ac na allai'r Cynulliad weithredu'n effeithiol fel gweinyddiaeth leiafrifol, ac nid wyf o'r farn ei fod wedi gwneud hynny. Nid fy mod o blaid clymbleidiau. Nid ydwyf. Mae clymbleidiau yn cynhyrchu llywodraethau na all gadw at unrhyw addewid a wnaethant yn ystod yr ymgyrch etholiadol ac mae ganddynt bob amser agendâu sydd yn gynnyrch cyfaddawd cythreulig. Y rheswm y gwrthwynebaf gynrychiolaeth gyfrannol gymaint yw ei fod bob amser yn cynhyrchu canlyniadau—[*Chwerthin.*]

Y Llywydd: Trefn. Rhaid caniatáu i Glyn wneud ei bwyntiau yn ei ffordd ei hun.

Glyn Davies: Mae bob amser yn cynhyrchu canlyniadau sydd yn gofyn am glymblaid. A'r hyn a geir yn anochel yw rhannu manteision gwleidyddol mewn tai preifat yn nhywyllwch nos, ac unigolion yn dangos llawer o ddewrder wrth nodi eu hegwyddorion er mwyn cael swydd. Mae mor hawdd syrthio i'r sefyllfa chwerthinllyd o blaid yn dod yn olaf ac yna'n cael cyfran sylweddol o'r pŵer, gydag unigolyn a gafodd y nesaf peth i ddim o bleidleisiau yn dod yn Ddirprwy Brif Weinidog. Fodd bynnag, dyma ein sefyllfa ac ni allwn ei newid. Mae gennym glymblaid a dyna'r gwir amdani. Mae'n bryd ystyried a ellir gwella'r ffordd y caiff Cymru ei llywodraethu. Hyd yn hyn, nid yw'r Cynulliad Cenedlaethol wedi llwyddo. Bu'n warth. Yn gyffredinol bu'r dadlau yn ddiflas, ac mae diddordeb y cyhoedd wedi bod yn pylu yn hytrach na chynyddu. Pe byddem wedi parhau fel ag yr oeddem, mae'n bosibl na fyddai'r Cynulliad Cenedlaethol wedi goroesi. Yr wyf wedi bod yn gwyllo'r gwaith o sefydlu'r glymblaid hon gyda theimladau cymysg. Ar y naill law, bu'r broses sefydlu yn frad anonest ac annemocrataidd, yn cynhyrchu

the other hand, I accept that the coalition is an inevitable consequence of the electoral arrangements that were introduced to send us all here in the first place.

The most important aspect of this coalition, the reason I chose it as my subject and the reason it matters to all 60 Assembly Members as well as the two parties involved, is what happens now. It is not so much the programme, but how we as an Assembly operate. In my view, the way in which this Assembly will operate in future will be hugely different from the way in which it has operated in the past. Let us consider the positive side first. In theory, we should have greater clarity, where often in the past, we have had shambles. We now have an adversarial structure in place, rather than the directionless meandering that we call consensus politics. We should have an administration that can carry its business. It does not always happen—we have seen that today. We should have an administration that feels confident enough to bring forward meaningful proposals. We should have an administration that is confident enough to put serious—sometimes controversial—issues on the agenda for debate and put a bit more life into this Chamber. We might even have debates that engage with the people and leave the sitting room politics that we have sometimes indulged in behind us. I want to see an administration behaving with the confidence to test the limits of our powers and to challenge the Millbank control freaks. In short, I want to see an administration behaving like a real government. So far, that has been lacking.

This coalition will also have a significant effect on opposition parties in this Assembly and, in particular, on Plaid Cymru. Plaid Cymru will be forced into acting like a proper opposition, unlike the Jekyll and Hyde opposition that it has been so far. We will find out whether they are up to the job and we will see whether the new leader of Plaid Cymru has what it takes to make a clear, robust opposition rather than the behind-the-scenes fixing of which he is a master. However, there will be little impact on the

gweinyddiaeth clymblaid annemocrataidd, anatebol. Ar y llaw arall, derbynïaf mai un o ganlyniadau anochel y trefniadau etholiadol a gyflwynwyd i'n hanfon yma yn y lle cyntaf yw'r glymblaid.

Yr agwedd bwysicaf ar y glymblaid hon, y rheswm dros ei dewis fel fy mhwnc a'r rheswm y mae'n bwysig i bob un o 60 o Aelodau'r Cynulliad yn ogystal â'r ddwy blaid dan sylw, yw'r hyn sydd yn digwydd yn awr. Nid yw'n fater o raglen gymaint â'r ffordd yr ydym yn gweithredu fel Cynulliad. Yn fy marn i, bydd y ffordd y bydd y Cynulliad hwn yn gweithredu yn y dyfodol yn wahanol iawn i'r ffordd y gweithredodd yn y gorffennol. Gadewch inni ystyried yr ochr gadarnhaol yn gyntaf. Yn ddamcaniaethol, dylai fod gennym well eglurder, lle y bu'n draed moch yn aml yn y gorffennol. Erbyn hyn mae gennym strwythur gwrthwynebol yn ei le, yn hytrach na'r tîd droi digyfeiriad a elwir yn wleidyddiaeth consensws. Dylai fod gennym weinyddiaeth a all gynnal ei busnes. Nid yw bob amser yn digwydd—gwelsom hynny heddiw. Dylai fod gennym weinyddiaeth sydd yn teimlo'n ddigon hyderus i gyflwyno cynigion ystyrllon. Dylai fod gennym weinyddiaeth sydd yn ddigon hyderus i roi materion difrifol—weithiau dadleuol—ar yr agenda i'w trafod er mwyn rhoi ychydig mwy o fywyd yn y Siambr hon. Efallai y gallem gael dadleuon sydd yn cynnwys y bobl hyd yn oed gan adael y wleidyddiaeth ystafell ffrynt yr ydym wedi'i gweld o bryd i'w gilydd y tu cefn inni. Yr wyf am weld gweinyddiaeth sydd yn ymddwyn â'r hyder i'n profi hyd eithaf ein pwerau ac i herio'r unbeniaid ym Millbank. Yn gryno, hoffwn weld gweinyddiaeth sydd yn ymddwyn fel llywodraeth wirioneddol. Hyd yn hyn, prin fu hynny.

Caiff y glymblaid hon hefyd effaith arwyddocaol ar wrthbleidiau'r Cynulliad hwn ac, yn benodol, ar Blaid Cymru. Caiff Plaid Cymru ei gorfodi i weithredu fel gwrthblaid go iawn, yn wahanol i'r gwrthblaid Jekyll a Hyde a fu hyd yn hyn. Cawn weld a ydynt yn addas ar gyfer y swydd ac a oes gan arweinydd newydd Plaid Cymru y gallu i sicrhau gwrthblaid glir, cadarn yn hytrach na gwneud yr hyn y mae'n feistr arno sef gweithredu y tu ôl i'r llenni. Fodd bynnag, prin fydd yr effaith ar grŵp Ceidwadwyr

Welsh Conservative group. We have always viewed it as our job to test the Government, their proposals, and to see what individual ministers are made of. We will carry on doing that. We will fit into these new arrangements as if they were made to measure for us.

The real casualties will be the Subject Committees. In my opinion, they will effectively lose their policy development role. The Committees will become more like select committees, where their role will be to hold the administration to account. They will become more adversarial. It has started already; it was obvious yesterday. I am not sure that there was much substance to the policy development role anyway, outside of a bit of horse-trading over the budget. There have been exceptions to that, but in general it has been a pretence that Committees were developing policy. All along, the only policies Committees developed that stood much chance of being accepted were those with which the administration happened to agree. The Committees may well not be weaker as a result of the coalition but may become stronger as their purpose becomes clearer. More time will be spent on in-depth reviews and more tough questioning of the Executive will take place. I hope that will happen. It would be right.

The big question is whether these new arrangements will be made to work. Is it a case of hybrid vigour or a genetically modified *glymblaid*? The omens do not look good. We have a Labour group that has much bitterness towards and distrust of the Liberal Democrats. Tom Middlehurst is not the only one to express his barely-disguised contempt for the Liberal Democrats. The First Minister may find that, to use his memorable phrase, herding cats may apply to his own party as much as to the Liberal Democrats. The herding has not gone well today. I cannot believe that Labour Assembly Members will accept a Deputy First Minister carrying on, parading around and grabbing all the headlines—which flow from the industry of the highly-effective press spokesman that he has working for him—except, of course, those that might cause him embarrassment.

Cymru. Yr ydym bob amser wedi ystyried mai ein gwaith ni yw profi'r Llywodraeth, eu cynigion, a gweld beth yw cryfder gweiniogion unigol. Byddwn yn parhau i wneud hynny. Byddwn yn cymryd ein rhan yn y trefniadau newydd hyn fel petaent wedi'u creu yn benodol ar ein cyfer.

Y dioddefwyr go iawn fydd y Pwyllgorau Pwnc. Yn fy marn i, byddant yn colli eu rôl datblygu polisi. Daw'r Pwyllgorau yn debycach i bwyllgorau dethol, â'r weinyddiaeth yn atebol iddynt. Dônt yn fwy gwrthwynebol. Mae hyn eisoes ar waith; yr oedd yn amlwg ddoe. Nid wyf yn siŵr a oedd llawer o sylwedd i'r swyddogaeth datblygu polisi, heblaw am ychydig o fargeinio dros y gyllideb. Bu eithriadau i hynny, ond yn gyffredinol ni fu'r Pwyllgorau yn datblygu polisi mewn gwirionedd. Hyd heddiw, yr unig bolisiâu a ddatblygwyd gan y Pwyllgorau oedd ag unrhyw siawns i gael eu derbyn oedd y rheini yr oedd y weinyddiaeth yn digwydd cytuno â hwy. Efallai nad yw'r Pwyllgorau yn wannach o ganlyniad i'r glymblaid ond efallai y dônt yn gryfach wrth i'w diben ddod yn fwy amlwg. Caiff mwy o amser ei dreulio ar adolygiadau manwl a holi'r Weithrediaeth yn llymach. Gobeithiaf y bydd hyn yn digwydd. Byddai'n briodol.

Y cwestiwn mawr yw a fyddwn yn sicrhau bod y trefniadau newydd hyn yn gweithio? Ai achos o egni cymysgryw neu glymblaid wedi'i haddasu'n enetig yw hyn? Nid yw'r arwyddion yn dda. Mae gennym grŵp Llafur sydd â llawer o atgasedd a diffyg ymddiriedaeth yn y Democratiaid Rhyddfrydol. Nid Tom Middlehurst yw'r unig un i fynegi ei ddirmyg amlwg tuag at y Democratiaid Rhyddfrydol. Efallai y gwêl y Prif Weinidog, i ddefnyddio ei ymadrodd bythgofiadwy ef, fod bugeilio cathod yr un mor berthnasol i'w blaid ei hun ag i'r Democratiaid Rhyddfrydol. Nid yw'r bugeilio wedi llwyddo heddiw. Ni allaf gredu y bydd Aelodau Llafur y Cynulliad yn derbyn Dirprwy Brif Weinidog sydd yn chwarae lol, yn gwneud sioe ohono'i hun ac yn ymddangos yn y penawdau—sydd yn llifo o waith diwyd cynrychiolydd y wasg hynod effeithiol sydd yn gweithio iddo—ac eithrio, wrth gwrs, y rheini a allai achosi embaras

iddo.

I can see backstabbing and undermining becoming an art form, and a spectator sport for the opposition. I cannot believe that the Liberal Democrats will prove to be a reliable coalition party. The Deputy First Minister has already made clear his determination to speak in a personal capacity at every possible opportunity. The Liberal Democrats will have to pay a price for their two Cabinet seats that I suspect that they will not be willing to pay. I suspect that they will gladly take a share of any glory, but do all that they can to avoid accepting responsibility when anything goes wrong. That is how they have always worked. There is a good chance that this coalition will disintegrate into rancour and recrimination.

I hope that the coalition improves the Assembly's effectiveness and adopts the confidence that a Welsh Government should have. I hope that it puts forward a more ambitious agenda for the Assembly, tests the Assembly's powers to the limit and that it is willing to show the political courage that I have accused it of so conspicuously lacking many times in the past. For my part, and I speak for all in my own group, I will continue to test this Government with tough questioning and robust opposition. We have had, to a large extent, 18 months of handbags and posturing. The phoney war is over. Adversarial politics is back with a vengeance and it is time for real battle to commence.

David Lloyd: Diolchaf i Glyn Davies am ei gyfraniad ac am ganiatáu imi siarad. Mae gennyf funud yn unig i wneud hynny. Mae Plaid Cymru yn cydnabod yr angen am sefydlogrwydd a ffordd glir ymlaen yn y Cynulliad. Amser a ddengys a fydd y glymblaid yn gallu darparu hynny. Mae'r cytundeb partneriaeth yn ateb rhai cwestiynau ond yn codi rhai eraill, megis beth yn union yw rôl y Dirprwy Brif Weinidog a rôl Peter Black? A yw'r Dirprwy Brif Weinidog yn rhan o'r Llywodraeth neu a fydd bob amser yn siarad yn bersonol?

Fel y mae'r bleidlais y bore yma'n dangos, mae angen i bob plaid gydweithio. Mae

Gallaf weld bradychu a thanseilio yn dod yn gelfyddyd, ac yn chwaraeon gwylwyr i'r gwrthbleidiau. Ni allaf gredu y bydd y Democratiaid Rhyddfrydol yn profi'n blaid ddibynadwy o fewn clymblaid. Mae'r Dirprwy Brif Weinidog eisoes wedi egluro ei benderfyniad i siarad yn bersonol ar bob cyfle posibl. Bydd yn rhaid i'r Democratiaid Rhyddfrydol dalu pris am eu dwy sedd yn y Cabinet yr wyf yn amau na fyddant yn barod i'w dalu. Amheuaf y byddant yn fwy na pharod i rannu mewn unrhyw glod, ond y gwnânt bopeth o fewn eu gallu i osgoi derbyn cyfrifoldeb pan aiff unrhyw beth o chwith. Dyna'r ffordd y maent wedi gweithio erioed. Mae siawns dda y bydd y glymblaid hon yn syrthio i fagl o chwerwder a chyhuddiadau.

Gobeithiaf y bydd y glymblaid yn gwella effeithiolrwydd y Cynulliad ac yn mabwysiadu'r hyder a ddylai fod gan Lywodraeth Cymru. Gobeithiaf y bydd yn cyflwyno agenda fwy uchelgeisiol i'r Cynulliad, yn profi pwerau'r Cynulliad i'r eithaf ac y bydd yn barod i ddangos y dewrder gwleidyddol yr wyf wedi'i gyhuddo o fod yn brin ohono sawl gwaith yn y gorffennol. O'm rhan i, a chynrychiolaf bawb yn fy ngrŵp fy hun, byddaf yn parhau i brofi'r Llywodraeth hon gyda holi llym a gwrthwynebiad cadarn. I raddau helaeth, yr ydym wedi gweld 18 mis o fagiau llaw a mursennu. Mae'r rhyfel ffug ar ben. Mae gwleidyddiaeth wrthwynebol wedi dychwelyd ac mae'n bryd i'r frwydr fawr ddechrau.

David Lloyd: I thank Glyn Davies for his contribution and for allowing me to speak. I only have a minute in which to do so. Plaid Cymru recognises the need for stability and a clear way forward in the Assembly. Time will tell if the coalition can provide it. The partnership agreement answers some questions but raises others, such as what exactly is the Deputy First Minister's role and Peter Black's role? Is the Deputy First Minister part of the Government or will he always speak personally?

As this morning's vote shows, all parties need to co-operate. Co-operation is still

angen cydweithio o hyd i alluogi i fusnes mynd ymlaen. Byddwn, fel plaid, yn fwy na pharod i chwarae rôl lawn fel yr wrthblaid weithgar, egniol ac adeiladol ag ydym bob amser.

The Minister for Assembly Business (Andrew Davies): It is always a delight to respond to Glyn, particularly when he is speaking in his sub-Churchillian mode. However, putting aside the rather clumsy language—and I can see the reasons for the difficulties that he has faced in speaking on this subject—Glyn seems confused as to whether he is favour of the coalition or against it. Most of his speech seemed to address why a coalition was necessary. The implications of the partnership agreement are that the work of the National Assembly will be carried out more efficiently for the benefit of the people of Wales. We were elected to do that. At this point I am tempted to sit down because that is the chief and most glaringly obvious implication of the partnership.

12:32 p.m.

However, I will go on. For a year and a half the administration has been a minority one and that, in any country, gives rise to problems, as Glyn said so eloquently. Without scoring political points, it is obvious that problems can be caused by the opposition parties coming together on issues and facing the minority administration with the majority opposition. In Scotland, as in Wales, following the devolved elections, Labour was the largest party but did not have an overall majority. For the last 18 months Scotland has been governed by a coalition made up of Labour and the Liberal Democrats. When I and my colleagues have been in Scotland, we have been struck forcefully by how well that coalition has been working. The coalition is and has been successful. Ireland is another country that has been held up as a model of how Objective 1 is to be used. In Ireland they have had coalition governments almost from the establishment of the Republic.

Nick Bourne: It is good to see the Minister for Assembly Business in such combative

needed to enable business to proceed. We, as a party, are more than willing to play a full role as the industrious, energetic and constructive opposition that we always are.

Y Trefnydd (Andrew Davies): Mae bob amser yn bleser ymateb i Glyn, yn arbennig wrth iddo siarad yn ei arddull is-Churchillaidd. Fodd bynnag, gan roi'r iaith drwsgl i'r naill ochr—a gallaf weld y rhesymau dros yr anawsterau a gafodd wrth sôn am y pwnc—mae Glyn i'w weld wedi drysu ynghylch a yw o blaid y glymblaid neu yn ei herbyn. Ymddengys bod y rhan fwyaf o'i araith yn ymdrin â pham bod angen clymblaid. Goblygiadau cytundeb partneriaeth yw y caiff gwaith y Cynulliad Cenedlaethol ei gyflawni'n fwy effeithlon er budd pobl Cymru. Fe'n hetholwyd i wneud hynny. Ar ôl dweud hynny caf fy nhemtio i eistedd gan mai dyna brif oblygiad a goblygiad amlycaf y bartneriaeth.

Fodd bynnag, fe barhaf. Am flwyddyn a hanner bu'r weinyddiaeth yn un lleiafrifol ac y mae hynny, mewn unrhyw wlad, yn achosi problemau, fel y nododd Glyn mewn ffordd mor huawdl. Heb sgorio pwyntiau gwleidyddol, mae'n amlwg y gall problemau gael eu hachosi gan wrthbleidiau yn dod ynghyd ar faterion ac yn wynebu'r weinyddiaeth leiafrifol gyda'r wrthblaid fwyafrifol. Yn yr Alban, fel yng Nghymru, yn dilyn yr etholiadau datganoledig, y blaid Lafur oedd y blaid fwyaf ond nid oedd ganddi fwyafrif cyffredinol. Dros y 18 mis diwethaf llywodraethwyd yr Alban gan glymblaid yn cynnwys y blaid Lafur a'r Democratiaid Rhyddfrydol. Wrth ymweld â'r Alban fe'm trawyd i a'm cyd-Aelodau o weld pa mor dda y bu'r glymblaid honno yn gweithio. Mae'r glymblaid yn llwyddiant, ac felly y bu. Mae Iwerddon yn wlad arall a ddefnyddir fel model o'r ffordd y gellir defnyddio Amcan 1. Yn Iwerddon bu ganddynt lywodraethau clymblaid ers sefydlu'r Weriniaeth ymron.

Nick Bourne: Mae'n dda o beth gweld y Trefnydd mewn hwyliau mor ymosodol ond

form but we understand that he had practice last night. I would like to put a point to you about some of your coalition arrangements because our concern is that you are not modelling yourself on Ireland or Scotland but on Italy.

Andrew Davies: Ireland and Scotland are good examples of successful coalitions. In Italy, the coalition government may not have been successful politically, but in terms of economic performance, the Italian economy has been successful in most areas, far more so than many areas which have majority government.

There are many historical reasons, which I do not intend going into now, why circumstances in Wales were different from those in Scotland—I am sure that we are all aware of those—which meant that a post-election partnership was not on the cards immediately. The nearest we got to a constitutional convention in Wales was the meeting of the ‘Yes for Wales’ group in the old ‘Pen and Wig’ prior to the referendum. My colleague Ron Davies will remember those days when we talked to the pro-devolution parties on how to run the referendum and how politics after the referendum was to be developed. We did not have the constitutional convention. There are practical reasons why we are in this situation. It was not a practical proposition then but it is now. Politics is about getting things done for the benefit of the people we represent. It is about putting principles into practice. You need the policies and the means. The partnership agreement represents the means.

Peter Black: What struck me when listening to both Glyn Davies and Dai Lloyd was how little criticism they had about the policy document on which this partnership is based, and how much they preferred to make cheap points regarding their own agendas. The strength of this partnership lies in the policy document and what we, working together as two separate parties, are going to be able to achieve for Wales.

Andrew Davies: Peter made a valid point.

deallwn iddo gael ymarfer neithiwr. Hoffwn godi pwynt am rai o’ch trefniadau clymblaid oherwydd ein pryder yw nad ydych yn modelu eich hun ar Iwerddon na’r Alban ond yn hytrach ar yr Eidal.

Andrew Davies: Mae Iwerddon a’r Alban yn enghreifftiau da o glymbleidiau llwyddiannus. Yn yr Eidal, efallai na fu’r llywodraeth glymbleidiol yn llwyddiant gwleidyddol, ond yn nhermau perfformiad economaidd, bu’r economi Eidalaid yn llwyddiannus yn y rhan fwyaf o ardaloedd, yn fwy felly na llawer o ardaloedd lle ceir llywodraeth fwyafrifol.

Mae llawer o resymau hanesyddol, nad wyf yn bwriadu ymdrin â hwy yn awr, pam yr oedd yr amgylchiadau yng Nghymru yn wahanol i amgylchiadau’r Alban—yr wyf yn siŵr ein bod oll yn ymwybodol ohonynt—a olygai nad oedd partneriaeth ôl-etholiadol yn yr arfaeth ar unwaith. Yr agosaf y daethpwyd at gonfensiwn sefydliadol yng Nghymru oedd y cyfarfod ar gyfer y grŵp ‘Ie dros Gymru’ yn yr hen ‘Pen and Wig’ cyn y refferendwm. Bydd fy nghyd-Aelod Ron Davies yn cofio’r hen ddyddiau pan fuom yn siarad â’r pleidiau a oedd o blaid datganoli ar sut i drefnu refferendwm a sut i ddatblygu gwleidyddiaeth ar ôl y refferendwm. Nid oedd gennym y confensiwn cyfansoddiadol. Mae rhesymau ymarferol pam ein bod yn y sefyllfa hon. Nid oedd yn gynnig ymarferol bryd hynny ond erbyn hyn y mae. Mae gwleidyddiaeth yn golygu gweithredu er budd y bobl a gynrychiolir gennym. Mae’n ymwneud â gweithredu egwyddorion. Mae angen y polisiau a’r cyfryngau arnoch. Mae’r cytundeb partneriaeth yn cynrychioli’r cyfrwng hwnnw.

Peter Black: Yr hyn a’m trawodd wrth wrando ar Glyn Davies a Dai Lloyd oedd cyn lleied o feiriadaeth oedd ganddynt am y ddogfen bolisi y mae’r bartneriaeth hon yn seiliedig arni, ac fel yr oedd yn llawer gwell ganddynt wneud pwyntiau rhad ynghylch eu hagenda’u eu hunain. Cryfder y bartneriaeth hon yw’r ddogfen bolisi a’r hyn y byddwn ni, drwy gydweithio fel dwy blaid ar wahân, yn gallu ei gyflawni i Gymru.

Andrew Davies: Gwnaeth Peter bwynt dilys.

The points made by the Conservative and Plaid Cymru representatives in the Chamber did not concentrate on the policy element at all. In terms of coalition, the forces of conservatism of the Conservative and Plaid Cymru groups, is a marriage of convenience or opportunism and is an unholy alliance. It is not based on improving matters for the people of Wales or about establishing the credibility of this institution.

Rod Richards *rose*—

Andrew Davies: Yes, we have negotiated. Yes, there have been compromises. Negotiation in all walks of life requires compromises. People in their homes refer to it as giving and taking. It is part of the lives of all mature people, and I emphasise 'mature'. Perhaps, that is why Plaid Cymru—The Party of Wales and the Conservatives cannot get their heads around it. I refer to a phrase that has been variously ascribed to Friedrich Nietzsche and Soren Kierkegaard, that life can only be lived forwards and understood backwards. The problem with the Conservatives and Plaid Cymru—The Party of Wales is not only do they not understand the past, they are still living in it.

Getting things done needs negotiation. It is the opposite of gesture politics. We see a lot of gesture politics in this Chamber. The Conservatives are past masters at it. They have made it into their own art form. It is the only thing that they are good at. Gesture politics does not deliver anything. It may be tolerably amusing at times, as is Glyn Davies, and it may raise a laugh here and there, but that is the sum total. I also nail the lie that the working of the subject committees will, by definition, change. We are committed to the subject committees having a policy development role as they have in the past, as well as a scrutiny role. All parties want that. The Post-16 Education Committee's work on ETAG proposals is a model of how subject committees can work, where there is broad consensus across all four parties. People want us to make a difference to their lives. All-party co-operation, where we can achieve it, is something for which we should all aim.

Nid oedd y pwyntiau a wnaethpwyd gan gynrychiolwyr y Ceidwadwyr a Phlaid Cymru yn y Siambr yn canolbwyntio ar yr elfen bolisi o gwbl. Yn nhermau clymblaid, mae grymoedd ceidwadol y Ceidwadwyr a Phlaid Cymru, yn briodas o gyfleustra neu gyfle ac mae'n gynghrair anfad. Nid yw'n seiliedig ar wella pethau i bobl Cymru neu sefydlu hygrededd y sefydliad hwn.

Rod Richards *a gododd*—

Andrew Davies: Ydym, yr ydym wedi negodi. Do, bu rhywfaint o gyfaddawdu. Mae negodi ymhob rhan o fywyd yn gofyn am gyfaddawdu. Mae pobl yn eu cartrefi yn cyfeirio ato fel rhoi a chymryd. Mae'n rhan o fywyd pob person aeddfed, a phwysleisiaf y gair 'aeddfed'. Efallai mai dyma pam na all Plaid Cymru a'r Ceidwadwyr ddeall y cysyniad. Cyfeiriaf at ymadrodd a briodolwyd i Friedrich Nietzsche a Soren Kierkegaard, mai dim ond ymlaen y gellir byw bywyd ond mai dim ond drwy edrych yn ôl y gellir ei ddeall. Y broblem gyda'r Ceidwadwyr a Phlaid Cymru yw nid yn unig nad ydynt yn deall y gorffennol, maent yn dal i fyw ynddo.

Mae sicrhau y caiff pethau eu cyflawni yn gofyn am negodi. Dyma yw'r gwrthwyneb i wleidyddiaeth arwyddion. Ceir llawer o wleidyddiaeth arwyddion yn y Siambr hon. Mae'r Ceidwadwyr yn hen feistri arni. Maent wedi'i throi'n gelfyddyd. Dyna'r unig beth y maent yn llwyddiannus ynddo. Nid yw gwleidyddiaeth arwyddion yn cyflawni dim. Gall ein diddanu o bryd i'w gilydd, fel Glyn Davies, a gall beri i ambell un chwerthin, ond dyna'r cyfan. Hoffwn hefyd nodi mai celwydd yw'r honiad y bydd gwaith y pwyllgorau pwnc, yn ôl ei ddiffiniad, yn newid. Yr ydym yn ymrwymedig i roi rôl datblygu polisi i'r pwyllgorau pwnc fel y bu ganddynt yn y gorffennol, yn ogystal â swyddogaeth archwilio. Mae'r holl bleidiau yn gytún yn hyn o beth. Mae gwaith y Pwyllgor Addysg Ôl-16 ar gynigion ETAG yn fodel o sut y gall pwyllgorau pwnc weithio, lle ceir cytundeb cyffredinol ar draws y pedair plaid. Mae pobl am inni wneud gwahaniaeth i'w bywydau. Mae cydweithrediad rhwng yr holl bleidiau, lle y gellir ei gyflawni, yn rhywbeth y dylem oll

anelu ato.

Mature politics is not gesture politics; it is delivering-for-the-people politics—not playground politics. In putting forward this debate, the Conservatives probably thought that they were bowling us a googly, as an administration and a partnership—a googly that was spinning all the way until it smashed the wicket. I am grateful for this opportunity to hammer, but for the boundary, and to show that this newly formed administration will be able to deliver for the people of Wales. The only people who do not like that, are the professional whingers in Plaid Cymru—The Party of Wales, and the do-nothing boot boys on the Conservative benches.

Y Llywydd: Diolch yn fawr. Dyna'r ddadl olaf heddiw ar ddiwrnod diddorol iawn yn y Cynulliad. Diolchaf i'r Aelodau am eu cydweithrediad.

Nid gwleidyddiaeth arwyddion yw gwleidyddiaeth aeddfed; gwleidyddiaeth cyflwyno-ar-gyfer-y-bobl ydyw—nid gwleidyddiaeth cae chwarae. Drwy gyflwyno'r ddadl hon, mae'n debyg i'r Ceidwadwyr feddwl eu bod yn ceisio ein dal allan gyda phêl droellog, fel gweinyddiaeth a phartneriaeth—pêl a oedd yn troelli'r holl ffordd tan iddi ddymchwel y wiced. Yr wyf yn ddiolchgar am y cyfle hwn i fwrw, ond am y ffin, ac i ddangos y bydd y weinyddiaeth newydd hon yn gallu cyflawni pethau ar gyfer pobl Cymru. Yr unig bobl nad ydynt yn hoffi hynny, yw cwynwyr proffesiynol Plaid Cymru, a'r dynion diog ar feinciau'r Ceidwadwyr.

The Presiding Officer: Thank you very much. That is the final debate of a very interesting day in the Assembly. I thank the Members for their co-operation.

*Daeth y cyfarfod i ben am 12.40 p.m.
The session ended at 12.40 p.m.*